

Гордійчук Оксана Євгенівна
Шестобуз Ольга Сергіївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**
В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ
З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

О. Є. Гордійчук, О. С. Шестобуз

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ
З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Навчально-методичний посібник

2-ге видання, виправлене і доповнене

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2026

УДК 373.3.015.31 (075.8)

Г 682

**Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 8 від 22 червня 2026 року)**

Рецензенти:

Садова І. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Смерчак Л. І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Автори:

Гордійчук О. Є., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти;

Шестобуз О. С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти.

Гордійчук О.Є, Шестобуз О. С.

Г 682 Організація освітнього процесу в групі продовженого дня з учнями початкових класів: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 240 с.

Посібник містить ґрунтовний навчальний матеріал з організації освітнього процесу в групі продовженого дня з учнями початкових класів. Для студентів денної та заочної форм навчання закладів вищої освіти.

УДК 373.3.015.31 (075.8)

© О.Є. Гордійчук, О.С. Шестобуз, 2026

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ....	7
ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ.....	8
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	124
ЗМІСТ ЗАВДАНЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	134
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	143
СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ.....	144
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	146
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ Й КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ.....	161
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	164
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	167
ДОДАТКИ.....	168

ПЕРЕДМОВА

У процесі вивчення навчальної дисципліни «**Організація освітнього процесу в групі продовженого дня**» вагомим є звернення уваги на розвиток в майбутніх учителів початкових класів якості у рівні сформованості педагогічних умінь, добір оптимальних способів під час творчого засвоєння наукової інформації, творчого виконання навчальних завдань з курсу і, відповідно, формування професійно значущих особистісних якостей майбутнього вихователя групи продовженого дня та вчителя початкових класів.

Мета навчальної дисципліни – вивчення студентами теоретико-методичних, психолого-педагогічних і процесуальних основ організації освітнього процесу в групі продовженого дня, оволодіння ключовими компетенціями майбутніми фахівцями до педагогічної діяльності в групі продовженого дня.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувані професійні вміння у майбутніх вихователів групи продовженого дня, їхню здатність впроваджувати нетрадиційні підходи під час організації самопідготовки, змодельовати заняття за інтересами, використовуючи інноваційні технології навчання, реалізувати індивідуальну траєкторію розвитку особистості молодших школярів;

- оволодіти педагогічною компетентністю вихователя, збагачуючи знання з психологічної та педагогічної наук, а також методик викладання дисциплін у початкових класах;

- підвищити майбутніми педагогами власний рівень загальної, психолого-педагогічної, емоційної та комунікативної культури.

Пререквізити: «Загальні основи педагогіки та історія її розвитку», «Теорія та методика виховання», «Дидактика».

Результатом вивчення навчальної дисципліни студентом є:

знання:

- суті поняття «група продовженого дня», яка є формою організації навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти;

- мети, завдань, функцій і потенційних можливостей групи продовженого дня;
- типів груп продовженого дня, основні форми діяльності групи продовженого дня та особливості структури режиму групи продовженого дня;
- функцій, прав і обов'язків вихователя групи продовженого дня за посадовою інструкцією;
- основних нормативних документів, завдяки яким забезпечується організація роботи у групі продовженого дня;
- методики організації самопідготовки, специфіки спортивно-оздоровчої роботи та виховної діяльності, особливості дозвілєвої та гурткової роботи з молодшими школярами;
- психофізіологічних особливостей молодшого шкільного віку, їх врахування у процесі формування колективу в групі;
- основних вимог до створення групи продовженого дня та її матеріально-технічне забезпечення;
- особливостей організації групи для першокласників, специфіки організації освітньої діяльності у різновіковій групі продовженого дня;
- особливостей методики під час організації побутової, навчальної та дозвілєвої діяльності учнів у групі продовженого дня.

вміння:

- впроваджувати індивідуальний, диференційований, особистісно-орієнтований підходи у розвитку, навчанні, вихованні учнів;
- обрати в режимі роботи групи продовженого дня ефективні способи, форми та методи у процесі організації навчально-виховного процесу, врахування можливостей особистісного розвитку учнів;
- організовувати та проводити всі види діяльності в групі з подальшим їх аналізом;
- у творчому застосовуванні сучасних педагогічних технологій організації навчально-виховного процесу в групі;

– вихователя здійснювати психолого-педагогічну та методичну підготовку до роботи в умовах групи продовженого дня;

– аналізу типових помилок вихователя в освітній діяльності та пошук способів їх уникнення;

– здійснювати планування навчально-виховного процесу в групі;

– урізноманітнювати індивідуальну діяльність під час організації самопідготовки;

– здійснювати розвиток пізнавальних інтересів дітей у групі продовженого дня та збагачувати виховну діяльність школярів.

Проведення семінарських занять з навчальної дисципліни передбачає фронтальні, групові та індивідуальні форми з метою активізувати навчально-пізнавальну діяльність і творчість студентів.

Під час опитування перевіряються навчально-дослідницькі та науково-дослідницькі роботи. Систематично опрацьовується та аналізується періодична преса з сучасних проблем в організації та функціонуванні групи продовженого дня з учнями початкових класів.

Крім того, систематично використовуються проблемні завдання з їхньою презентацією та навчальною інформацією, створюються умови для взаємодії, співпраці, прояву ініціативи, самостійності та творчості кожного студента.

Серед завдань для студентів з навчальної дисципліни:

1. Підготовка і захист проєкту: «Педагогічний досвід вихователя групи продовженого дня», представленого в мультимедійній презентації.

2. Укомплектування методичних матеріалів «Педагогічні новотвори вихователя групи продовженого дня».

3. Розробка авторської програми гуртка за інтересами для молодших школярів.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Група продовженого дня в системі організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Тема 2. Організаційно-педагогічні аспекти створення та функціонування групи продовженого дня в початкових класах.

Тема 3. Діяльність вихователя групи продовженого дня як багатоваріантна.

Тема 4. Методичні аспекти організації освітнього процесу в групі продовженого дня.

Тема 5. Самопідготовка як важлива форма навчальної діяльності учнів початкових класів у режимі роботи групи продовженого дня.

Тема 6. Організація виховної діяльності в умовах групи продовженого дня.

Тема 7. Спортивно-оздоровча робота з молодшими школярами в групі продовженого дня.

Тема 8. Дозвіллева діяльність молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

Тема 9. Гурткова робота в умовах групи продовженого дня.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ТЕМА 1. ГРУПА ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

План

1. Основні нормативні документи як керівні положення в організації освітнього процесу в групі продовженого дня.
2. Психолого-педагогічні дослідження групи продовженого дня як форми організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.
3. Розвиток мережі груп продовженого дня.
4. Мета, функції, завдання та потенційні можливості групи продовженого дня на сучасному етапі.

Основні поняття теми: *група продовженого дня, функції групи продовженого дня, потенційні можливості групи продовженого дня.*

Зміст лекції

В організації навчально-виховного процесу в групі **продовженого дня (ГПД)** вихователь повинен керуватися Конституцією і законами України, Концепцією Нової української школи, статутом закладу загальної середньої освіти, Наказами МОН України, нормативними документами з питань організації роботи ГПД, Державним стандартом початкової загальної освіти, навчальними програмами для початкової школи, підручниками та Положенням про групу продовженого дня.

В організації та проведенні навчально-виховного процесу

в ГПД систематично дотримуватися Наказу Міністерства освіти і науки України №677 від 25.06.2018 р. «Про затвердження порядку створення груп продовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти».

С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» визначає поняття *«група продовженого дня»* як: «форма суспільного виховання дітей, що здійснюється в позаурочний час під керівництвом педагога або вихователя» (Гончаренко, 1997).

Школа (група) з продовженим днем формується за складом окремих класів або груп з учнями різних класів. Важливою умовою організації режиму ГПД є дотримання медико-педагогічних умов чергування навчання, праці і відпочинку дітей, а також підготовки домашнього завдання у школі. Додому діти повертаються до моменту повернення батьків з роботи.

Отже, *група продовженого дня* – це одна з форм навчально-виховного процесу. Йде мова про те, що час, коли дитини перебуває у школі, продовжується.

Зауважимо, продовжується саме день, а не навчання та виховання. Це уточнення має сутнісне та методологічне значення. Не «урок», «захід», «година», а «день». Від того, як вихователь ГПД заповнить час продуктивною діяльністю, яка необхідна учням, і буде залежати «чи будуть вони в групі, чи просто відбудуть».

Психолого-педагогічні аспекти організації навчально-виховного процесу в ГПД досліджували як науковці-теоретики, так і практики. Зокрема:

- питання взаємодії роботи педагога та вихователя неодноразово викладалися в публікаціях П. Гранкіна, К. Присяжнюк, Т. Рабченюк, Е. Сокольникової, Д. Стельмухова та ін..;

- педагогічні основи розвитку ГПД досліджували Е. Костяшкін, Д. Стельмухов;

- організацію самопідготовки учнів знаходимо у працях В. Мартиненка;

- виховання самостійності молодших школярів в умовах

ГПД – у Л. Веденісова, О. Суркова;

– аспект управління навчально-виховним процесом у ГПД розкрито у В. Саприкіна та ін.

Розвиток мережі ГПД має свою досить тривалу історію.

В Україні перші ГПД з'явилися у 20-ті роки ХХ століття. У них утримувалися діти, які потребували засобів для існування. Під безпосереднім керівництвом педагога-вихователя ними виконувалися домашні завдання, суспільно-корисна праця, культурно-масова робота.

Але відсутність матеріальної бази, кадрів і нестабільне політичне становище в країні змусили відмовитися від такої форми роботи, і ГПД припинили своє існування.

Пожвавлення їхньої роботи спостерігалось на Україні незадовго до початку Другої світової війни в окремих школах сільської місцевості. Але робота вихователя проводилася на громадських засадах, і це призвело до непостійного існування ГПД.

Згодом діяльність ГПД відновлено для учнів початкової школи в окремих сільських школах поряд з організацією шкіл-інтернатів, які на той час були сезонними (працювали восени або весною, коли проводилися польові роботи). Оплатою та харчуванням займалися колгоспні господарства.

Інтенсивність розвитку ГПД зростала в Україні у 60-х роках ХХ століття. Під час роботи групи передбачалося гаряче харчування дітей, їх відпочинок, виконання домашніх завдань, гурткова робота, проведення виховних годин тощо.

В Україні відбувалося значне зростання мережі ГПД у середині 70-х років ХХ століття, коли нею було вже охоплено понад 30% від загальної чисельності учнів 1-8 класів. Із 70-х до початку 90-х років ХХ століття спостерігалася тенденція розвитку ГПД. Масово поширилися ГПД у 80-х роках минулого століття.

Найбільший розвиток ГПД отримали у середині 80-х років ХХ століття. Вони охоплювали 44% від загальної кількості дітей 1-8 класів. У містах цей відсоток становив 36%, у сільській місцевості – 60%. Надалі відбулося зниження тенденції розвитку мережі ГПД.

Отже, за час існування ГПД накопичено чималий досвід їхньої організації. Це спонукало дослідників до детального вивчення цього важливого феномену.

На 80-ті роки минулого століття припало масове застосування різноманітних методик у практиці роботи вихователів, що сприяло повному використанню навчально-виховного потенціалу та можливостей цієї форми роботи з учнями в позаурочний час.

Мета організації та діяльності ГПД полягає в забезпеченні цілісності в системі освіти, яка може забезпечити соціальний захист молодших школярів та сприяти у створенні оптимальних умов їхнього знаходження у закладі загальної середньої освіти.

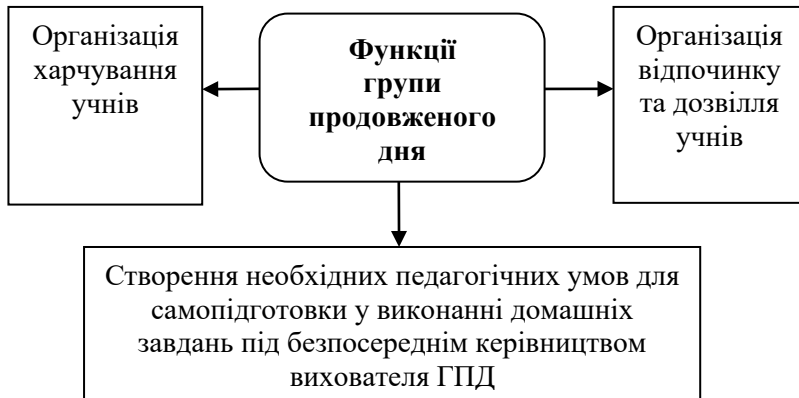

Рис. 1. Функції ГПД

Основні завдання функціонування ГПД полягають:

- у створенні сприятливих умов, в яких формується колектив учнів;
- в організації самостійної діяльності школярів, коли будуть закріплюватися, поглиблюватися та розширюватися знання, зміцнюються вміння та навички, набуті на уроках;
- у створенні необхідних умов, які будуть надавати кваліфіковану допомогу дітям під час підготовки навчального матеріалу з уроків, у процесі виконання домашнього завдання та

в усуненні існуючих труднощів під час здобуття знань учнями;

- в реалізації особистісно орієнтованого, компетентнісного та системного підходів до процесу організації навчання та виховання в ГПД;

- у розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, їхніх творчих здібностей, вихованні в дітей допитливості та цікавості здобувати знання;

- у формуванні комунікативних умінь і навичок;

- в організації заходів, які спрямовані зберігати та зміцнювати здоров'я школярів, формувати навички здорового способу життєдіяльності;

- у розвитку позитивного відношення до праці, здатності добровільного її виконання;

- у формуванні навичок суспільно-корисної праці у школярів;

- у вихованні ціннісних орієнтацій, навичок культурної поведінки в учнів,

- у формуванні досвіду здійснення творчої діяльності школярами;

- в оптимальному поєднанні форм для організації з учнями групової, масової та індивідуальної роботи;

- в організації дозвілєвої діяльності школярів;

- у наданні потрібної допомоги родині у вихованні їхніх дітей.

Потенційні можливості групи продовженого дня:

- забезпечення органічної єдності урочної та позаурочної діяльності учнів;

- створення умов для кращого здійснення індивідуально-диференційованого підходу до кожної дитини;

- організація навчально-виховної діяльності відповідно до індивідуальних можливостей і потреб учнів за різних соціальних ситуацій, що виникають у системі міжособистісних відносин у групі;

- регуляція поведінки, привчання до порядку, самоорганізація відпочинку учнів;

- організація творчої діяльності учнів у різних галузях науки, видів мистецтва, техніки та спорту.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Прокоментуйте нормативні документи, що регламентують організацію та функціонування ГПД у початкових класах.

2. Які науковці займалися вивченням психолого-педагогічних проблем організації навчально-виховного процесу в умовах ГПД? Охарактеризуйте основні напрями їх досліджень.

3. Дайте визначення поняттю «група продовженого дня», користуючись різними джерелами.

4. Проаналізуйте історію розвитку мережі ГПД в Україні.

5. Обґрунтуйте мету, завдання та основні функції ГПД.

6. Окресліть основні потенційні можливості ГПД у початкових класах.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

План

1. Порядок відкриття та комплектування груп продовженого дня.
2. Основні форми діяльності групи продовженого дня.
3. Режим роботи групи продовженого дня.
4. Матеріально-технічне забезпечення групи продовженого дня.

Основні поняття теми: комплектування груп продовженого дня, режим роботи групи продовженого дня, матеріально-технічне забезпечення групи продовженого дня.

Зміст лекції

Організацію навчально-виховного процесу в ГПД унормовують документи нормативно-правового забезпечення щодо організації та функціонування ГПД (див. Додаток А).

Порядок створення, комплектування та організації навчально-виховного процесу в ГПД закладу загальної середньої освіти незалежно від типу та форми власності визначається в Положенні про створення груп продовженого дня у закладах загальної середньої освіти, затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2018 р. № 677 (див. Додаток Б).

Підстави для організації діяльності групи продовженого дня:

- погодження з місцевим органом управління освітою;
- відповідне матеріально-технічне забезпечення;
- умови для харчування залежно від тривалості перебування молодших школярів у групі;
- можливості для організації денного відпочинку (сну) для першокласників;
- наказ директора закладу освіти про відкриття ГПД (див. Додаток В);
- необхідна кількість заяв батьків або осіб, які їх замінюють (див. Додаток Г).

В організації груп продовженого дня можуть створюватися різні типи за складом. Наповненість ГПД не повинна бути більшою **30 учнів**.

Пропонуємо **класифікацію груп продовженого дня**, запропоновану Б. Кобзарем:

- група, у складі якої перебувають діти тільки одного класу;
- група, яка охоплює не всіх школярів з одного класу, а тільки певну частину;
- група, в якій перебувають учні двох або більше паралельних класів;
- група, яка охоплює дітей з двох або більше різновікових класів.

Вказані типи ГПД наявні у сучасних закладах загальної середньої освіти. Розглянемо їх характеристики.

Перший тип – група, у складі якої перебувають діти тільки одного класу – складається з учнів одного класу й називається в педагогічній літературі *«група-клас»*. Вона має найбільш сприятливі можливості для ефективної організації навчально-виховної роботи, оскільки групу відвідують 90% учнів одного класу. Процес самопідготовки в ній завжди скерований, бо учні виконують майже однаковий обсяг та зміст домашнього завдання, робота класу налагоджена. Достатньо часу для індивідуальної та виховної роботи з кожним учнем.

Другий тип – група, яка охоплює не всіх школярів з одного класу, а тільки певну частину – у такій групі передбачається присутність не всіх учнів класу. Поясненням цьому є той факт, що деякі учні відвідують групу не кожен день з фінансових (*відсутність грошей на харчування дитини*) або інших причин (*можливість виконання домашнього завдання вдома під керівництвом дорослого тощо*), тільки обідають.

У цих дітей організація самопідготовки передбачає виконання однакових за змістом та обсягом домашніх завдань, але заняття вихователів проводить не з усім колективом класу, а лише з половиною або третьою його. При цьому порушується деяка цілісність виховної роботи, що впливає як на її власну результативність, так і на якість навчання школярів.

Третій тип – група, в якій перебувають учні двох або більше паралельних класів. Формується з учнів паралельних класів. Робота ускладнюється тим, що процес самопідготовки вихователь скеровує на виконання різних домашніх завдань. Режим їхнього виконання майже завжди порушується, бо їхній обсяг має бути різноманітним за наповненням. Процес самопідготовки затягується, а іноді може не вистачити часу для організації та проведення занять із залученням усіх учнів.

Четвертий тип – група, яка охоплює дітей з двох або більше різновікових класів, тобто **комбінований тип** групи, що складається з дітей різновікових класів. Цей тип груп найбільш важкий у роботі вихователя. Різноманітність у виконанні домашніх завдань, невизначеність кількості часу на організацію самопідготовки часто призводять до відсутності можливості проведення виховних годин. Цей тип групи найменш ефективний у роботі закладу освіти.

Процес зарахування молодших школярів у групу продовженого дня та їх відрахування відбувається відповідно до наказу керівника закладу освіти, а підставою є відповідна заява батьків учнів.

Основні **форми діяльності ГПД** такі:

- побутова;
- навчальна;
- дозвіллева.

Побутова форма діяльності групи продовженого дня спрямовується на розвиток умінь і навичок учнів зберігати належний порядок в усьому, дотримання особистої гігієни, правильності в організації робочого місця та його підготовки до виконання домашніх завдань.

Навчальна діяльність у специфіці організації – регламентований процесом самопідготовки у другій половині дня після прогулянки та відпочинку молодших школярів.

Дозвіллева діяльність базується на активному відпочинку після виконання домашніх завдань. Досить ефективно проведення екскурсій. З молодшими школярами доцільні переважно екскурсії природничого характеру, у процесі проведення яких вихователь ознайомлює дітей із поняттям

довкілля, природою, з необхідністю збереження та примноження багатств навколишнього середовища.

Режим дня є раціональним розподілом часу на важливі види діяльності та відпочинку протягом доби, при цьому має для людини вагоме значення.

Правильний режим дня базується на такому розпорядку життєдіяльності, який запобігає перевтомі, може забезпечити працездатність і позитивний настрій, зміцнити здоров'я. Висока працездатність у певних видах діяльності досягається чергуванням роботи та відпочинку.

Зокрема, **режим роботи ГПД** включає державні санітарні правила та норми діяльності закладів загальної середньої освіти та особливості організації навчально-виховного процесу, розглядається та ухвалюється на серпневій педагогічній раді закладу освіти, затверджується керівником закладу та передбачає виконання завдань навчального, виховного та оздоровчого характеру.

Структура режиму роботи ГПД. Режим роботи групи продовженого дня включає такі структурні компоненти:

- стабільна частина, яка містить обід, прогулянку та самопідготовку;
- гнучка або рухлива частина включає діяльність за інтересами (дозвілєву діяльність), проведення виховних заходів, участь у гуртковій роботі.

Режим роботи групи базується на психолого-педагогічних, гігієнічних і вікових особливостях молодших школярів, повинен перетворювати в цілісний процес навчально-виховну діяльність, відпочинок і трудову діяльність учнів.

Якщо відбувається систематичне порушення режиму дня, може спричинитися розвиток неврозів у дітей. Серед характерних ознак неврозів: порушення сну, відчуття головного болю під час при будь-якого емоційного напруження, запаморочення, нудота, зростання або зниження частоти пульсу, артеріального тиску, пітливість, холодні руки та ноги, болі в ділянці серця, шлунка.

Зважаючи на це, планування режиму роботи у групі продовженого дня має враховувати:

- чітку відповідність режиму групи віковим особливостям учнів початкових класів;

- раціональний розподіл часу на навчальну діяльність, харчування, відпочинок, виховні та гурткові заняття, з максимальним перебуванням учнів на свіжому повітрі;

- диференційований підхід з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, періодичності у працездатності;

- педагогічне забезпечення чергування режиму та видів діяльності у групі;

- погодженість із лікарем;

- організацію роботи колективу молодших школярів з єдністю вимог до учнів і контролем за їхньою діяльністю;

- затвердження директором закладу освіти.

Режим роботи ГПД з учнями початкових класів має такі особливості:

- прогулянка учнів на свіжому повітрі, не менше 1,5 години, в проміжку, коли завершені уроки та до початку самопідготовки з виконанням домашнього завдання;

- організація харчування дітей;

- виконання домашніх завдань з дотриманням часу: у 2-му класі – 45 хвилин; у 3-му класі – 1 година 10 хвилин; у 4-му класі – 1 година 30 хвилин;

- проведення спортивних занять з тривалістю для учнів 1 класу – не менше 35 хвилин, для дітей 2-4 класів – 40 хвилин;

- проведення занять за інтересами учнів;

- суспільно-корисна праця;

- умови для денного відпочинку (сну) для першокласників, тривалістю не менше 1,5 години;

- спортивно-оздоровча година тривалістю 60 хвилин як складова режиму роботи групи з певною структурою, яка не має дублювати урок фізкультури.

Ефективність роботи ГПД залежить від *матеріально-технічного забезпечення*.

Серед важливих умов діяльності групи продовженого дня – наявність приміщення. Бажано виділяти окреме приміщення або світлу простору аудиторію з можливістю користуватися

столовою, бібліотекою, спортивною залою у закладі освіти.

Меблі добираються відповідно до зросту молодших школярів. Потрібно зважати на те, що тривале перебування учнів за традиційно розташованими партами може знижувати працездатність, викликати роздратованість і немотивовану агресивність.

Отже, виокремлення потребують *зони різного призначення*: навчальна, ігрова, трудова та зона самостійної художньої діяльності.

Оскільки група працює в навчальній аудиторії, зонування може здійснюватися з переміщенням парт, використанням пересувних меблів тощо. Переважає такий спосіб, коли можна змінити обстановку в приміщенні згідно з навчально-виховною метою.

Доцільним у приміщенні є куточок для відпочинку, в якому учні можуть посидіти на килимі, на м'яких меблях.

Бажаний також куточок усамітнення, позаяк дітям психологічно складно цілий день знаходитися в колективі. Зокрема, це стосується легко збуджуваних молодших школярів.

Вихователь ГПД виокремлює місця для зберігання обладнання та іграшок. Використання ширм теж доцільне, вони оздоблюються тканиною, з кишеньками для малюнків.

Головним атрибутом учасників ГПД має бути ***настінний куточок ГПД***. У ньому мають мати місце такі рубрики:

- затверджений режим дня;
- списки вихованців ГПД;
- органи самоврядування в колективі ГПД;
- кишеньки вітань, «Чомучок» та ін.

Необхідною умовою для забезпечення безпеки життєдіяльності учнів має бути ***куточок безпеки та куточок санітарії та гігієни***.

З метою реалізації однієї зі змістових ліній виховання – ціннісного ставлення до держави, рідного краю тощо, варто оснащувати ***красназвчо-патріотичний куточок***.

Для розвитку в учнів читацьких навичок у кабінеті для ГПД повинен функціонувати ***книжковий куточок***.

Оформлення книжкового куточка *потребує*:

- виділення полички в шафі або окремої шафи;
- розміщення книг – за тематикою;
- складання каталогу книг;
- наявність у куточку дитячих газет, журналів, приладдя для ремонту книг;
- розігрування сюжетно-рольової гри «Бібліотека»;
- оформлення короткотривалих тематичних виставок до відомих дат і подій, ознайомленням з творчістю письменників, з питань екології та гігієни;
- періодичне поповнення фонду, навіть саморобними книгами.

Інвентарем книжкового куточка можуть слугувати:

- комплекти підручників на кожную дитину;
- словники: українські, тлумачні, орфографічні, словники іншомовних слів тощо;
- роздатковий матеріал з розвитку мови та мовлення;
- художня література відповідно до вікових особливостей дітей;
- журнали для дітей;
- приладдя для ремонту книг і журналів: ножиці, смужки паперу, клей, скотч, пензлі;
- формуляри з бібліотеки.

У групі продовженого дня оснащується **куточок природи**, в якому розміщуються різноманітні кімнатні рослини, акваріум з рибками, пташки, тваринки, інвентар для догляду за ними. Догляд здійснюється учнями під безпосереднім керівництвом вихователя групи. Бажана необхідна література, а також ведення щоденника спостережень за погодою та явищами природи.

Обов'язковий у приміщенні групи куточок гігієни з наявними милом, паперовими рушниками, туалетним папером, щітками для одягу, аптечкою у вихователя.

Оформлення **куточка художньої та театралізованої діяльності** – невід'ємна складова розвитку творчих акторських здібностей учнів групи. Для його функціонування потрібний куточок художньої та театралізованої діяльності, в якому мають бути атрибути, реквізит, фрагменти костюмів, дитячих музичних інструментів.

Обладнання для використання у самостійній художній діяльності:

- *малювання* – потребує художніх матеріалів, серед яких альбом, фарби, пензлі, кольорові олівці, фломастери, кольорова крейда, кольоровий папір і картон, ємності для води, серветки, книжки для розфарбування тощо;

- *аплікація* – створюється за допомогою ножиць з тупими кінцями, кольоровим папером, клеєм тощо;

- *вироби з ліплення* – виконуються на дощечках, використовуються пластилін, солоне тісто, глина, стеки, серветки;

- *для шиття та в'язання* – готуються клаптики тканин, нитки, малюнки для вишивання, п'яльця, голки та спиці, які зберігаються у вихователя групи;

- *для ручної праці* – необхідні матеріал з картону, пластмаси, дроту, поролону, а також природний матеріал – це засушене листя, засушені квіти, каштани, горіхи тощо.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Який порядок відкриття та комплектування ГПД?
2. Перелічіть вимоги щодо комплектування ГПД.
3. Назвіть головні підстави для відкриття груп ГПД.
4. Спираючись на запропоновану Б. Кобзарем класифікацію ГПД, дайте характеристику кожному типу групи.
5. Охарактеризуйте основні форми діяльності ГПД.
6. Дайте визначення поняття «режим роботи групи продовженого дня» та назвіть основні структурні компоненти режиму роботи ГПД.
7. З'ясуйте основні вимоги до режиму роботи групи ГПД.
8. Яким вимогам повинно відповідати матеріально-технічне забезпечення ГПД у початкових класах?

ТЕМА 3. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ ЯК БАГАТОВАРІАНТНА

План

1. Функції, права та обов'язки вихователя групи продовженого дня. Готовність вихователя до організації роботи в ГПД та її компоненти.

2. Найсприятливіший стиль взаємодії педагога з учнями для забезпечення комфортного функціонування групи продовженого дня.

3. Взаємодія вихователя групи продовженого дня з вчителем-класоводом.

4. Співпраця вихователя групи продовженого дня з фахівцями: практичним психологом, логопедом, медичним працівником.

5. Мета, принципи та педагогічні умови взаємодії вихователя групи продовженого дня з батьками вихованців та особами, які їх замінюють.

Основні поняття теми: вихователь групи продовженого дня, функції, права та обов'язки вихователя групи продовженого дня, педагогічна, методична та психологічна підготовка вихователя до роботи в ГПД.

Зміст лекції

Відповідно до листа МОН від 19.06.2001 р. № 1/9-234 «Методичні рекомендації з питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчальних закладів», до штату закладу загальної середньої освіти введено посаду «Вихователь групи продовженого дня», яка фінансується завдяки коштам місцевих бюджетів.

Навантаження вихователя ГПД, яке перевищує 6 годин на день і 30 годин на тиждень повинно оплачуватися за погодженням додатково батьками, адміністрацією закладу освіти. Усі питання щодо застосування правил внутрішнього трудового розпорядку вирішуються керівником закладу освіти згідно з наданими йому повноваженнями.

Під час прийому на роботу або переведенні на посаду в установленому порядку керівник закладу освіти зобов'язаний

пояснити вихователю ГПД його права та обов'язки, а також ознайомити вихователя з правилами внутрішнього розпорядку в закладі освіти та колективним договором.

Важливі елементи професійної підготовки вихователя групи продовженого дня до роботи є:

- ознайомитися з необхідними правами та обов'язками, а також функціями, вихователя ГПД;
- осмислити зміст та структуру своєї діяльності вихователем в організації навчання та виховання в групі продовженого дня.

Коло обов'язків, які виконуються кожним працівником, окреслюється посадовими інструкціями. Так, посадова інструкція вихователя ГПД містить: загальні положення, функції вихователя, посадові обов'язки та права, відповідальність, взаємовідносини за посадою (див. Додаток Д).

Функціональними обов'язками вихователя ГПД є:

- збір письмових заяв батьків;
- затвердження списків учнів ГПД;
- укомплектування ГПД;
- розробка, відповідно до державних санітарних правил і норм, режиму роботи ГПД (*ухваленого серпневою педагогічною радою та затвердженого керівником закладу освіти*);
- організація самостійної навчальної діяльності молодших школярів, яка закріплює та поглиблює знання, вміння та навички, отримані учнями на уроках;
- створення комфортних умов, в яких формуватиметься колектив учнів і формування ціннісних орієнтацій у дітей;
- надання кваліфікованої допомоги школярам у процесі виконання домашніх завдань під час самопідготовки;
- організація ефективної індивідуальної, групової та колективної діяльності учнів у групі;
- організація цікавого дозвілля дітей;
- проведення виховних заходів зі збереження та зміцнення здоров'я учнів, їхнього психічного та фізичного розвитку, отримання дітьми вмінь і навичок дотримуватися здорового способу життя діяльності;
- формування позитивного відношення до виконання різних

видів праці;

- надання необхідної професійної допомоги батькам під час виховання молодших школярів та ін.;

- дотримання всіх правил, функцій та обов'язків (див. Додаток Е).

Готовність вихователя до організації роботи ГПД є складним утворенням, що базується на інтересах, мотивах, знаннях, уміннях і навичках під час організації ефективної роботи групи з учнями початкових класів.

У структурі готовності виокремлюються основні **компоненти**: мотиваційний, когнітивний і діяльнісний.

Мотиваційний компонент готовності вихователя до організації роботи ГПД виявляється в позитивному ставленні до обов'язків: в інтересі до організації роботи групи, в орієнтуванні вихователя на розв'язання проблем у роботі групи, у стійкій потребі вихователя оволодівати знаннями, вміннями та навичками, які будуть необхідними для ефективної роботи групи, у бажанні реалізувати оптимальні методи та форми у роботі групи продовженого дня.

Зміст **когнітивного компонента** готовності базується на системі знань вихователя про мету, завдання, зміст, принципи, методи та форми організовувати діяльність у групі продовженого дня, знанні своїх посадових функцій та обов'язків вихователя групи продовженого дня, вікових і психологічних особливостей молодших школярів.

Діяльнісний компонент готовності вихователя до роботи в групі продовженого дня характеризується комплексом умінь, як-от:

- вміння визначати мету, завдання діяльності групи продовженого дня, враховуючи вікові та індивідуально-психологічні особливості молодших школярів та вимог закладу освіти;

- вміння здійснювати планування режиму ГПД;

- вміння робити відбір доцільних форм і методів в ефективній організації ГПД та дотриманні режиму в групі;

- вміння робити передбачення та переборювання труднощів у своїй роботі;

– вміння правильно з дотриманням вимог до нормативних документів заповнювати журнал групи продовженого дня тощо.

Найсприятливіший *стиль взаємодії педагога з учнями* для забезпечення комфортного функціонування ГПД, на думку Н. Назаренко, – гуманістичний, а саме:

- гуманно-особистісний підхід до дитини;
- настанова вихователя ГПД на взаємодію з учнями;
- орієнтація на вікові особливості розвитку дітей;
- дотримання педагогічного такту;
- діалогічна взаємодія;
- прогнозування результатів та врахування потенційних можливостей;

- партнерські взаємини учасників ГПД;
- надання дитині права висловити власну точку зору.

З метою організації співпраці вихователя ГПД з учнями рекомендуємо дотримуватися таких *методичних порад*:

- звертатися до дітей на ім'я;
- співпрацювати з кожним учнем з опорою на його найкращі риси, з вірою в можливість школяра;
- підтримувати в молодших школярів позитивну спрямованість, прагнення ставати кращими;
- намагатися не порівнювати, не протиставляти учнів один одному, не порівнювати їх, а нові результати та досягнення дитини порівнювати з попередніми;
- сприяти збагачуванню особистісного досвіду під час участі школярів у різних видах діяльності, у процесі спілкування, навчання, розвитку їхньої самостійності та творчості;
- виявляти зацікавленість кожного учня: *радість під часу ситуацій успіху; засмучення неправильним вчинком дитини; стурбованість у процесі невдач*;
- сприяти стимулюванню та заохочуванню самостійності та творчості учнів;
- давати школярам можливості відносної свободи, уникати надмірної опіки;
- завжди надавати учням можливість бути кращими;

– здійснювати педагогічну корекцію поведінки учнів, нейтралізувати аморальні прояви, передавати особисте ставлення до поведінки дітей;

– сприяти відтворюванню моральних прикладів для наслідування тощо.

Для учнів початкових класів, які є активними співучасниками навчально-виховного процесу, необхідне забезпечення суб'єкт-суб'єктного характеру педагогічних відносин, які базуються на рівності психологічних позицій вихователя та дітей, гуманістичній спрямованості, прояві активності учасників освітнього процесу, взаємному проникненні у світ емоцій, почуттів і переживань, готовності до сприймання думок і поглядів співрозмовника, продуктивній взаємодії з ним.

Таблиця 1

**Прийоми індивідуальної педагогічної взаємодії
у системі «вихователь – учень», які мають низький
виховний потенціал (за Л.Хоружою)**

№	Назва прийому	Негативні наслідки в поведінці дитини
1.	Незадоволення вихователя у дратівливій формі	Прояв ненависті до вихователя та агресії
2.	Прояв тривоги, якщо буде майбутнє покарання	Наявність подвійної моралі, брехні, хитрощів
3.	Прискіпливість в осудженнях, наявність систематичних докорів	Заниження самооцінки, відчуття провини, зухвалість у поведінці
4.	Висміювання учня	Відчуття замкненості, ненависті до вихователя
5.	Нетактовність у з'ясуванні того, хто може бути винен	Бажання помститися, виправдання власних почуттів
6.	Залякування записом у щоденник	Знаходження обхідних шляхів і дій
7.	Допитування учнів і написання доносів	Прояв ненависті, подвійної моралі

8.	Показ дисциплінарного покарання, коли учень виставляється за двері	Наявність бравади, агресії
9.	Ізолювання від певної частини або всього колективу учнів	Прояв замкненості, самотності, озлобленості

Використання подібних прийомів, помилкових дій у системі взаємодії вихователя з учнями призведе до неадекватності реакції в учнів.

Таблиця 2

Помилкові дії вихователя	Їх зміст	Негативні наслідки
Маніпулювання сприйняттям ситуації	Відбувається перекручування фактів: <i>«Тобою ніколи не виконуються домашні завдання»;</i> <i>«Тобою завжди забувається щоденник вдома»</i>	У вихованця виникає образа, зневіра у власні сили, бажання помсти
Актуалізація неприємних спогадів	Вихователь нагадує учневі про минулі проблеми: <i>«Я вважала, то був тільки один випадок, а ти такий маєш характер»</i>	Руйнується особистість дитини
Пряме протиставлення сторін	Вихователем невміло демонструється власна перевага: <i>«Я – вчитель, а ви є тільки учнями»;</i> <i>«Я є дорослим, тому знаю набагато більше»</i>	Приймається гідність учня
Розбіжності в	Оцінка поведінки	Гальмується

думках	може переноситися на знання школярів або без підстав може занижуватися без пояснень	мотивація учня до навчання та пізнання навколишнього світу
--------	---	--

За результатами педагогічного спостереження, вихователями допускається надмірна кількість *типових помилкових*, а саме:

- надмірна вимогливість до учня або ліберальне ставлення до нього;

- імпульсивність педагога, невваженість у прийнятті рішень, у ситуаціях коли дітьми порушується дисципліна; використання методів залякування та покарання;

- необ’єктивність в оцінці знань, учинків вихованців;

- провокування педагогом конфліктних ситуацій;

- формальне ставлення вихователя до проблем тих учнів, які потребують особливої уваги;

- невпевненість вихователя щодо правильної поведінки в проблемних ситуаціях;

- недостатня обізнаність із психологією вікових особливостей, нездатність зрозуміти причини вчинків дітей;

- домінування типу мислення вихователя над мисленням дитини;

- надміру шанобливе ставлення до знань учнів і водночас применшення ролі виховання;

- недооцінювання методів, які зорієнтовані на формування вмінь в учнів знаходитися в групі, спільними зусиллями розподіляти обов’язки дітей та діяти;

- домінування вихователя в ролі наглядача та управителя;

- прагнення вихователя здобути авторитет будь-якою ціною;

- невиправдана апеляція до керівництва школи з дрібних питань;

- скарги на дітей батькам, класоводам;

– невміння співпрацювати з батьками, використовуючи їх авторитет і потенціал та ін.

Окреслені типові помилки, яких припускаються окремі вихователі ГПД, потребують наукового обґрунтування, корекції та пропозицій щодо можливих шляхів їх подолання чи вдосконалення.

Професійно-педагогічні протипоказання в роботі вихователя ГПД такі:

- недовіра до дитини;
- шкідливі звички педагога;
- зовнішня й моральна неохайність;
- грубість, брутальність; рукоприкладство;
- безпринципність;
- безвідповідальність;
- звичка давати дітям прізвиська тощо.

Вважаємо, що здійснювати корекцію вказаних етико-педагогічних негативних дій вихователя доцільно за допомогою рефлексії педагогічної поведінки, яка базується на взаємодії з молодшими школярами.

Рефлексія – це процес дзеркального взаємного відображення суб'єктами взаємодії один одного, змістом якої є взаємне відтворення власних особливостей в іншому учаснику взаємодії.

Рефлексія є зверненням свідомості вихователя до себе, прояви усвідомлення власної особистості з погляду та позицій дітей.

Результатом рефлексії має стати:

- відповідальне і сумлінне ставлення вихователя до своїх професійних обов'язків;
- конструктивна взаємодія вихователя ГПД з учителем-класоводом, іншими фахівцями та батьками учнів;
- глибоке вивчення особистості молодшого школяра;
- подолання одноманітності в застосуванні методів і прийомів навчання та виховання молодших школярів в умовах ГПД;
- системність роботи над підвищенням власної науково-

теоретичної та методичної майстерності;

- творчий рівень готовності до впровадження інноваційних технологій навчання та виховання сучасних молодших школярів;

- активність щодо поширення власного педагогічного досвіду через педагогічну пресу, видання власних друкованих праць тощо.

Зокрема, молодим педагогічним працівникам велику методичну допомогу в організації спілкування типу «педагог-учень» може надати «Школа молодого вихователя ГПД» як науково-практична форма підвищення професійного рівня, а також участь у методичних об'єднаннях учителів початкових класів.

Поняття «взаємодія» означає сумісну дію кількох суб'єктів, коли результати дії одного з учасників впливають на інших суб'єктів.

Тому спрямованість і результативність у навчально-виховному процесі в групі продовженого дня залежить від узгодженої співпраці та взаємодії вихователя з різними фахівцями.

Найважливіша взаємодія вихователя ГПД з **учителем-класоводом**, яка здійснюється в таких видах діяльності:

- навчальна, яка відбувається під час уроків та на самопідготовці у процесі виконання домашніх завдань;

- позанавчальна, що здійснюється в різних видах позаурочної та позакласної діяльності.

Співпраця вихователя ГПД і вчителя-класовода базується на реалізації таких *функцій*:

- конструктивного обміну навчальною інформацією з вчителем-класоводом про зміст домашніх завдань для молодших школярів;

- фіксація у журналі відсутніх дітей та причин їхньої відсутності;

- відвідування вихователем ГПД уроків, які проводить класовод.

Вагомі складові співпраці та взаємодії вихователя та вчителя-класовода:

- відповідальне ставлення кожного педагога до власної діяльності;
- визначення єдиних вимог до молодших школярів;
- узгодженість у виокремленні доцільних педагогічних засобів впливу на учнів;
- систематичне проведення спільних цільових екскурсій, виховних заходів, конкурсів та ін.

Форми спільної діяльності вихователя ГПД і вчителя-класовода:

- взаємовідвідування уроків, годин для самопідготовки, виховних заходів тощо;
- усне та письмове взаємне інформування й консультування;
- участь вихователя ГПД і вчителя-класовода у проведенні засідань у методичних об'єднань, під час засідань предметних комісій, участь у педагогічних читаннях і наукових конференціях;
- спільне розроблення конкретних тем виховних занять і заходів;
- заповнення зошитів взаємної роботи між вихователем ГПД і вчителем-класоводом.

Ефективність у здійсненні навчально-виховної діяльності з учнями в групі продовженого дня відбувається у тісній співпраці з **практичним психологом**, у процесі якої вихователь може одержати професійну консультацію з важливих питань:

- формування в учнів мотивації до саморозвитку та самовиховання в групі продовженого дня;
- застосування індивідуального підходу до молодших школярів у навчально-виховному процесі з опорою на вивчення їхніх психологічних і педагогічних особливостей;
- здійснення профілактики та корекції відхилень у психологічному, фізичному та розумовому розвитку учнів;
- утворення сприятливих психолого-педагогічних умов, в яких відбуватиметься соціалізація учнів початкових класів з особливостями їхнього психологічного та фізичного розвитку.

Форми організації діяльності спільно з психологом:

консультації, бесіди, взаємовідвідування, проведення нарад, тренінги, участь у конференціях, засіданнях педагогічної ради школи та методичного об'єднання та ін.

Визначення фізичної готовності учнів початкових класів до навчання в школі здійснюється **медичними працівниками** та фіксується в медичній картці дитини. Співпраця з лікарями вихователя ГПД передбачає ознайомлення з медичними картками дітей у групі.

Відповідно, коли вихователем ГПД правильно організований психологічний, медичний та педагогічний вплив, це переважно запобігатиме стійким небажаним відхиленням у поведінці та розвитку молодших школярів.

Взаємодія у групі продовженого дня з **батьками** молодших школярів є особливо важливою складовою навчально-виховного процесу групи продовженого дня.

На важливість співпраці педагогів з батьками вказує українське законодавство. Зокрема, у Законі України «Про загальну середню освіту» відзначається роль батьків як учасників освітнього процесу, які мають право обирати заклади освіти та різні форми навчання власних дітей.

У системі освіти наголошується на сучасній сім'ї, яка повинна стати головною у процесі виховання дитини, мати можливості для забезпечення належних матеріальних і педагогічних умов для здійснення морально-духовного та фізичного розвитку.

Під час організації взаємодії з батьками доцільно визначити мету та педагогічні умови ефективної взаємодії. Так, *мета взаємодії* з батьками учнів окреслюється із залученням батьків до спільної з вихователем і закладом освіти соціальної діяльності, забезпеченням взаєморозуміння в процесі формування соціальних орієнтацій та творчого потенціалу молодших школярів.

Серед принципів взаємодії вихователя ГПД з батьками учнів виокремлюються принципи:

- конфіденційності;
- довіри;
- рівності та поваги у взаєминах батьків із дітьми;
- етики у взаємних відносинах та під час спілкування з

батьками молодших школярів;

- поінформованості батьків учнів;
- продуктивності взаємодії та спілкування з батьками.

Відзначимо *педагогічні умови ефективної взаємодії вихователя ГПД з батьками учнів*:

– різнобічне вивчення сім'ї, обізнаність вихователя ГПД із індивідуальними особливостями родини, її виховними потенційними можливостями;

- підтримка довіри батьків до вихователя ГПД;

– цілеспрямований розвиток педагогічної культури батьків, зважаючи на їхню підготовку до виховання молодших школярів;

– дотримання педагогічного такту та прояв поваги вихователем ГПД під час взаємодії з батьками.

Формами та методами взаємодії та спільної роботи вихователя ГПД з батьками дітей є такі:

- характеристики сімей молодших школярів;

– бесіди з батьками про наявні питання з особливостей виховання, навчання та проявів поведінки молодших школярів;

– консультації вихователя ГПД, індивідуальні або групові з батьками учнів;

– підготовка актуальних тематичних лекцій та їхнє проведення на батьківських зборах;

– комплектування для батьків інформаційно-навчальних матеріалів для їхньої педагогічної самоосвіти;

– запрошення до закладу освіти батьків на Дні відкритих дверей з можливістю відвідувати самопідготовку дітей з метою ознайомити батьків з умовами групи продовженого дня, специфікою режиму ГПД, життєдіяльністю учнів, вимогами до дітей та способами виконання самостійно домашніх завдань учнями у процесі самопідготовки;

– проведення виставок практичних робіт учнів для їхніх батьків;

– виховні заходи разом із родиною в групі продовженого дня та ін.

Позаяк Концепція розвитку інклюзивної освіти своїм завданням також вважає: «залучення батьків дітей з особливими

освітніми потребами до участі у навчально-реабілітаційному процесі з метою підвищення його ефективності», особливої уваги педагога потребують родини, в яких росте дитина з особливими потребами.

Як правило, такі сім'ї потребують конфіденційної та професійної консультації з проблем виховання їх дитини.

Існують певні усталені *типи батьківського виховання дітей з обмеженими функціональними особливостями*. Допомогти в них розібратися – обов'язок педагога. Наведемо приклади типів хибного ставлення до виховання:

- гіпопротекція;
- домінуюча гіперпротекція;
- потуральна гіпопротекція;
- емоційне знехтування;
- умови жорстких відносин;
- виховання в атмосфері культу хвороби;
- суперечливе виховання;
- виховання поза родиною (див. Додаток Ж).

Просвіта батьків з вищевказаних питань украй необхідна. Як вважають фахівці, сім'я є основним стабілізуючим фактором адаптації дитини, а отже, гармонійна внутрісімейна атмосфера розцінюється як корекційне середовище для дитини з особливими потребами.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Сформулюйте коло обов'язків вихователя групи продовженого дня, визначених посадовою інструкцією.
2. Розкрийте сутність готовності вихователя до організації роботи в ГПД. Вкажіть її компоненти.
3. Опишіть портрет педагога гуманістичного стилю взаємодії з учнями як головного фактору забезпечення комфортного функціонування групи продовженого дня.
4. Прокоментуйте класифікацію особистісних якостей вихователя групи продовженого дня. Чи погоджуєтесь ви з виокремленими в ній якостями особистості? Які ще риси особистості ви вважаєте основними для вихователя?
5. Дайте наукове обґрунтування можливим наслідкам, які будуть викликані допущенням вихователем групи продовженого

дня типових помилок.

6. Аргументуйте зміст, значення та форми взаємодії вихователя групи продовженого дня з класоводами учнів.

7. Які питання вирішує вихователь групи продовженого дня з практичним психологом, логопедом, медичним працівником?

8. У чому особливість роботи вихователя з батьками дітей, які відвідують ГПД?

9. Обґрунтуйте актуальність та необхідність тісної взаємодії вихователя ГПД з батьками дитини з особливими потребами.

10. Назвіть типи неправильного батьківського виховання дітей з особливими потребами та охарактеризуйте кожен із цих типів.

ТЕМА 4. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Планування та організація освітнього процесу в умовах групи продовженого дня.

2. Особливості організації групи продовженого дня для першокласників.

3. Становлення та розвиток дитячого колективу в режимі продовженого дня.

4. Специфіка організації освітньої роботи у різновіковій групі продовженого дня.

Основні поняття теми: планування, організація, колектив, різновіковий колектив групи продовженого дня, інтелектуально-розвивальне заняття для першокласників, методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст лекції

У педагогічній діяльності вихователя ГПД вагоме значення має ведення відповідної документації.

До документації вихователя ГПД належить наявність:

- режиму дня, затвердженого директором школи;
- календарно-тематичного плану;
- плану вихователя щоденного;
- журналу групи продовженого дня;
- зошита наступності роботи вчителя-класовода та вихователя групи продовженого дня;
- графіка провітрювання приміщення.

Важливу роль у вихованні в групі продовженого дня відіграє планування.

Обов'язкові для планів вихователя ГПД:

- узгодження з перспективним планом роботи закладу освіти;
- відповідність темі та напрямку діяльності закладу освіти;
- доповнення плану роботи вчителя-класовода.

Серед планів роботи ГПД важливі: календарно-тематичне та щоденне планування.

У структурі календарно-тематичного плану відзначають:

- аналіз роботи групи продовженого дня за минулий рік;
- мету та завдання роботи групи продовженого дня на наступний рік;

- основні напрями діяльності групи продовженого дня;
- індивідуальну роботу з молодшими школярами;
- робота з батьками учнів.

Щотижнєве планування включає план виховної роботи на кожен тиждень:

№	Напрямок діяльності	1-й тиждень	2-й тиждень	3-й тиждень	4-й тиждень	Примітки
1.	Години спілкування з учнями					
2.	Здоров'я, попередження травматизму у дітей					
3.	Дозвілля учнів					
4.	Участь школярів у виховних заходах групи та школи					
5.	Індивідуальна робота з дітьми					
6.	Робота з батьками учнів					

Вихователь групи продовженого дня повинен скласти *перспективний план роботи на семестр*.

У *перспективному плані* виховної діяльності вихователя ГПД передбачається:

- концентрація знань, практичних умінь і навичок, якими має володіти вихователь, обирати продуктивні засоби виховної діяльності з дітьми;
- знаходження вихователем оптимальних шляхів для повного виконання власних обов'язків;
- можливість для здійснення об'єктивного контролю адміністрацією закладу освіти виконання обов'язків вихователем ГПД;
- планування та організація різноманітних видів виховної роботи, які спрямовуються на колектив учнів і кожного школяра.

У *перспективному плані* відображається специфіка розвитку дитячого колективу, відзначається здійснення системного комплексного підходу до виховання, забезпечення єдності виховних впливів, зазначаються основні завдання для виконання протягом семестру, коротка характеристика колективу ГПД; відображаються виховні та спортивні заходи, робота та співпраця з позашкільними закладами: художніми та спортивними школами, будинками культури, музеями, бібліотеками.

У перспективному плані мають бути *розділи з:*

- визначення певного рівня вихованості школярів групи або вступу;
- організації духовного розвитку учнів;
- заходів зі збереження здоров'я та розвитку фізичної активності школярів;
- роботи з батьками учнів;
- індивідуальної роботи зі школярами.

Важливий у плані роботи вихователя ГПД є, зокрема, вступ, який надає можливість:

- познайомитися з молодшими школярами та вивчити їхні особові справи;
- отримати інформацію про стан здоров'я дітей, за допомогою бесід із психологом, медичними працівниками,

батьками учнів;

- з'ясувати індивідуальні можливості учнів;
- проаналізувати рівень вихованості колективу ГПД, окремих учнів;
- враховувати слабкі та сильні сторони учнівського колективу;
- дізнатися стан розвитку колективу школярів, прогнозувати перспективи його розвитку.

Конкретними завданнями вихователя на наступний період, зокрема на семестр, є такі групи завдань: виховні, пізнавальні та завдання для згуртування колективу учнів в групі продовженого дня.

У перспективному плані увесь семестровий виховний цикл за календарними місяцями ділиться на тематичні місячники, декадникі та тижневики, під час яких доцільно проводити тематичні виховні заходи.

У складанні виховного плану ГПД вихователь орієнтується на тематичний зміст виховної діяльності для учнів початкових класів.

Індивідуальну роботу з учнями треба планувати на тиждень, з можливістю в разі потреби окреслити її в щоденному плані.

Зразок перспективного плану роботи вихователя в групі продовженого дня (2-4 класи) подано в додатку К.

На основі перспективного складається ***щоденний план роботи на кожен робочий день***, відповідно до режиму дня ГПД, календарно-тематичного та виховного плану роботи.

В обов'язковому порядку основні змістові види роботи щоденного плану (*обід, прогулянка, самопідготовка, спортивна година, тематичне заняття*) повинні містити мету (див. Додаток Ю).

У щоденних робочих планах вихователь повинен дотримуватися структури спортивної години, самопідготовки, тематичного заняття.

У щоденне планування самопідготовки входить також запис вихователем ГПД розв'язків задач, рівнянь і виразів з математики.

План роботи методичного об'єднання повинен складатися на навчальний рік, обговорюватися та затверджуватися на педагогічній раді. Відповідальний за даний вид планування голова методичного об'єднання вихователів ГПД або заступник директора з навчально-виховної роботи в початкових класах.

На першій сторінці плану вказуються вихователі – члени методичного об'єднання закладу освіти, відомості про вихователів: їхня освіта, наявний педагогічний стаж, специфіка проблеми, яка опрацьовується вихователем. Зазначається проведений за минулий рік аналіз діяльності, із визначеними недоліками, не вирішеними питаннями та основними завданнями на наступний рік.

У наступному розділі вказується план засідання методичного об'єднання вихователів ГПД, який містить переважно 4-5 засідань, з відповідною тематикою та порядком денним.

У плані може бути розділ «Вивчення та розповсюдження педагогічного досвіду», до якого входять графік виховних заходів, які проводить вихователі протягом року, графік взаємного відвідування, підготовка навчально-методичних матеріалів, виставки, присвячені досвіду вихователів (див. Додатки Л, М, Н).

Вимоги до ведення документації вихователем ГПД:

- вчасність і правильність виконання записів відповідно до вказівок щодо ведення журналу;
- вказати групу продовженого дня, для якої призначено журнал;
- у розділі «Режим ГПД» обов'язково записати затверджений режим роботи ГПД серпневою педагогічною радою і директором закладу освіти;
- розділ «Відвідування групи учнями» потребує щоденної відмітки та зазначення причини відсутності дітей;
- у розділі «Облік роботи» потрібно щоденно подавати відомості про самопідготовку учнів, проведені виховні заходи та прогулянки;
- вести облік проведених бесід (занять) по попередженню дитячого травматизму;

- охайність ведення записів (без виправлень);
- системність проведення та запис виховних занять тощо.

Групи продовженого дня для першокласників повинні бути створені у відповідних приміщеннях, з можливостями забезпечення учнів повноцінним харчуванням і денним відпочинком.

Для групи продовженого дня у закладі освіти оптимальні такі приміщення:

- класна кімната;
- спальня;
- наявність приміщення для відпочинку;
- окрема роздягальня;
- місце в їдальні школи.

Якщо у класній кімнаті закладу освіти не забезпечуються оптимальні умови, спальню можна використовувати як ігрову кімнату або ігрова кімната може бути рекреаційною. Якщо діти шестирічного віку будуть відпочивати там, де граються, у приміщенні потрібно зробити вмонтовані або розкладні ліжка.

Обов'язковий для першокласників 1,5-2-годинний денний відпочинок (сон), для кожної дитини має бути постійне спальне місце. Вихователь повинен бути присутнім під час сну.

Обов'язково в режимі першокласників кожного дня є виокремлення 2,5-3-годинного знаходження їх на свіжому повітрі, прогулянка та рухливі ігри, тривалістю два і більше разів протягом дня.

Першокласники у групі мають бути забезпечені гарячим харчуванням, що складається зі сніданку, обіду, підвечірку за встановленими нормами для дітей шестирічного віку. Між прийомами гарячої їжі інтервали – 3-4 години.

У шестирічних учнів проведення самопідготовки з виконанням домашніх завдань немає. Цей час вихователю слід використовувати для організації та проведення з учнями різноманітних дидактичних ігор, практичних вправ, які ґрунтуються на підготовці дітей до навчальної самостійної діяльності.

У структурі режиму групи продовженого дня такий етап

називається інтелектуально-розвивальними заняттями. У цей час потрібно проводити заняття або заходи виховного спрямування, за інтересами учнів, зокрема: заняття, на яких школярі займатимуться малюванням, ліпленням, рукоділлям, настільними іграми, переглядом відео, мультфільмів, відвідуванням театрів, виставок художніх творів, проведенням бесід, участю у конкурсах, вікторин тощо.

За тривалістю такі види діяльності як малювання, читання, ліплення, проведення настільних ігор, не мають бути більше 30 хвилин. Переглядати відео, мультфільми не доцільно більше 1-2-х разів протягом тижня з тривалістю у переглядах відеофільмів 30 хвилин. Відвідувати кінотеатри, виставкові зали, проводити екскурсії доцільно 1-2 рази протягом місяця.

Друга половина дня використовується для прищеплення шестирічним першокласникам умінь і навичок самообслуговування, засвоєння, усвідомлення та дотримання етичних правил і норм культури спілкування та поведінки. Заняття, яке триває не більше 25-30 хвилин, доцільно проводити в ігровій формі два рази протягом місяця. Орієнтовний режим дня в умовах ГПД для першокласників подано в додатку П.

Батьки учнів мають бути спокійні за свою дитину, коли вона перебуває у групі. Тому умови там мають сприяти максимальному збереженню здоров'я школярів, відпочинку та підготовці до уроків на наступний день. Важливо, щоб у групі продовженого дня був небайдужий професіонал – вихователь групи продовженого дня.

Вагоме значення у роботі групи продовженого дня мають гуртки за інтересами, проведення з дітьми різноманітних дидактичних і розвивальних ігор, цікавих виховних занять і бесід, читання художніх творів, наявність ігрових куточків та кімнати для відпочинку.

Пильної уваги потребують організаційно-методичні аспекти. Так, застосування педагогом оптимальних методів стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності першокласників та надання відповідного значення відпочинку й розвагам шестирічок в умовах ГПД сприятимуть розвитку пізнавальної діяльності першокласників та бажанню дітей

відвідувати ГПД.

Інтелектуально-розвивальне заняття для першокласників є специфічною формою проведення дидактичних ігор, різноманітних завдань пізнавального та творчого характеру, тренувальних практичних вправ, завдяки яким діти готуються до самостійної навчальної діяльності, до вироблення навичок самоосвіти та самовиховання, до різнобічного розвитку особистості. Доцільна тривалість інтелектуально-розвивального заняття для першокласників – 35 хвилин.

Під час інтелектуально-розвивального заняття досить корисним видом діяльності є читання, бо має синтетичний характер. На початку читанням займаються переважно учні, які вміють читати, поступово читання стає обов'язковим для всіх дітей. Час, який відводиться на читання, не потрібно перетворювати на просто читання або на урок позакласного читання.

Вихователь має прагнути розвивати в учнів до читання позитивне ставлення як засіб самостійної навчальної діяльності першокласників та їхнього відпочинку в активності, до формування в учнів стійкої потреби в читанні та здатності працювати з різними за характером текстами.

У процесі проведення інтелектуально-розвивального заняття вихователем мають створюватися умови, які будуть стимулювати читацьку активність молодших школярів, скеровувати її у правильному напрямі.

Шестирічкам у процесі інтелектуально-розвивальних занять пропонуються дидактичні ігри, цікаві завдання з математики та української мови.

Для розвитку в учнів уваги, пам'яті, мислення, комунікабельності вихователь повинен підібрати відповідні вправи та ігри. Діти із захопленням беруть участь у заняттях у формі конкурсів, вікторин, змагань тощо.

Отже, розвивальні заняття сприяють формуванню в школярів позитивного ставлення до процесу навчання та стійкого інтересу до отримання нових знань.

Значні адаптаційні можливості має колективна *ігрова*

діяльність першокласників. У перші дні шкільного життя діти ще мало знайомі між собою. Спілкування в колективній грі зменшує міжособистісну дистанцію, діти краще пізнають один одного. Найсприятливіші умови для перебігу адаптаційних процесів у першокласників створюються в першокласників в умовах ГПД.

У молодших школярів має формуватися об'єктивна самооцінка власних здібностей, важливих для успішного здійснення навчально-пізнавальної діяльності та формування особистісних якостей учнів.

Дружня взаємодія першокласників, яка виникає в процесі спільної ігрової діяльності, переноситься на інші види роботи, сприяє формуванню здорового мікроклімату в групі продовженого дня. Налагодження дитячих стосунків в ігровому колективі першокласників має бути постійно в полі зору вихователя ГПД.

Вихователь ГПД повинен знати зміст ігор, володіти методикою їх організації та проведення, вміти підібрати ігри відповідно до віку та інтересів учнів для досягнення навчально-виховних завдань. В умовах ГПД першокласникам можна пропонувати такі *види ігор*: сюжетні, пізнавальні, рухливі, дидактичні, музичні та ін.

Становлення та розвиток дитячого колективу в режимі продовженого дня залежить від багатьох обставин:

- від організаційної форми режиму продовженого дня (одновікова чи різновікова групи, клас);
- від структури дитячого колективу;
- від установлених способів спільної діяльності та спілкування дітей тощо.

Самоутвердження дитини в колективі групи продовженого дня повинно проходити активно й повно. Вихователь здатний створити таку різноманітність діяльності та спілкування дітей, щоб відбувалась їх самореалізація в колективі групи, щоб не було дітей, які не проявили свої найкращі якості.

Для цього необхідні певні *умови*:

- життя вихованців у ГПД повинно бути захопливим,

різноманітним, щоб кожен міг проявити свої здібності;

- уся різноманітність умінь і знань, які учні отримують у класі, на уроках, на гуртках, у музичній та спортивній школах, в сім'ї, має відповідно до обставин, використовуватися в житті колективу ГПД;

- вихователю варто піклуватися про місце кожної дитини в системі особистих стосунків у межах колективу.

Етапи (стадії) розвитку колективу в ГПД.

Перший етап. Завдання вихователя полягає у зближенні дітей, допомогти їм за короткий термін познайомитись один з одним; дізнатися про інтереси, здібності, уміння, характер та звички; знайти цікаві та потрібні спільні справи, які були б під силу всім дітям та одночасно залишалися достатньо захоплюючими, щоб усі могли взяти в них участь та максимально проявити себе.

Головна увага вихователя на цьому етапі повинна бути спрямована на реалізацію трьох складових – діяльність, спілкування, відносини. Доцільно на першому етапі залучити молодших школярів до колективної творчої діяльності.

Другий етап характеризується діями самоврядування школярів. Вихователь створює органи самоврядування та систему доручень. У міру розвитку колективу ця система повинна ускладнюватися. Головна ознака другого етапу – створене і емоційно привабливе для всіх, активне, творче, ділове спілкування вихованців ГПД.

На *третьому етапі* розвитку колективу більшість його учасників уже мають активну позицію в колективній суспільній діяльності, що виражається такими показниками:

- позитивне ставлення школярів до справ колективу, готовність їх виконувати;

- досвід участі у справах колективу, що є результатом систематичного виконання доручень;

- наявність у школяра оптимального для цього віку рівня організаторських умінь;

- відчуття відповідальності за свою роботу перед колективом;

- відповідне місце школярів у діловому та міжособистісному спілкуванні, що виражається в їх високому

суспільному статусі та адекватній самооцінці.

Завдання вихователя на третьому етапі – виявлення і розвиток творчої індивідуальності кожного члена дитячого колективу, виховання у нього суспільно цінних мотивів діяльності.

Досить особлива робота вихователя з різновіковим колективом ГПД. *Групи продовженого дня, які є різновіковими, є «комбінованого типу»*, в яких діти з різного віку та класів.

У *різновіковій групі особливості роботи вихователя* зумовлюються тим, що:

- необхідне формування єдиного колективу дітей різного віку;
- виконуються різноманітні за складністю домашні завдання;
- наявна невизначеність часу на проведення самопідготовки, що може призвести до ускладнень з проведенням виховних годин.

Саме тому вважається, що цей тип групи найменш ефективний у роботі ГПД.

Насамперед специфіку роботи з колективом ГПД визначає її віковий склад (діти віком від 6-7 до 9-10 років). Серед багатьох проблем, що потребують розв'язання – *загальні*, тобто актуальні для кожного класу (групи), і *конкретні*, зумовлені особливостями утвореного колективу.

Наприклад, *загальні або* спільні проблеми для кожного класу (групи), які відразу доведеться розв'язувати вихователю, такі:

- організація життя і навчальної діяльності учнів у колективі;
- забезпечення якісного виконання домашнього завдання;
- чітке дотримання учнями режиму дня;
- дотримання чистоти і порядку;
- формування свідомої дисципліни;
- залучення учнів до участі в суспільно-корисній праці та ін.

Конкретними проблемами, спричиненими особливостями

утвореного різновікового колективу ГПД, є:

- адаптація вихованців різного віку один до одного, а також до нових умов;
- подолання вихователем ГПД дитячого негативізму;
- створення умов для «виховання як взаємодії», а не «виховання як впливу»;
- особливості організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- розвиток творчості у дозвіллевій та самодозвіллевій діяльності;
- набуття вихованцями різновікової групи досвіду самостійності.

Варто зважити на вагомі переваги різновікової групи, які полягають у взаємодії, взаємодопомозі, взаємонавчанні.

Формування колективу в комбінованому типі ГПД – одне із пріоритетних завдань вихователя.

Так, В. Сухомлинський вважає, у колективі завжди існує об'єднання за ідеєю, він містить організаційну структуру, в ньому виокремлюється чітка система взаємних залежностей, здійснюється співпраця, взаємодопомога, вимогливість, дисципліна та відповідальність для кожного за всіх учнів і всіх дітей за кожного відповідно.

На думку В.Сухомлинського, дитячий колектив є найсильнішим засобом виховання, ним потрібно користуватися досить обережно. Діти легко збуджуються, піддаються процесу навіювання. У колективі учнів має бути всьому міра, з обережним ставленням, вихователем не мають випускатися з-під контролю діти. А думка колективу може бути однією з причин психологічних травм учнів.

Для педагога не існує вибору: або особистість, або колектив, це дві грані єдиної життєдіяльності, оскільки не може відбуватися виховання особистості поза межами колективу.

Створити комфортну психологічну атмосферу в групі продовженого дня – одне з головних завдань *формування колективу ГПД*. Воно потребує також:

- організації знайомства учнів різновікових колективів через зняття напруження та створення сприятливої атмосфери в

групі;

- розвитку довіри і навичок спілкування;
- розвиток навичок співпраці та взаємодопомоги;
- формування навичок залагодження конфліктів та їх попередження тощо.

Зокрема, *спілкування молодших школярів у різновіковому колективі ГПД* – дієвий мотив формування в них комплексу позитивних звичок, практичних умінь, навичок, самоконтролю, регулювання власної поведінки.

Велику увагу необхідно приділяти вихователю ГПД в організації такого спілкування дітей різного віку, коли відбувається:

- формування досвіду спілкування та виконання спільної діяльності учнів різного віку;
- розширення взаємодії на практиці вчителя та вихователя, яка спонукає дітей шукати раціональні способи в організації життєдіяльності старших і молодших школярів;
- забезпечення природної роботи механізму особистісного становлення учнів завдяки різноманітності та варіативності навчального середовища;
- виникнення потреби до професійного диференційованого підходу вихователя до учнів у групі тощо.

Організація спілкування молодших школярів у різновіковій групі продовженого дня передбачає дотримання педагогом таких *умов*:

- *педагогічних*: надання вихованцю можливості звернутися до дорослішого від себе в ситуаціях невідомості, залучення до участі в доступних та цікавих для наймолодших видах діяльності, зокрема, в різноманітних іграх, посильній спільній праці, розвагах та ін.;

- *психологічних*: врахування вікових психологічних особливостей та інтересів дітей різного віку, створення атмосфери доброзичливості та емоційного комфорту, сприяння відчуттю захищеності та довіри до оточуючих;

- *етичних*: дотримання етичних норм і правил міжвікового спілкування, вироблення відповідних мовленнєвих якостей учасників групи та високого рівня культури

спілкування, не допускаючи грубощів та нестриманості;

- **гендерних:** забезпечення можливостей для шанобливого спілкування хлопчиків із дівчатками і навпаки;

- **санітарно-гігієнічних:** дотримання санітарно-гігієнічних вимог щодо розмірів та утримання приміщень (чистота, вологе прибирання, систематичне провітрювання, нормальний температурний режим), що не перевтомлюватимуть дітей, а навпаки, сприятимуть їхньому позитивному емоційному стану (див. Додаток Р).

Специфіка діяльності в різновіковій групі зумовлюється такими організаційно-педагогічними факторами:

- організація навчання відбувається в малих групах;
- наявність різновікових груп із різним складом учнів, рівнем їхніх пізнавальних інтересів;
- перевага форм індивідуального навчання для учнів;
- слабкість у вираженні групової взаємодії (наслідування, змагальність, надмірна дисциплінованість молодших школярів);
- обмеженість інтелектуальної взаємодії, що пов'язується з незначною кількістю дітей;
- знижена ініціативність, прагнення до процесу творчості.

У різновіковій групі під час самопідготовки вихователь має керувати етапами навчального процесу, якими є:

- пояснення;
- визначення завдань для самостійної роботи школярів;
- перевірка виконаних завдань.

До переваг роботи вихованців ГПД у малих групах під час самопідготовки можна віднести такі:

- продуктивна робота охоплює усіх учнів у групі;
- вихователь більше уваги приділяє дітям, яким потрібна допомога;
- активізація розумової та мовленнєвої діяльності кожного школяра;
- підвищення рівня знань, практичних умінь і навичок, формування предметних компетентностей;
- активізація спілкування дітей під час навчання;

- формування вмінь здійснювати оцінку власної діяльності, вчинків оточуючих, регулювання відносин з однолітками;
- підвищення інтересу до навчання, формування позитивного ставлення до результатів навчання;
- створення сприятливих умов для попередження виникнення труднощів з боку педагога та ровесників, які працюють в одній групі.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Перелічіть види планування навчально-виховної діяльності вихователя групи продовженого дня та вимоги до їх оформлення.
2. Як здійснюється контроль і керівництво роботою групи продовженого дня?
3. Назвіть основні форми та методи контролю роботи вихователя групи продовженого дня.
4. Обґрунтуйте особливості організації ГПД для першокласників.
5. Прокоментуйте вимоги до приміщень для шестирічок у школах із подовженим днем.
6. Яким повинен бути режим дня першокласників у другій половині дня замість самопідготовки?
7. Розкрийте функції, мету та завдання інтелектуально-розвивального заняття для першокласників.
8. Чим пояснюються труднощі в роботі вихователя групи продовженого дня в різновіковій групі? Відповідь обґрунтуйте.
9. Вкажіть на вимоги до організації ігрової кімнати в умовах групи продовженого дня.
10. Назвіть принципи організації ігрових куточків.
11. Прокоментуйте призначення й умови організації куточків ігрової кімнати та рекреаційних зон.
12. Розкрийте актуальність і необхідність роботи вихователя щодо формування колективу дітей різного віку в групі продовженого дня.
13. Прокоментуйте загальні проблеми для кожного класу (групи), які доводиться розв'язувати вихователю.

14.Окресліть умови та основні етапи (стадії) становлення та розвитку дитячого колективу в умовах ГПД.

15.З'ясуйте, як змінюватиметься позиція вихователя ГПД (порадник, помічник, керівник, організатор) на кожному з етапів (стадій) становлення та розвитку дитячого колективу в умовах групи продовженого дня.

16.Виокреміть конкретні питання, які доводиться вирішувати вихователю в роботі з різновіковим колективом групи продовженого дня.

17.З'ясуйте суть, значення та педагогічні умови організації педагогом процесу спілкування молодших школярів у різновіковій групі продовженого дня.

18. Розкрийте шляхи та основні практичні дії педагога щодо оптимізації навчально-виховної роботи у різновіковій групі продовженого дня.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

ТЕМА 5. САМОПІДГОТОВКА ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У РЕЖИМІ РОБОТИ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Теоретичні та методичні основи організації самопідготовки в умовах групи продовженого дня.
2. Психологія молодшого школяра та її врахування в організації самопідготовки та індивідуальної роботи з учнями.
3. Пізнавальна самостійна діяльність учнів під час самопідготовки: її роль, форми та методи організації.
4. Ефективні методи і технології збереження здоров'я учнів під час самопідготовки.

Основні поняття теми: самопідготовка, структура самопідготовки, індивідуальна робота, пізнавальна самостійна діяльність.

Зміст лекції

Готовність вихователя до здійснення самопідготовки є особливим особистісним станом, завдяки якому у вихователя формується мотиваційно-ціннісне ставлення до власної професійної діяльності у процесі забезпечення функціонування ГПД, володіння ефективними способами та засобами досягнення педагогічних цілей занять у групі продовженого дня, здатності до творчості та рефлексії.

Компоненти готовності вихователя ГПД до професійної діяльності в умовах самопідготовки:

- мотиваційний: сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням самопідготовки;
- когнітивний: характеризує пізнавальну сферу особистості вихователя: сукупність знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності на заняттях із самопідготовки;

- операційний: сукупність вмінь та навичок практичного розв’язання педагогічних задач процесу самостійного виконання домашніх завдань;

- особистісний: сукупність особистісно-ціннісних якостей, важливих для здійснення самопідготовки тощо.

Самопідготовка є:

- однією з основних форм організації в групі продовженого дня навчального процесу;

- самостійною навчальною роботою школярів, під час якої виконуються домашні завдання під безпосереднім керівництвом вихователя, диференційованою роботою за змістом і формами;

- педагогічно скерованою пізнавальною самостійною діяльністю учнів;

- формою навчальних занять із метою формування самоосвітніх навичок учнів та цілеспрямованих самостійних навчальних дій школярів;

- формою самостійної навчальної діяльності, диференційованою за змістом і характером взаємодії з вихователем, якою передбачається виконання навчальних завдань, закріплення здобутих на уроках умінь і навичок, поглиблення знань з окремих навчальних предметів.

Завдання самопідготовки:

- розширювати межі навчальної роботи молодших школярів;

- поглиблювати зміст навчальних предметів;

- систематично закріплювати й повторювати вивчений матеріал на уроках;

- створювати середовище для тренування вихованців ГПД у застосуванні знань, умінь і навичок та їх міцного засвоєння;

- розвивати інтерес та особистісну зацікавленість вихованців ГПД у навчанні;

- забезпечувати доступні умови для самостійного засвоєння необхідних компетенцій;

- розвивати в учнів вміння визначати порядок виконання домашніх завдань залежно від навчального предмета та змісту

навчального матеріалу;

- формувати вміння та навички самоперевірки та взаємоперевірки учнями виконаних домашніх завдань;

- формувати позитивне ставлення учнів до навчання, здатність до вчасного, згідно з відповідним терміном, виконання домашніх завдань;

- виявляти стійкий інтерес до нових знань із навчальних предметів;

- формувати вміння та навички культури навчальної праці під час самопідготовки;

- вчити учнів користуватися довідниками, художньою літературою, словниками;

- сприяти розвитку у школярів творчої ініціативи та кмітливості;

- формувати виконавські навички вихованців ГПД;

- виховувати комплекс вольових якостей в учнів, які характеризуються проявом сили волі, організованістю, наполегливістю, зібраністю, дисциплінованістю, самостійністю, відповідальністю та ін.

Функції, які реалізує самопідготовка

Навчальними функціями самопідготовки є:

Інформаційна – базується на організації учнів до процесу якісного закріплення та повторення знань, які здобуваються на уроках. Ця функція реалізується за допомогою виконання завдань, вправ, які передбачають самостійну індивідуальну діяльність.

Розвивальна – сприяє виконанню завдань різнобічного розвитку інтересів школярів, їхніх потенційних можливостей та їхньої пізнавальної діяльності. Відповідно, під час самопідготовки в учнів відбувається розвиток уваги, пам'яті, мислення, мовлення, удосконалення психічних процесів у цілому.

Конструктивна – впливає на формування в учнів умінь і навичок планувати навчальну діяльність, вміння правильно розподіляти та використовувати свої можливості.

Комунікативна – здійснює формування в школярів позитивного ставлення до знань, які є досвідом попередніх

поколінь.

Творча – розкриває такий підхід у здобутих знаннях, коли в учнів початкових класів виникає потреба здійснювати творче самовираження.

Виховними функціями самопідготовки є:

Гігієнічна – зміцнює засвоєння вмінь і навичок гігієни розумової діяльності; за допомогою цієї функції в учнів має виробитися стійка звичка до праці згідно з дотриманням гігієнічних вимог.

Мотиваційна – формується під час систематичної самопідготовки в учнів з прояву потреби в навчальній діяльності, а також прагнень у використуванні отриманих знань на практиці. У результаті мають виникати інтерес до самоосвіти та позитивне ставлення до процесу навчання.

Формувальна – базується на послідовному та наполегливому формуванні в учнів позитивних рис характеру, а також життєво важливих особистісних якостей. Прояви працьовитості, волевих зусиль у досягненні мети, активності та інших якостей повинні бути сформовані під час самопідготовки, стати надбанням молодших школярів.

Організаційна – може виявлятися під час створення ситуацій, необхідних для робочої атмосфери, яка спонукатиме до виконання дітьми домашніх завдань.

Принципи здійснення самопідготовки є концептуальними положеннями, на яких відбувається організація та процес, коли здійснюється виконання домашніх завдань у закладі освіти, в яких відображаються основні вимоги до специфіки самопідготовки у групі, особливості у виборі та використанні методів, засобів, прийомів навчання, дієвих форм у здійсненні організації навчальної та пошукової роботи молодших школярів у процесі виконання домашніх завдань. Нижче наведемо основні з них.

Принцип системності та послідовності.

У процесі організації виконання домашніх завдань повинні бути дотримані такі вимоги: поступове ускладнення завдань, логічний зв'язок між складовими частинами, наявність причинно-наслідкових зв'язків, логічна завершеність кожної

складової системи, поетапність виконання начальних завдань, формування умінь і навичок самостійної діяльності та ін.

Принцип посиленості.

Виконання на кожному етапі організації роботи домашніх завдань, що відповідають рівню наявних знань і вмінь дітей та враховують розвиток їхніх навичок до здійснення самостійної роботи в навчанні.

Принцип індивідуалізації та диференціації.

Необхідний поділ молодших школярів на групи за якісними показниками прояву їхньої самостійної діяльності під час виконання домашніх завдань, виокремлення потреби у врахуванні специфіки організації самостійної діяльності дітей різних рівнів, їхніх особистісних інтересів.

Принцип успішності та позитивності.

Відбір завдань, в яких передбачається самостійність діяльності школярів, з відповідним рівнем складності завдання, що має відповідати певному рівню розвитку вмінь і навичок до самостійної діяльності школярів, відзначається рівень їхніх знань, що формуватимуть позитивне ставлення до виконання домашніх завдань і сприятимуть проведенню самостійної діяльності на значно вищому рівні.

Принцип інтерактивності.

Організація самостійної роботи школярів під час самопідготовки поступово підвищуватиме ступінь безпосередньої участі учнів у процесі планування та реалізації виконання домашнього завдання; буде вироблятися свідоме ставлення до виконання самостійної роботи; забезпечуватися інтерактивність, тобто здатність дітей працювати в колективі, створювати тимчасові колективи з точно розподіленими ролями під час виконання завдання.

Принцип оптимальності.

Враховує використання різних форм, методів і видів роботи під час виконання та перевірки домашніх завдань, які сприятимуть швидкості зростання якості у показниках у процесі розвитку самостійної діяльності школярів за досить нетривалий час.

Принцип проблемного навчання.

Відзначається сприянням у процесі активізації в учнів пізнавальної діяльності, формуванням їхніх творчих здібностей під час виконання домашнього завдання.

Принцип самостійності й активності вихованців ГПД.

Забезпечення умов оптимального прояву дітьми пізнавально-творчої активності під час виконання домашніх завдань завдяки усвідомленню, систематизації знань, виробленню вмінь і навичок, застосуванню їх у практичній діяльності учнів.

Принцип урахування індивідуальних особливостей вихованців у процесі самопідготовки.

Створення ефективних умов, в яких здійснюється активна та організована діяльність усіх школярів у процесі самостійного виконання домашніх завдань через забезпечення індивідуального підходу до кожного з учнів з метою формування їхніх можливостей.

Принцип зв'язку теорії з практикою, навчання з життям.

Єдність у суті теоретичних відомостей і в практичному значенні самопідготовки, зумовленість розвитку вміння та навичок у самостійній творчо-пошуковій діяльності суспільними процесами; формування внутрішньої потреби в учнів у її розвитку, формувати особистісну здатність до самореалізації в соціальному середовищі.

Принцип єдності навчальної, розвивальної та виховної функцій навчання.

Реалізація поставленої триєдиної мети відбувається під час формування умінь і навичок самостійної діяльності.

Принцип взаємозв'язку класної та домашньої роботи.

Важливе є дотримання нерозривного взаємозв'язку процесу самопідготовки зі змістом уроків, що зумовлює формування у цілісній системі знань і міцності практичних умінь і навичок.

Принцип конкретизації навчального матеріалу.

На самопідготовці використовується широкий арсенал дидактичних і методичних засобів, які будуть поглиблювати знання та автоматизують уміння та навички учнів з навчальних тем.

Принцип диференціації та дозування домашнього завдання.

Ефективність функціонування самопідготовки буде залежить від методичної динаміки заняття, його структури, що визначає готовність до зміни форм організації самостійної діяльності молодших школярів.

Вимоги порядку здійснення самопідготовки можуть бути:

- організаційно-дисциплінарними;
- гігієнічними;
- дидактичними;
- виховними.

Організаційно-дисциплінарні вимоги до самопідготовки відзначаються:

- чітким дотримання початку та завершення процесу самопідготовки;
- свідомим підпорядкуванням дітей настановам вихователя ГПД;
- наявністю необхідних підручників, словників, обладнання для виконання завдань;
- забезпеченням порядку та охайності робочого місця;
- економним і повним витрачанням часу на самопідготовку;
- дотриманням правил дозволу й заборони.

Молодші школярі не повинні:

- запізнюватися на початок самопідготовки;
- здійснювати неекономне витрачання часу на проведення підготовки до здійснення самостійної діяльності та виконання домашнього завдання;
- порушувати порядок і тишу під час самопідготовки;
- навмисно відволікати інших учнів від виконання завдань;
- займатися тими справами, які відволікають від роботи;
- голосно розмовляти з вихователем і надавати консультації іншим учням;
- несумлінно виконувати домашні завдання;
- вважати виконання завдань завершеними без перевірки.

Отже, подібні правила заборони дадуть змогу забезпечити належну дисципліну самостійної навчальної праці у процесі

проведення самопідготовки.

Молодшим школярам дозволяється:

- користуватися для виконання завдань різними довідниками, словниками, картами, обладнанням;
- змінити робоче місце до початку самопідготовки з дозволу вихователя;
- самостійно обирати способи виконання домашніх завдань;
- якщо є потреба, звернутися за порадою без порушення тиші;
- з дозволу вихователя дати необхідну пораду іншим учням;
- якщо є прохання в однокласників, перевірити їх завдання за умови, що власні завдання виконані;
- виконувати додаткові навчальні завдання після основних завдань.

Гігієнічні вимоги як основа ефективності самопідготовки відзначаються:

- рівномірною та достатньою освітленістю всього приміщення;
- систематичним переміщенням дітей із менш освітлених частин приміщення до більш освітлених і близьких до дошки місць;
- підтримкою нормального температури в приміщенні;
- регулярним провітрюванням класної кімнати;
- підтримкою чистоти та порядку в аудиторії;
- дотриманням особистої гігієни вихователем і учнями;
- стеженням за поставою учнів у процесі виконання домашніх завдань;
- проведенням фізхвилинок і вправ для відпочинку;
- особливим ставленням до ослаблених хворобами учнів;
- наданням школярам у процесі довготривалої самопідготовки обов'язкових перерв для відпочинку.

Дидактичними вимогами до самопідготовки є:

- проведення систематичних занять із самопідготовки чітко в один і той самий час, з певною тривалістю;
- самостійне виконання завдань учнями;
- поетапність у перевірці виконання завдань передбачає

самоперевірку, взаємоперевірку та перевірку вихователем;

- планування індивідуальної роботи з учнями, які не встигають у навчанні;

- обсяг домашніх завдань визначається завдяки взаємним контактам вихователя та вчителя, нормами для виконання домашніх завдань і згідно з Положенням про групу продовженого дня.

Виховні вимоги відзначаються:

- відмовою вихователя від будь-яких мір покарання у процесі самопідготовки;

- усебічним використанням різних форм схвалення, які сприяють стимулюванню проявів самостійності у процесі виконання домашніх завдань;

- недопустимістю у процесі самопідготовки повчальних розмов, зауважень, які відволікатимуть учнів від роботи;

- терпимістю до помилок школярів під час виконання домашніх завдань;

- заохоченням учнів проявляти наполегливість у роботі з виконання домашніх завдань;

- залученням сильних школярів до посильної допомоги слабшим учням, за умови виконання своїх домашніх завдань.

Структура самопідготовки характеризується стійкою впорядкованою послідовністю елементів виконання домашніх завдань при самопідготовці під керівництвом вихователя, базується на актуалізації, мотивації, активній пізнавальній і відтворювальній діяльності, а також закріпленні вивченого на уроках навчального матеріалу.

Етапами у теоретичній підсистемі самопідготовки є: **підготовчий, узагальнюючий, практичний, організаційний і підсумковий.**

Підготовчий етап базується на осмисленні змісту теоретичних робіт, що розкривають педагогічні та фізіолого-психологічні умови ефективної діяльності вихователя ГПД у процесі самопідготовки.

Узагальнюючий етап – вивчення нормативних документів про роботу групи подовженого дня, аналіз передового досвіду з цього питання.

Практичний етап – підготовка до розробки конкретних вправ щодо раціональної діяльності учнів при самопідготовці.

Організаційний етап – проведення самопідготовки та організація активності вихованців з використанням ефективних засобів навчання.

Підсумковий етап – підбиття підсумків самопідготовки вихователем, відзначення вихователем позитивних сторін та недоліків у роботі з попередження та усунення труднощів у організації запланованих її форм, осмислення та аналіз результатів навчально-виховної діяльності учнями.

Основним етапом самопідготовки є виконання домашніх завдань. Завдання вихователя полягають у спостереженні за роботою учнів у групі, допомозі окремим дітям, контролі, аналізі та обліку виконання домашніх завдань, а також у забезпеченні порядку та дисципліни, дотримуванні школярами вимог до самостійної роботи.

Самопідготовка як своєрідна форма організації навчальної діяльності в групі продовженого дня має передбачати *мету заняття*, сформульовану вихователем з урахуванням типу групи, кількості та видів домашніх завдань, індивідуальних можливостей вихованців.

Мета самопідготовки передбачає:

- закріплення знань, здобутих на уроках, виконання домашніх завдань з навчальних предметів;
- розвиток в учнів самостійного мислення, самоконтролю, взаємодопомоги іншим, самостійності в роботі, умінь визначати причинно-наслідкові зв'язки;
- цілеспрямоване використання навчальної літератури;
- формування вмінь і навичок культури у навчальній праці;
- виховання особистісних якостей, таких як організованість, наполегливість, сила волі, охайність, працелюбність, доброзичливість та ін.

Вихователь має сформулювати мету до кожного заняття з самопідготовки, яка обов'язково реалізується протягом проведеного заняття.

Щодо структури самопідготовки, то вона повинна

включати нижченаведені макроструктурні етапи:

1. Організація початку самопідготовки не має перевищувати 3-4 хвилини, коли учнями готується робоче місце, письмове приладдя, перегляд записів у щоденнику.

2. Підготовка до самостійного виконання домашніх завдань здійснюється за допомогою визначення пізнавальної мети та доцільності самостійної роботи. Повторення вивченого на уроці обов'язково здійснюється в ігровій формі.

Для реалізації зв'язку уроку з процесом самопідготовки варто запропонувати дітям перегляд класної роботи в зошиті, ознайомитися з вимогами до виконання домашніх завдань, продумати послідовність їх виконання. Доцільно дібрати та проаналізувати алгоритм пізнавальної діяльності учнів на цьому етапі.

3. Самостійна робота молодших школярів відрізняється на етапі самопідготовки тим, що вихователь є організатором навчального процесу, з попередньо продуманим ходом самопідготовки, прогнозованими труднощами в окремих дітей та способами їхнього подолання. Користуючись системою алгоритмів пізнавальної діяльності, учень застосовує їх під час самостійної роботи.

4. Самоконтроль, самоперевірка, взаємоперевірка виконання домашніх завдань організовується вихователем у вигляді самоперевірки, що дає можливість для вироблення в учнів контролю власних дій. Поступово з виконанням домашніх завдань вихователем організовується взаємоконтроль між учнями. Однак фактичну помилку знаходить та виправляє сам учень за допомогою вихователя.

5. Оцінювання та підсумки отриманих результатів відбуваються з оцінювання навчальної діяльності школярів, що супроводжується схваленням або засудженням дій і вчинків дітей у процесі самопідготовки. В цілому оцінювання виконаної учнем письмової роботи проводиться педагогом цілком об'єктивно, але тільки вербально.

Лаконічно і доступно вихователь ГПД аналізує труднощі, орієнтує школярів на умови поліпшення результату. Наприкінці самопідготовки відбувається підсумок результатів роботи.

Доповнюється макроструктура самопідготовки такими *мікроелементами*:

- вправами на забезпечення психологічної підготовки учнів;
- пригадуванням по «гарячих слідах»;
- встановленням регламенту в часі, який дається на виконання частин домашніх завдань;
- визначенням диференційованих груп за специфікою самостійності;
- інтелектуальною розминкою («гімнастикою розуму»);
- інструктажем для учнів перед виконанням домашніх завдань;
- повторенням певних понять, теоретичних положень, способів виконання завдань;
- роботою з інструкціями до завдань і вправ;
- перевіркою, корективами, самооцінкою.

Вихователь не оцінює письмові роботи вихованців, однак це не виключає можливості здійснення контролю за якістю виконання домашніх завдань, зокрема застосування таких його форм, які базуються на:

- перевірці вихователя, коли у процесі виконання домашнього завдання ним контролюється правильність роботи та перевіряються її результати;
- взаємоперевірці, на якій діти об'єднуються в пари з однаковим завданням, що перевіряють один в одного на чернетках і в зошитах;
- записах вихователя на дошці правильного виконання завдання, які закриваються від учнів, а після завершення всіма дітьми виконання завдання вихователь відкриває дошку й учні можуть перевірити свою роботу з правильним вирішенням на дошці;
- самостійному порівнянні учнями зразка зі своїм завданням, коли робота завершена та вихователем надаються картки зі зразками виконання домашнього завдання;
- перевірці завдань консультантами, якими є учні, успішні в навчанні: вони обираються консультантами, до них звертаються за допомогою, вони перевіряють правильність

виконання домашніх завдань;

- виставці зошитів, які учні по завершенні виконання завдання в розгорнутому вигляді ставлять на спеціальний стіл (виставку); потім визначають дітей, які найкраще виконали домашнє завдання;

- способі «сам собі вчитель», коли школярами самостійно перевіряється завдання та виставляється оцінка, яка потім порівнюється з оцінкою вихователя; здійснюється аналіз допущених помилок.

Забезпечення ефективності роботи на етапах самопідготовки регламентується такими *правилами* з визначення:

- розумного підходу до використання та розподілу часу, який дається на виконання домашніх завдань з кожного навчального предмета, навчання цьому дітей;

- раціональної організації процесу виконання домашнього завдання;

- оволодіння дітьми доцільними прийомами навчальної діяльності, здійсненні тренувальних вправ у виконанні вимог до самопідготовки учнями;

- вибору диференційованого підходу до школярів завдяки фронтальним, індивідуальним, груповим і колективно-груповим формам роботи;

- формування в учнів умінь і навичок здійснювати самоконтроль, самооцінку, взаємоконтроль, самоорганізацію, обирати раціональні прийоми у виконанні завдань;

- створення сприятливої атмосфери співпраці у процесі виконання домашніх завдань;

- підкреслення індивідуального темпу творчого самовиявлення та динаміки зросту учнів.

Проведення самопідготовки

Під час самопідготовки виконання домашніх завдань відбувається з певною тривалістю у часі, зокрема: у 2-му класі самопідготовка триває 45 хвилин; у 3-му класі учні працюють протягом 1 години 10 хвилин; у 4-му класі тривалість в межах 1 години 30 хвилин.

Молодші школярі у 2-му класі мають привчатися до

самостійного виконання домашніх завдань з наданням їм певних інструкцій, плану роботи, щоб учні переважно не працювали за вказівкою вихователя.

Учні у 3-му класі мають прагнути до самостійного вибору найбільш доцільних способів виконання домашніх завдань, при цьому враховують вказівки вихователя та самостійно планують власну діяльність на заняттях із самопідготовки (див. Додаток У).

На початку самопідготовки доречно виконувати найбільш важкі домашні завдання. Одноманітна діяльність під час самопідготовки може викликати в учнів швидку втому, тому необхідне передбачення переходу від одного виду навчальної діяльності до іншого, що підтримуватиме працездатність дітей на триваліший проміжок часу.

Для того, щоб виконати нове завдання, потрібно виділити час для входження в роботу, а це може знизити продуктивність у діяльності учнів. На складні домашні завдання діти будуть витрачати більше часу, що впливатиме на тривалість процесу самопідготовки.

Найбільш ефективно виконання завдань, які пов'язуються з уроками. Так, вивчення віршів вимагає повторення кілька разів. На початковому етапі учням не вистачає часу для самопідготовки, тому важливе доведення до свідомості дітей, що потрібно бути зібраними, виробити внутрішню дисципліну, вміння організувати власну діяльність.

Частою причиною нераціонального використання часу на самопідготовці є відсутність порядку на робочому місці в учнів. Школярам складно зосереджуватися, вони можуть відволікатися від виконання завдань. Тому вихователь має усунути причини неуважності учнів.

Причиною втоми учнів є неправильна постава під час роботи. Дотримання дітьми порядку та тиші у процесі самопідготовки сприяють найкращому зосередженню учнів на виконанні домашніх завдань. Постійність у часі та організованість у виконанні завдань позитивно впливатимуть на формування в школярів звички готувати уроки.

Існує тісний взаємозв'язок між уроками та

самопідготовкою. Учителем на уроках з наданням домашніх завдань програмується певний рівень його виконання на заняттях із самопідготовки.

Коли складність та обсяг завдання перевищуються, тоді позитивного результату буде складно досягти. Успіх на самопідготовці значно залежить від характеру здійснення на уроках процесу закріплення вивченого матеріалу.

Особливістю самопідготовки є виконання кожним учнем самостійно отриманого завдання. На занятті колективне виконання завдання дітьми втрачає зміст у проведенні самопідготовки.

Самостійна робота вихованців групи продовженого дня є основним структурним елементом самопідготовки, з використанням різних прийомів вихователем підтримки готовності учнів до застосування особистісних зусиль, створення сприятливих умов для поглибленого виконання домашніх завдань.

Так, за переконаннями В. Сухомлинського, у радісних хвилюваннях учнів відбувається захоплення не матеріалом, а виконаною роботою, маленькими здобутками. Джерело бажання навчатися знаходиться в характері розумової діяльності учня, в певному емоційному забарвленні задумів, у прояві інтелектуальних переживань.

Результат самостійної навчальної діяльності учнів у процесі самопідготовки залежить від змісту, обсягу домашніх завдань і методики організації його виконання вихователем у групі продовженого дня.

Самостійна робота молодших школярів під час самопідготовки формує в них уміння використовувати отримані на уроці знання в ході виконання домашнього завдання.

Методика формування навичок самостійності полягає у:

- мотивованості, тобто виробленні позитивного ставлення до цього виду діяльності в цілому та до окремих його елементів;

- реалізації принципу усвідомленості в навчанні (щоб кожна потреба, вимога вихователя були зрозумілими дітям, щоб вони їх не просто запам'ятовували, а усвідомлювали їх сенс і

необхідність);

- діяльності вихователя за таким змістом: від детальних роз'яснень і ретельного контролю за кожною дією вихованців до більш загальних нагадувань і стислих вказівок, а від них – до підвищеного рівня самостійного планування та контролю учнями;

- створенні на самопідготовці таких умов, які вимагали б від учнів саме тих умінь, які в них прагнуть педагоги сформувати: планування, самоконтроль, раціональне використання часу;

- тісній співпраці з класоводами в тому, щоб, опираючись на знання і вміння, набуті школярами на уроках, розвинути і збагатити їх арсенал, використовуючи можливості групи продовженого дня.

Здатність учнів до самостійного виконання домашніх завдань визначається *вміннями та навичками*:

- організовувати робоче місце з підготовкою необхідного навчального приладдя: підручників, зошитів, словників тощо, які потрібні для виконання завдань у тій послідовності, в якій будуть виконуватися учнями;

- визначати почерговість виконання домашніх завдань з різних навчальних предметів, а саме послідовно виконувати усні та письмові завдання, які змінюються в залежності від їх змісту, з урахуванням, що письмові завдання з математики потрібно виконувати раніше від усних завдань з літературного читання;

- дотримуватися чіткої послідовності під час виконання домашніх завдань з предметів, відповідно в учнів має формуватися необхідна система дій у розв'язуванні задач і прикладів з математики, у роботі з текстами, виконанні письмових вправ з української мови; учні під керівництвом вихователя на самопідготовці повинні закріплювати систему послідовних дій;

- самостійно здійснити пошук і способи використання додаткового навчального матеріалу з теми, що закріплюється у процесі підготовки до уроків.

Як правило, у молодших школярів великі можливості в оволодінні загальними, широкими вміннями самостійної роботи

в ході виконання домашніх завдань. Поступово опанувавши ці вміння, учні не лише більш глибоко засвоюють матеріал, що вивчається, а й вчаться осмислювати, усвідомлювати процес власною пізнавальною діяльністю.

Сформовані вміння учнів розбиратися в своїх досягненнях і недовіках, знаходити причини власної успішності та невдач відзначаються як важлива умова самостійного вдосконалення навчальної діяльності.

З метою формування умінь і навичок розумової праці вважаємо за необхідне включати спеціальні вправи, які сприятимуть плануванню роботи, пошуку оптимальних шляхів виконання навчальної діяльності, оцінюванню дітьми власних результатів діяльності.

До того ж вироблення вміння самостійної роботи учнів під час самопідготовки:

- сприятливо впливатиме на поведінку вихованців;
- буде розвивати в них дисциплінованість, організованість, цілеспрямованість, ініціативність, витримку, активність, рішучість, стриманість, старанність, відповідальність, охайність, незалежність, тобто формувати комплекс вольових якостей молодшого школяра.

За віковою та педагогічною психологією *вольовими* називають відносно стійкі якості особистості, котрі цілком незалежні від конкретної ситуації і є психічними утвореннями, що можуть засвідчувати досягнення рівня свідомої саморегуляції особистістю власної поведінки та специфіку володіння собою.

Тому розвиток вольових якостей – реальне практичне завдання, що стоїть перед педагогом другої половини дня. Крім того, вихователю потрібно ознайомити дітей із різними *прийомами самоконтролю* у процесі виконання домашньої роботи:

- зіставити написаний текст із текстом і з правилом, що вивчається;
- перевірити написане зі словниковими словами;
- перевірити хід думок і міркувань за правилами з пам'ятки тощо.

Окреслені аспекти сприятимуть також оптимізації навчально-виховної роботи в групі продовженого дня.

Поняття «*оптимізація навчального процесу*» визначається як сукупність заходів, які спрямовуються на нові педагогічні ресурси створенням дидактичної системи навчально-виховної діяльності педагога та школярів.

Зниження розумової працездатності учнів у другій половині дня має цілком логічні причини та підстави. Зокрема, тривале перебування дитини в приміщенні викликає «кисневе голодування».

Перебування учнів у закритому приміщенні більше 3-х годин може викликати проблеми із зором, можуть бути порушення з обміну речовин, і звідси – учні можуть втрачати здатність до зосередженої розумової діяльності.

Однак педагоги також допускають певні помилки, що слугують причинами зниження процесу оптимізації. Подаємо таблицю аналізу методичних порушень та основних практичних дій вихователя щодо оптимізації навчально-виховного процесу в умовах групи продовженого дня.

Таблиця 3

Характеристика методичних порушень та основних практичних дій вихователя щодо оптимізації навчально-виховного процесу в умовах групи продовженого дня

Методичні причини зниження працездатності вихованців ГПД та порушення процесу оптимізації навчально-виховної роботи	Основні практичні дії вихователя групи продовженого дня щодо оптимізації навчально- виховного процесу
Відсутність відповідного для учнів психологічного клімату та відчуття вільного та	<i>Дидактогенія</i> виокремлює психогенні порушення у працездатності або здоров'ї дитини, які викликаються негативними діями психолого-педагогічних методів на нервову систему. Причини її

безпечного для кожного учня перебування в групі	виникнення можуть полягати у невмілих або негативних діях педагога (підвищення голосу, недоречні висловлювання, відсутність педагогічного такту). Отже, створення вихователем групи продовженого дня психологічного комфорту та панування атмосфери доброзичливості, психологічного контакту педагога з окремими учнями та групою в цілому – невід’ємна складова оптимізації самостійної діяльності вихованців групи продовженого дня на самопідготовці.
Занадто складні й занадто легкі завдання	Орієнтація навчальної діяльності на «зону найближчого розвитку» дитини, яка є відстанню між рівнем актуального розвитку з визначенням за допомогою самостійно виконаних завдань і рівнем можливого розвитку учнів за допомогою виконання завдань під керівництвом педагога або у співпраці з іншими учнями. Тому складність або легкість у навчанні однаково малоефективні, бо не сприяють оптимальному розвитку школярів.
Перевтома учня	Дотримання режиму дня, правильного чергування видів діяльності. Не потрібно накопичувати втому, бо вона може перейти у перевтому і в результаті можуть виникнути порушення у функціонуванні організму учнів. Ось чому необхідною умовою попередження перевтоми є проведення на кожному занятті фізкультхвилинок, релакспауз, аутотренінгів. Їх метою є

	відновлення працездатності, яка знижується у результаті втоми, а також підвищення уваги дітей та їхнього емоційного рівня, попередження у порушеннях постави учнів.
Трафаретність у плануванні та організації навчально-виховної роботи	Застосування інтерактивних та інноваційних форм та методів, що сприятимуть підвищенню якості навчання в групі
Методично неправильна організація навчально-виховної роботи в групі	Чіткість і дозування часу в плануванні та структуруванні
Незадовільна організація пізнавальної самостійної діяльності учнів під час самопідготовки та взаємоперевірки	Врегулювання відведеного часу для учнів на самостійне виконання ними завдань та урізноманітнення способів взаємоперевірки
Невміння учня самостійно працювати над виконанням домашніх завдань, як-от: – невміння докласти зусилля для виконання нецікавих завдань; – невміння довести розпочате завдання до завершення; – прояв неадекватних реакцій на труднощі	Формування не лише інтелектуальної, а й вольової активності, організованості, наполегливості та конструктивності. Привчання учнів до вміння вчитись, а саме: – виявляти мету власної діяльності або приймати мету, поставлену педагогом; – докладати вольові зусилля; – організувати власну діяльність для досягнення результатів; – здійснювати виконання розумових і практичних дій на репродуктивному та творчому рівнях; – володіти вміннями та навичками здійснювати самоконтроль і самооцінку;

	– усвідомлювати результати власної діяльності і прагнути їх вдосконалити.
Послаблення успіху й «падіння ентузіазму» учнів	Акцентування уваги вихователя на досягненнях вихованця, вселяння таким шляхом впевненості дитини в її можливостях, віри в позитивну перспективу

Ефективними умовами для навчальної діяльності учнів під час самопідготовки є правильно організовані заняття з групою, коли за 10 хвилин до початку самопідготовки вихователь виводить дітей із приміщення, провітрює аудиторію, по можливості, робить вологе прибирання. Учні вихователь в цей час влаштовує перерву для задоволення потреби школярів у русі.

Необхідною складовою в процесі організації самопідготовки є *психологічна характеристика молодшого школяра*, яку вихователям групи продовженого дня варто брати до уваги в роботі з вихованцями.

Вихователю групи продовженого дня в процесі організації занять з учнями потрібно уникати довгих настанов, надання довготривалих і монотонних завдань. Особливо це стосується чіткості в дозуванні навантаження, бо молодші школярі володіють недостатньо розвиненим відчуттям втоми, їм складно оцінити зміни у внутрішньому середовищі організму при перевтомі, не можуть чітко висловитися про них.

Учні початкових класів можуть легко відволікатися через зовнішні подразники. У такому вираженні орієнтувальної реакції простежується мимовільна увага.

Довільна увага дуже короткочасна, діти у 6-7 років здатні зосереджуватися тільки протягом 15-20 хвилин. Цю обставину важливо враховувати під час організації самопідготовки, яку варто розпочинати з письмових робіт, точніше з математики, як складнішого предмета.

Велика роль під час формування рухових навичок надається використанню наслідувальних рефлексів, емоційності занять, ігровій діяльності. Вважаємо за необхідне вихователю взяти до уваги подібну

характеристику під час організації активного відпочинку учнів, розваг, прогулянок та спортивних змагань в умовах групи продовженого дня.

Особливе значення в поведінці дитини має розвиток мовлення. Так, у віці шести років починають домінувати мовні сигнали.

З метою поліпшення успішності учнів, збереження їхнього здоров'я, у другій половині дня організовувати навчальний процес бажано, зважаючи на біологічний ритм у зміні працездатності школярів протягом дня. Зокрема, у другій половині дня тривалість занять поступово збільшується – до 40 хвилин.

Розробка структури робочого дня має враховувати швидку втомлюваність молодших школярів, якщо ними виконується одноманітна статична робота.

Тому вихователь має практикувати зміну різних видів навчальної діяльності, чітко регламентувати час і кожен вид діяльності, застосовувати різні методи навчання та виховання для зменшення розвитку втоми.

Прояви втомленості відбуваються завдяки змінам у поведінці учнів, коли наявні збудженість, пізніше – млявість, прояви апатії, найчастіше діти порушують дисципліну.

Щодо індивідуальної допомоги учням вихователем групи продовженого дня під час самопідготовки О. Савченко наголошує, що необхідний індивідуальний підхід до кожної дитини, бачення розумової діяльності кожного учня, піклування про постійний розвиток знань, надавання школярам вільного часу, необхідного для здоров'я.

Індивідуальної допомоги вихователя потребують учні:

– **з низьким рівнем компетенцій:** для таких дітей характерне невміння здійснення самоконтролю за власною діяльністю, невизнання своїх помилок і невміння їх виправляти. Тому необхідною умовою індивідуальної роботи з цими учнями є не тільки перевірка виконання завдань, особливо письмових, а також організація роботи над помилками;

– **з уповільненими процесами засвоєння:** учням надається індивідуальна допомога з урахуванням індивідуальних особливостей учнів у тісній спільній діяльності з

учителем. Однак вихователь виконує тільки розвивальну функцію;

- **не змогли оволодіти новим матеріалом на уроці:** вихователем організовуються пояснення, розучування із залученням учнів з успішним виконанням завдання;

- **не відвідують з певних причин уроки:** таким дітям потрібно надавати тимчасову допомогу із залученням батьків; як тільки дитина самостійно справилася з одним із завдань, вихователь припиняє допомогу;

- **з відхиленнями у здоров'ї:** до таких дітей необхідна особлива увага з боку вихователя;

- **з вадами зорового, слухового, мовленнєвого апарату:** в роботі з такими дітьми потрібно регулювати навчальне навантаження, якщо вади мовленнєві – виправляти;

- **живуть у неблагополучних сім'ях:** до таких дітей необхідні тактовне ставлення, чуйність та особлива увага з боку вихователя.

Показники результативності самопідготовки визначаються для того, щоб кожен вихователь перевінив правильність керування самопідготовкою учнів і результатами своєї навчально-виховної роботи.

Відповідно, вихователю постійно потрібно спостерігати за **показниками:**

- **інформованості учнів у:** швидкості знаходження в щоденнику домашнього завдання; відповідного знаходження домашнього завдання в підручнику; знанням виконання завдання з пошуком довідки, якщо виникли труднощі; дотримуванням послідовності дій; не потребує пояснення вихователя та однокласників; умілим користуванням підручниками, приладдям; швидкості у виправленні помилок, які можуть виникнути під час роботи; виявленні впевненості учнів у правильності виконання завдання;

- **дисциплінованості школярів з:** вчасним початком самопідготовки, без запізнь; самостійним виконанням завдань; дотриманням тиші та порядку; отриманням дозволу вихователя для пересідання на інше місце та звертання до вихователя тільки за потреби; перевіркою своєї постави під час роботи;

дотримуванням порядку та чистоти на робочому місці; стеженням за охайністю рук, в одязі, зачісці; дотримуванням правил уважного та шанобливого ставлення до вихователя; товариських взаємин з однокласниками; бережливого ставлення до майна школи, власних речей і речей інших учнів;

– *організованості учнів у:* підготовці до виконання домашніх завдань; прибиранні на робочому місці зайвих речей; економному використанні часу на окремі етапи виконання домашніх завдань; чіткому плануванні індивідуальної роботи; швидкому та позитивному реагуванні на вказівки вихователя ГПД; умілому усуванню зовнішніх перешкод; правильному розумінні вимог процесу самопідготовки; дотримуванні порядку в організації самопідготовки; вимозі організованості своїх однокласників;

– *активності школярів у:* старанному темпі виконувати завдання; охайному та ґрунтовному виконанні усіх дій згідно зі змістом завдань; встиганні вчасного виконання завдань; проведенні вчасної перевірки власної роботи; використуванні за бажанням довідкового матеріалу; самостійному виконанні завдань, без допомоги вихователя; допомозі іншим учням, їхньому консультуванні; участі у взаємоперевірці виконаних завдань; знаходженні допущених помилок і поясненні їх; допомозі вихователю з'ясувати зміст завдань, в організації під час самопідготовки взаємодопомоги та взаємоконтролю.

Недоліки організації роботи самопідготовки:

– Перетворення самопідготовки на заняття репетиторством.

– Використання самопідготовки як додаткових занять для невстигаючих учнів з повторенням або продовженням уроку, організацією повторних контрольних робіт.

– Невміння вихователя спрямовувати роботу на розвиток самостійності учнів, що підміняється роботою одного учня біля дошки, а інші механічно списують запис із дошки.

– Зайва опіка та надмірна допомога вихователя при виконанні домашніх завдань.

– Неekonomне використання часу, відведеного на самопідготовку, що свідчить про недотримання організаційних

та гігієнічних вимог.

Відомі науковці відзначають, що *підготовка домашніх завдань* є важливою складовою під час навчання та визначається в педагогічній науці як самостійна навчальна діяльність школярів за завданнями вчителя.

Н. Волкова зауважує що, *домашня робота учнів* є самостійним виконанням школярами заданих навчальних завдань після проведених уроків, які учні можуть виконувати вдома та у школі в групі продовженого дня.

Відповідно, виконання домашньої роботи також називають самопідготовкою, що містить закріплення пояснення нового матеріалу на уроках, виконання практичних вправ, розв'язування необхідних задач, а також самостійне опрацювання вивченого матеріалу.

За А. Алексюком, *домашня навчальна робота* є складовою навчально-виховного процесу в закладі освіти, самостійним вивченням школярами навчального матеріалу під керівництвом педагога з опорою на його завдання та поради.

Виконання домашніх завдань опирається на виявлення самостійності, активності, ініціативи самих дітей. В особистісному розвитку школярів виконання домашніх завдань так само важливе, як і робота на уроках.

Якість проведення самопідготовки залежить від умов її здійснення, з урахуванням цілісного поєднання з уроками, підбором методів і прийомів керівництва самостійною діяльністю школярів вихователем, тісної педагогічної взаємодії вихователя з учителем.

Отже, виконання домашньої роботи передбачає прояв певною мірою творчості. Виокремлюються *типи домашніх завдань за рівнем творчого підходу до їх виконання*, які відзначаються:

- відтворенням дітьми того, що демонстрував або розповів учитель на уроках;
- застосуванням відомого, добре знайомого та засвоєного учнями в інших ситуаціях, відмінних від звичайних, в інших умовах;
- творчим підходом учнем до організації домашніх

завдань.

Способи виконання домашніх завдань, які використовуються: усний; письмовий; предметно-практичні завдання. Тому багато дій виконуються усно, письмово та демонструються практично.

Згідно з *етапами засвоєння навчального матеріалу*, завдання можуть бути зі: сприймання нового матеріалу; усвідомлення засвоєного матеріалу; закріплення вивченого матеріалу. Вид завдання залежить від мети, яку ставить педагог.

Зважаючи на *характер навчальних дій*, які виконують учні, завдання є виконавськими та творчими. Вони мають досить важливе значення в успішності засвоєння знань молодшими школярами.

За ступенем індивідуалізації розрізняють завдання: загальні; диференційовані або індивідуалізовані; індивідуальні.

У процесі навчання домашні завдання *за змістом і основною функцією*, яку вони виконують поділяються на:

- завдання, які можуть підготувати дітей до роботи, яка буде проводитися на наступному уроці;
- завдання, які систематизують та узагальнюють набуті знання, сприяють поглибленому осмисленню їхнього змісту.

Завдання можуть наочно уявлятися в системі вивченого матеріалу, складатися з компонентів, які у певний спосіб пов'язані один з одним. Вивчений матеріал має інший кут зору для дітей, учнями виявляються нові зв'язки.

За рівнем відтворення виділяють також: репродуктивні; конструктивні або реконструктивні; творчі домашні завдання.

За формою домашні завдання розподіляються на завдання вільного вибору; індивідуальні; фронтальні; групові завдання.

За тривалістю відзначаються короткотривалі; довготривалі; періодичність у звільненні від виконання домашніх завдань.

За рівнем можливих труднощів домашні завдання бувають: зі збільшенням або зменшенням обсягу навчального матеріалу; в ускладненні або спрощенні у способах виконання роботи.

За джерелами виокремлюють: підручник; дидактичний

матеріал; довідникову літературу; життєвий досвід тощо.

Залежно від педагогічної мети виконання домашнього завдання виокремлюються такі групи з:

- навчальними домашніми роботами;
- роботами підготовки учнів до сприймання нового навчального матеріалу;
- роботами з отриманням нових знань з навчальних предметів;
- роботами, спрямованими на розширення та поглиблення здобутих на уроках знань;
- роботами тренувального змісту із закріплення здобутих на уроках знань, умінь і навичок;
- домашніми роботами для перевірки;
- «Здійсни власну перевірку»;
- «Обери та зроби розв'язання тих прикладів, які були обчислені тобою з найбільшою кількістю помилок».

Домашні роботи поділяються залежно від характеру діяльності, яка вимагається від дітей:

- наслідування та відтворення дітьми дій вихователя та вчителя, способів міркування над діями;
- вимога у самостійному застосуванні знань, набутих умінь і навичок для дітей, але під чітким керівництвом вихователя в умовах, які ефективні для їхнього формування;
- умови, які можуть відрізнятися від тих, які були під час формування знань та умінь учнів;
- творчі роботи, завдяки яким від учнів вимагаються прояви самостійності у запитаннях та пошуках способів їх вирішення.

Домашні роботи поділяються залежно від навчального матеріалу, за яким вони проводяться. Зокрема, спрямовуються на формування основних понять з математики, навчання розв'язувати математичні задачі та приклади; виконання практичних робіт вимірального характеру, аудіативного характеру; виконання робіт на відтворення морфологічних структур, закріплення орфографічних умінь і навичок.

У методиці за завданням вчителя відбувається розподіл домашніх робіт за ступенем самостійності учнів: самостійна та

напівсамостійна.

Доцільним буде укомплектування методичної папки пам'яток «Алгоритми виконання домашніх завдань під час самопідготовки» (див. Додаток Ф).

Пізнавальна самостійна діяльність учнів відіграє неабияку роль в організації самопідготовки молодших школярів.

Формування пізнавальної самостійності відбувається під час пошукової діяльності. Поняття «пошукова діяльність» визначається як процес відбору дітьми необхідних знань, а також відомих способів виконання завдання та самостійного пошуку нових знань і способів дій методами пізнання, визначення певного рівня готовності учнів до навчання.

Формуванню пізнавальної самостійності передують розвиток пізнавального інтересу. Так, інтерес є емоційним виявом потреб особистості, досить важливим у процесі формування різноманітних умінь і навичок.

Інтерес – єдина мотивація, яка може зробити діяльність приємним заняттям в умовах групи продовженого дня протягом достатнього часу.

Пізнавальний інтерес відзначається активним мотивованим емоційним ставленням суб'єкта до певного предмета у процесі пізнання, що повинно систематично враховуватися та розвиватися під час навчання, має безпосередній вплив на процес формування та особливості розвитку особистісного спрямування учнів.

Зокрема, основна *мета розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у групі продовженого дня* полягає в закріпленні, поглибленні й розширенні знань, які учні отримують на уроках, під час підготовки до засвоєння нового навчального матеріалу, у процесі формування вмінь дітей працювати самостійно.

Існує загальноприйнята **класифікація пізнавальних інтересів** за такими критеріями:

- стійкість пізнавальних інтересів: ситуативний і стійкий інтерес, інтерес-ставлення;
- спрямованість пізнавальних інтересів: безпосередній та опосередкований інтерес;

– рівень дієвості пізнавальних інтересів: пасивний та активний інтерес;

– обсяг пізнавальних інтересів: широкі інтереси, які пов'язуються з вивченням різних навчальних предметів, в цілому з процесом навчання та вузькі інтереси, які сприяють вивченню одного навчального предмета або окремих тем і розділів з навчального предмета.

Так, враховуючи окреслену класифікацію, організовувати пізнавальну самостійну діяльність учнів під час самопідготовки в умовах групи продовженого дня варто, поєднуючи рівень розвитку пізнавального інтересу з характером пізнавальної активності самого учня.

Наприклад, дітям, які мають аморфні інтереси потрібно поступово формувати позитивне ставлення до самостійності у навчанні, оскільки, за глибоким переконанням В. Сухомлинського, саме джерело прояву інтересу приховується в глибині, до нього потрібно добратися і сам процес підходу до суті речей, їхніх зв'язків основний серед джерел прояву інтересу.

Учням з широкими інтересами доцільно пропонувати різні форми проблемного навчання, завдяки яким аналізувалися би концепції та робилися власні висновки.

Розвинений інтерес в учнів потребує виходу за межі навчальної програми, за межі пропонованого домашнього завдання з постійним застосуванням проблемно-пошукової діяльності.

Формування пізнавального інтересу молодших школярів відбувається завдяки *методам*:

- створення ситуацій з новизною навчального матеріалу;
- опори на життєвий досвід молодших школярів;
- аналізу життєвих і проблемних ситуацій;
- застосування пізнавальних ігор;
- створення ситуацій з відчуттям успіху під час навчання з можливими *прийомами*: навмисна помилка, еврика тощо.

Серед *форм формування пізнавального інтересу*, які пропонують дослідники, найефективнішими в умовах ГПД є: ігри, дискусії, інтерактивні технології та ін.

Крім того, щоб викликати в учня пізнавальний інтерес,

необхідно перш за все викликати інтерес до себе, як компетентного вихователя.

Так, зацікавленість вихователя, емоційність його викладання, ораторська обдарованість, володіння вміннями організовувати диференційоване навчання є тими важливими умовами, в яких розвивається пізнавальна самостійна діяльність учнів під час самопідготовки.

Ефективність навчально-виховної діяльності в ГПД значною мірою залежить від ставлення вихователя до збереження здоров'я учнів.

Сьогодні психологія як наука збагачена великою кількістю розвивальних і навчальних технологій, які вихователь може адаптувати до умов ГПД:

- *сугестопедія* базується на процесі навіювання;
- *релаксopedія* є способом навчання із застосуванням релаксації або розслаблення;
- *ритмopedія* використовує ритмічні стимуляції органів чуттів тощо.

Вихователю групи продовженого дня варто вибрати той підхід, який більшою мірою відповідає його власним фаховим та особистісним уподобанням, необхідний для застосування у групі.

Вихованцям ГПД під час самопідготовки потрібне застосування різноманітних видів *хвилинок відпочинку*, а саме: динамічних; дихальних; зорових; психологічних; ритмічних; ігор-шнурівок; пальчикових гімнастик тощо.

Класифікація фізхвилинок:

За тривалістю:

- повні, які включають виконання вправ, спрямованих на розвиток різних груп м'язів;
- скорочені, що переважно мають одну вправу та застосовуються у процесі письмових робіт, вони виконуються учнями, які сидять за партою.

За змістовим наповненням:

- імітаційні, включають наслідування жестів, рухів, звуків (рослин, тварин або явищ природи);
- віршовані, в які входять виконання рухів відповідно до

змісту вірша;

– ігрові, що передбачають дотримання певного ігрового сюжету.

Отже, добираючи вправи для фізхвилинок або хвилинок відпочинку, потрібно враховувати такі **вимоги**: вправи для фізхвилинок відповідають віку та індивідуальним особливостям учнів; зміст їх відомий і доступний для розуміння дітьми; вправи мають охоплювати різні групи м'язів.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Доведіть, що готовність вихователя ГПД є умовою ефективного проведення самопідготовки.

2. Обґрунтуйте значення, зміст, завдання та функції самопідготовки в умовах групи продовженого дня.

3. Охарактеризуйте основні вимоги, які регламентують порядок самопідготовки.

4. Розкрийте сутність організації і проведення самопідготовки в умовах роботи групи продовженого дня.

5. Розкрийте принципи реалізації самопідготовки учнів молодшого шкільного віку.

6. Назвіть та охарактеризуйте основні структурні компоненти самопідготовки в групі продовженого дня.

7. Які психологічні ознаки молодшого школяра варто брати до уваги вихователю групи продовженого дня в організації роботи групи?

8. Обґрунтуйте важливість та необхідність здійснення вихователем групи продовженого дня індивідуальної роботи з учнями під час самопідготовки.

9. Що свідчить про результативність роботи вихователя та учнів на самопідготовці? Охарактеризуйте показники результативності спільної діяльності.

10. Укажіть недоліки організації роботи самопідготовки.

11. Розкрийте значення та методику здійснення пізнавальної самостійної діяльності учнів під час самопідготовки.

12. Запропонуйте ефективні методи здійснення пізнавальної самостійної діяльності учнів під час

самопідготовки.

13. Назвіть форми та методи формування пізнавальних інтересів учнів в умовах групи продовженого дня. Наведіть приклади їх використання.

14. Які ефективні методи і технології збереження здоров'я учнів під час самопідготовки?

15. Наведіть види фізхвилинок за класифікацією. Вкажіть на вимоги щодо їх застосування в умовах ГПД.

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Мета, завдання і зміст виховної діяльності з учасниками групи продовженого дня.
2. Врахування психологічних особливостей молодшого школяра – провідна умова ефективної виховної діяльності вихователя групи продовженого дня.
3. Основні напрямки, форми, методи і прийоми виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня.
4. Сучасні методики виховної та психокорекційної роботи у виховній діяльності групи продовженого дня.
5. Актуальні проблеми здійснення виховної діяльності з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня.

Основні поняття теми: виховна діяльність в умовах групи продовженого дня, напрямки, форми, методи і прийоми виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня, методики виховної та психокорекційної роботи.

Зміст лекції

З метою побудови цілісності виховної системи з урахуванням загальнолюдських і громадянських цінностей, виховну діяльність з молодшими школярами в групі продовженого дня необхідно здійснювати у процесі реалізації Концепції Нової української школи, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Зазначене забезпечить виховання учнів як суб'єктів життєдіяльності та успішності, патріота та активного громадянина України, розвинену духовно та морально особистість, яка здатна протистояти асоціальним впливам, вміє долати особисті проблеми, перетворює себе та навколишню дійсність.

Виховна діяльність в умовах ГПД – цілеспрямований і планомірний процес формування світогляду, потреб, переконань, почуттів, характеру, волевих зусиль і творчих здібностей учнів початкових класів, а також адаптація молодших школярів до соціального середовища.

Так, виховна діяльність в групі проведеного дня поділяється на два періоди, а саме:

- після завершення уроків – до підготовки домашніх завдань;

- після самопідготовки з виконання домашніх завдань.

Виховний процес у закладі загальної середньої освіти має дві взаємопов'язані частини:

- педагогічний вплив вихователя, вчителя, колективу;

- готовність вихованця сприйняти та усвідомити цей вплив.

Відповідно, особистісно-орієнтоване виховання може «відкрити дитину», демонструє учням самих себе, закономірності та способи розвитку їхніх здібностей, особистісних якостей, викликає в них потребу в організації себе в процесі досягнення суспільних та особистісно-значущих цілей.

Вважаємо, що *врахування психологічних особливостей молодшого школяра* є провідною умовою ефективної виховної діяльності, яку здійснює вихователь ГПД.

Так, на думку І. Беха, у школярів молодшого шкільного віку значно більші можливості, ніж вважаємо ми. Так, за словами вченого, в учнів помітне підвищення загальної психологічної сприйнятливості нових виховних впливів, що виявляється у розширенні морального розвитку.

Враховуючи формуючу потребу у звертанні до свого внутрішнього світу, у дітей відбувається підвищення дієвості регулюючої функції.

Крім того, на думку науковця, в учнів вже розпочинається формування власного морального «кредо», яке набирає силу в підлітковий віковий період.

Як наголошує І. Бех, молодші школярі відзначаються:

- відсутністю потрібного досвіду для взаємодії з однолітками та дорослими;

- розривом між знанням моральних правил, норм і відповідними діями та поведінкою;

- своєрідністю ставлення до загальноморальних норм і вимог до поведінки;

- оволодінням моральними якостями: справедливістю, чесністю, щедрістю, що відбувається поки що на рівні

обов'язкових;

- усвідомленням вчинків та їхніх мотивів раніше в діях оточуючих, ніж у власних вчинках;

- глибокими змінами потреб та інтересів у дітей;

- дієвістю у різноманітних формах поведінки, її мотивах на основі позитивних переживань учнів, проявах добрих прагнень;

- постійною суперечливістю потреб і можливостей учнів, що визначаються за формулою: хоче, але не вміє;

- відсутністю здатності диференціювати власну діяльність і власне себе, що властиве дорослим, тому низька оцінка діяльності молодших школярів сприймається ними як низька оцінка їхньої особистості;

- прагненням зробити більше, ніж учні спроможні, не враховуючи власних можливостей з виконання взятих на себе зобов'язань, а також труднощів, які можуть бути під час реалізації певної діяльності та ін.

Крім того, психолого-педагогічною наукою (Н. Бібік, І. Бех, А. Богуш, В. Зеньковський, О. Савченко та ін.) доведено, що характерними особливостями учнів початкових класів є їхня активність та емоційна чутливість, наявність психологічної рівноваги та толерантності, емпатія та відкритість, ініціативність, рефлексивність, прояв почуття гідності, здатність до свідомої саморегуляції поведінки.

За даними багатьох науковців, саме у цей період життя людини закладається фундамент розвитку особистості, формується її світогляд, життєва позиція, відбувається засвоєння і норм, і правил поведінки. У цьому віці наявна можливість розвивати практично всі моральні якості особистості, сприяти виробленню правильної мотивації поведінки.

Виходячи з того, що виховувати дітей необхідно, спираючись на їхній практичний досвід, маємо підстави стверджувати, що в дітей молодшого шкільного віку наявний початковий практичний життєвий мінімум, який слугуватиме фундаментом при його подальшому розширенні та збагаченні.

Оскільки молодший шкільний вік є особливо емоційним

періодом у житті дитини, діяльність, яка не стосується сфери почуттів учнів, може марнувати зусилля вихователя та інколи може бути шкідливою.

Вказане спонукає пам'ятати про особливості емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку, за допомогою відповідних способів соціалізації та толерантного підходу здійснювати ефективну регуляцію емоційного стану учнів. Цього можна досягти завдяки:

- створенню атмосфери емоційного комфорту;
- навчанню учнів адекватних форм реакції на певні ситуації життєдіяльності;
- сприянню динамічності емоцій, виникненню позитивних вражень і переживань;
- підказуванню дітям ефективних моральних способів розв'язання проблемних ситуацій тощо.

Відповідно, саме початкова школа може створити засади для формування моральної культури учнів.

Заслужують на увагу також твердження О. Кочерги з приводу того, що психофізіологічним особливостям і хлопчиків, і дівчаток молодшого шкільного віку притаманне не завжди адекватне оцінювання своєї поведінки, при цьому їх оцінка має випадковий характер.

Вихователю необхідно враховувати той факт, що учні, коли знаходяться в ситуаціях загрози покарання або очікуваної нагороди, приблизно однаковою мірою оцінюють власні сили для своєї користі та користі ровесників.

Отже, врахування вищевказаних психологічних характеристик особистості молодшого школяра сприятиме визначенню та адекватному застосуванню ефективних шляхів, форм і методів використання оптимальних засобів із метою їх виховання.

Зміст виховної діяльності з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня полягає у:

- згуртуванні колективу;
- навчанні їх самообслуговуванню;
- формуванні позитивного ставлення до моральних цінностей;

- спонуканні вихованців до дисциплінованості, ініціативності, оптимізму, солідарності, працьовитості, самоконтролю та саморозвитку;

- залученні дітей до громадської активності тощо.

Основні напрямки виховної діяльності в умовах ГПД полягають у:

- згуртуванні колективу вихованців ГПД;

- виробленні в учнів навичок культури спілкування та поведінки з дотриманням правил і норм;

- формуванні рис взаємодопомоги, доброти, порядності та товарищескості в молодших школярів;

- вихованні любові та поваги в дітей до рідного краю, України, державних символів і народних традицій, у бажанні молодших школярів наслідувати цінності та традиції українського народу;

- вихованні учнів на основі моралі та проявів милосердя;

- здійсненні індивідуальної роботи з молодшими школярами;

- підтримці взаємодії з батьками дітей для спільного виховання молодших школярів.

Пропонуємо основні напрямки та орієнтовну тематику виховних заходів для впровадження у виховний процес з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня (див. Додатки Ц, Ш).

Форми виховної діяльності молодших школярів у групі продовженого дня.

Найбільш оптимальне в організації виховної роботи з вихованцями ГПД поєднання таких форм діяльності:

- індивідуальні: консультації, бесіди;

- групові: рольові та ділові ігри, тренінги, дискусії;

- колективні: проекти, творчі роботи.

Рекомендуємо в умовах ГПД реалізацію інтерактивних і діалогічних форм виховної діяльності, в яких учень є виконавцем розроблених учителем заходів та активно допомагає у створенні самого себе.

Радимо вихователям групи продовженого дня якомога активніше вдаватися до спільної діяльності, продуктивного спілкування

дорослих і вихованців.

Домінування образного мислення в молодшому шкільному віці сприяє використанню найбільш характерних *форм виховної діяльності*:

- сюжетно-рольова гра, гра-бесіда, ситуаційно-рольова гра, гра-мандрівка, гра-драматизація;
- інсценування, театральна вистава, ляльковий театр;
- екскурсія, уявна подорож, година спостереження, година милування, догляд за рослинами та тваринами;
- тематичний зошит, усний журнал, ведення літопису класного колективу, групова справа, переключка повідомлень, моделювання;
- конкурси, вікторини, ранки, свята, фестивалі, добродійна акція;
- виставка малюнків, виставка-ярмарок, хвилини з мистецтвом, оформлення альбому;
- бесіда, розповідь, школа ввічливості, демонстрація;
- спортивні змагання, козацькі забави, веселі старты, естафети тощо.

При доборі методів виховання вихователю ГПД варто врахувати застереження В. Сухомлинського, що складно назвати мудрістю та майстерністю вихователя, якщо він тричі повторює слова, з постійним підвищенням голосу та завершує на високій ноті, при цьому стукнувши по столу.

Досить необхідні *тематичні заняття* для реалізації всіх напрямків виховання, які

- прищеплюють учням початкових класів елементарні норми культури поведінки вдома, під час уроків у школі, під час дозвілля на вулиці та в громадських місцях;
- формують в учнів поняття милосердя, чесності, правдивості, добра та зла;
- виховують глибоку повагу до власного роду, свого народу, його традицій, почуття дружби та людської гідності.

З метою виховання окреслених якостей особистості та всіх напрямків виховання, рекомендуємо вихователям ГПД використовувати багатющу скарбницю творчості В. Сухомлинського.

Таблиця 4

Виховна спрямованість творів В. Сухомлинського

№	Назва твору	Мета твору
1.	Оповідання «Петрик і Павлик»	Виховання моральних і вольових якостей, таких як: цілеспрямованість, сила волі, наполегливість, дисциплінованість, почуття гідності та дружби.
2.	Оповідання «Ваня старший і Ваня молодший»	Формування колективізму і взаємодопомоги, дружніх стосунків, дисциплінованості, сміливості, наполегливості, завзятості, витримки.
3.	Оповідання «Жадібний хлопчик»	Виховання вольових і моральних якостей, а саме: силу волі, цілеспрямованість, наполегливість, дружби, почуття гідності.
4.	Оповідання «Оксани в хаті вже не було»	Виховання відповідальності, чесності, взаємодопомоги, розширення моральних уявлень.

Виховний потенціал запропонованих творів дуже великий. Адже «істини, які відіграють, – за словами В. Сухомлинського, – досить вагому роль у процесі виховання, мають стати переконаннями, власною точкою погляду, певною позицією тільки тоді, коли можна досягнути факти розумом, пережити ідеї в серці та душі».

У плануванні виховної діяльності з колективом групи ГПД необхідно ситуативно виправдано вдаватися до таких *підходів*:

- особистісно-орієнтованого;
- діяльнісного;
- системного;
- творчого;
- компетентнісного;

– педагогічного.

У психологічній науці поняття *міжособистісної взаємодії* визначається як сукупність зв'язків і взаємних впливів особистостей у спільній діяльності.

Соціально-психологічна взаємодія розглядається як механізм спілкування та ототожнюється зі співтворчістю. В її основі відзначаються співпереживання, емоційна спільність учнів у навчально-виховного процесі.

Взаємодія у педагогічному визначенні є своєрідним втіленням зв'язків і взаємин між людьми, які виконують спільну діяльність, впливають і доповнюють один одного та досягають успіху під час реалізації навчально-виховних завдань.

Психологічним аспектом процесу введення дитини з особливими потребами є ступінь психологічного комфорту дитини, а педагогічним аспектом виступає якість уведення в колектив, що пов'язується із самопочуттям школяра, з успіхами в його навчанні.

Педагогу вкрай необхідно створити відповідні умови, що забезпечать комфортний процес уведення учня з особливими потребами в колектив із використанням такого цілеспрямованого поєднання дієвих психолого-педагогічних прийомів, завдяки яким створюється доброзичлива атмосфера в групі та толерантне ставлення учнів до особливої дитини.

Саме тому в підготовці вихованців до взаємодії з дитиною особливих потреб потрібно враховувати такі чинники:

- психологічні закономірності особистості молодшого школяра;
- психофізіологію дитини з особливими потребами;
- особистість педагога;
- педагогічну майстерність в організації взаємодії колективу з дитиною особливих потреб тощо.

Наведемо нижче способи виховного впливу вихователя на поведінку учнів у групі продовженого дня.

Характеристика *поведінки, яка спрямована на привернення уваги*. Учні цього типу поведінки чинять те, що може відволікати увагу вихователя та інших учнів, демонструють поведінку, за принципом «в годину по одній чайній ложці»,

тобто всі висунуті вимоги вихователя виконують дуже-дуже повільно. Вихователь обурений, вдається до словесних зауважень, наказів, погроз.

З метою попередження подібної поведінки вихователю необхідно:

- більше уваги звертати на позитивні моменти поведінки таких учнів;
- вчити учнів просити уваги вихователя, коли вони цього потребуватимуть.

Для привернення уваги учнів даного типу вихователю краще:

- мінімізувати увагу: *ігнорувати демонстративну поведінку учня; вести контакт очима; стати поруч; кількаразово повторювати ім'я учня в процесі пояснення чи інструктажу; надсилати секретні знаки; робити письмові зауваження;*

- зробити несподіванку: *вимкнути світло; увімкнути музику; заговорити тихо; змінити голос; заговорити до стіни, до портрета;*

- тимчасово призупинити власне пояснення або роботу всієї групи: *відволікти увагу учня; поставити конкретне запитання до порушника; попросити порушника про послугу; змінити вид діяльності;*

- звертати увагу учнів на приклади позитивної поведінки: *висловлювати учням вдячність; записувати приклади зразкової поведінки учнів на дошці;*

- пересадити учнів: *поміняти учнів місцями; запропонувати «стілець для роздумів».*

Характеристика *честолюбної поведінки*. Учні такого типу поведінки йдуть на конфронтацію, створюють напруженість, багато обіцяють, ввічливо відповідають, але продовжують робити своє. Вихователь у край обурений, відразу реагує на подібне фізичними методами покарання (шарпанням та ін.).

Для попередження подібної поведінки необхідно:

- уникнути конфронтації;
- зменшити напруження;
- пробувати передати учню частину своїх

організаторських функцій.

Характеристика *поведінки-помсти*. Учень такого типу поведінки робить усіма силами шкоду вихователю та ігнорує всі товариські спроби контакту. У вихователя подібна поведінка викликає такі емоції: образу, біль, гнів, спустошення в поєднанні з гнівом, застосування своєї сили проти учня або вихід із ситуації, навіть із класу.

Профілактика поведінки-помсти відповідає таким принципам:

- будувати відносини з дітьми за принципом піклування про них;
- вчити молодших школярів висловлюватися про біль і страждання різними способами.

Способи термінового педагогічного впливу:

- шукайте «вишуканий відхід»: визнайте тимчасову владу учня; виведіть глядачів; перенесіть обговорення проблеми; робіть нотатки; створіть проблемну ситуацію учням; погоджуйтесь; змініть тему;
- використовуйте виведення: виведення, не виходячи з класу; виведення до іншого класу або приміщення; виведення до кабінету директора;
- установайте санкції: відстрочка на право займатися будь-чим; відстрочка на право користування бажаними предметами; відмова у доступі користування іншими приміщеннями школи; вимога на зустріч з батьками; примус в ремонті пошкоджених предметів; повернення речей на своє місце; заміна пошкоджених речей рівноцінними.

Характеристика *поведінки, спрямованої на уникнення невдачі*. Такі діти гублять контроль над собою, коли тиск відповідальності стає надто сильним. Як наслідок, вони відкладають розпочату справу на потім, часто не доводять її до кінця.

Вихователь відчуває себе професійно безпорадним, намагається виправдатися, пробує допомогти такому учню, однак із допомогою спеціаліста.

Принципи профілактики поведінки, спрямованої на уникнення невдачі:

- зміна внутрішньої установки дитини «я не зможу» на позицію «я зможу»;

- допомога дитині долати соціальну ізоляцію шляхом залучення до колективу друзів та однолітків.

Способи термінового педагогічного впливу:

- змінити методи пояснення: використовувати засоби візуалізації та відповідні комп'ютерні програми; навчати чомусь конкретному відразу;

- залучати інших людей до навчання (класовода, батьків, компетентних людей, учнів-консультантів);

- учити учня оптимістично розповідати про себе і позитивно про те, що робить: шукати більше «плюсів» на кожен «мінус»; вчити самонавіюванню «Я зможу» перед тим, як виконати певне завдання;

- вчити вважати помилки нормальним і необхідним явищем: доцільно розповідати про помилки; демонструвати цінність помилки у своїх діях; потрібно мінімізувати наслідки від зроблених дітьми помилок;

- формувати віру учнів в їхній успіх: підкреслювати наявні поліпшення; розкривати сильні сторони школярів; демонструвати віру в дітей; визнавати складність завдань для учнів; обмежувати час на виконання завдань;

- концентрувати увагу молодших школярів на їхніх досягненнях: аналізувати попередній успіх; повторювати та закріплювати інші успіхи;

- відзначати досягнення учнів: використовувати аплодисменти, зірки, медалі, смали, фішки тощо; давати можливість для самовизнання.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Сформулюйте завдання та охарактеризуйте зміст виховної роботи з молодшими школярами у групі продовженого дня.

2. Виокреміть основні напрямки виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

3. Які основні форми виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня?

4. З'ясуйте оптимальні методи і прийоми виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

5. Розкрийте суть тематичного заняття в групі продовженого дня: вимоги та методику його проведення.

6. Які інноваційні методи та інтерактивні технології варто застосувати у проведенні тематичного заняття в ГПД?

7. Виокреміть актуальні проблеми здійснення виховної роботи з учнями початкових класів у групі продовженого дня.

8. Вкажіть на важливість та актуальність підготовки вихованців ГПД до взаємодії з дитиною особливих потреб.

9. Охарактеризуйте способи впливу педагога на поведінку вихованців під час групи продовженого дня.

10. З'ясуйте сутність положення та шляхи реалізації інноваційної виховної технології (за *І. Бехом*) із метою впровадження в практику діяльності групи продовженого дня.

ТЕМА 7. СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Психолого-педагогічна наука про суть, зміст та особливості спортивно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах групи продовженого дня.

2. Педагогічні умови організації та проведення оздоровчих занять в групі продовженого дня.

3. Основні форми організації спортивно-оздоровчої роботи з вихованцями ГПД: планування та проведення.

4. Забезпечення оптимального рівня рухової активності вихованців групи продовженого дня.

Основні поняття теми: спортивно-оздоровча робота, форми організації спортивно-оздоровчої роботи, «Година здоров'я».

Зміст лекції

Важлива роль у групі продовженого дня надається заходам зі спортивно-оздоровчої діяльності.

Так, поряд із виконання завдань, визначених програмою з фізичної культури для учнів початкових класів, за допомогою спортивно-оздоровчих та спортивно-масових заходів у ГПД наявні потенційні можливості для реалізації завдання щодо створення сприятливих умов активного відпочинку, цікавого і змістовного проведення дозвілля, підвищення працездатності молодших школярів у другій половині дня.

Ознаками організації та проведення оздоровчих занять у групі продовженого дня є: невимушеність на занятті, висока емоційність під час виконання фізичних вправ і розважальний характер діяльності.

Організація спортивно-оздоровчої роботи з учнями – це перш за все піклування про зміцнення їхнього здоров'я, різнобічний фізичний розвиток молодших школярів, сприяння в формуванні в учнів правильної постави, розвиток у дітей рухових навичок і морально-вольових якостей, сприяння в

підвищенні їхньої розумової працездатності.

Організатором і керівником спортивно-оздоровчих занять у групі продовженого дня є вихователь ГПД. Він повинен суворо дотримуватися певних вимог до організації режиму праці й відпочинку учнів.

Порушення рекомендованого режиму може призвести до перевтоми учнів, зниження їхньої працездатності, погіршення здоров'я та фізичного розвитку дітей.

Педагогічні умови організації та проведення оздоровчих занять у ГПД:

1. Оздоровчі заняття проводяться з усіма дітьми в групі, які здорові.

2. Використання вихователем різноманітних фізичних вправ і рухливих ігор, які є засобом активного фізичного відпочинку дітей.

3. Підтримка вихователем захоплення учнів заняттями, одержання дітьми від оздоровчих занять фізичного та морального задоволення.

4. Щоденні організовані групові оздоровчі заняття з молодшими школярами є основною формою фізичних занять у групі продовженого дня.

5. Основний зміст оздоровчих занять визначається програмовим матеріалом з фізичної культури для молодших школярів з певним урізноманітненням.

6. На оздоровчих заняттях важливо звертати увагу на ігрові форми та методи. Перебування на свіжому повітрі дітей відзначається як значущий засіб у зміцненні здоров'я учнів, загартуванні дитячих організмів, їхнього фізичного розвитку та в підвищенні працездатності школярів.

Відповідно, оздоровчі заняття, незважаючи на пору року, потрібно проводити на свіжому повітрі. Тільки коли спостерігається негода, заняття можуть переноситися до спортивної зали школи, яка має бути чистою та добре провітрюваною.

7. Зважаючи, що уроки з фізичної культури в початкових класах мають чітко визначений час – 35-40 хвилин, оздоровчі заняття в групі продовженого дня не обмежуються певним

часом, можуть проводитися протягом 45-60 хвилин.

Тривалість оздоровчих занять визначається багатьма аспектами: стомленістю дітей, характером їхньої попередньої та наступної фізичної діяльності, погодними умовами.

Час проведення оздоровчих занять – після обіду або після виконання домашніх завдань.

8. Проведення однієї з обов'язкових форм спортивно-оздоровчої роботи в групі продовженого дня – **«Години здоров'я»** або щоденних фізкультурних занять в групі продовженого дня.

Метою оздоровчих занять є зміцнення здоров'я молодших школярів, організація їхнього активного відпочинку, відновлення працездатності учнів, повторення навчального матеріалу, який вивчається на уроках фізичної культури, сприяння зацікавленості учнів і прояву інтересу до оздоровчих занять з виконанням фізичних вправ тощо.

Основні завдання «Години здоров'я» спрямовуються на:

- появу в молодших школярів інтересу до участі в здоров'язбережувальних заходах, що надає їм здатність відчувати себе самостійними у піклуванні про власне здоров'я;
- досягнення кожним учнем відчуття комфорту в колективі ровесників, оволодіння вміннями спілкування та взаємодії;
- формування стійкої мотивації молодших школярів до оздоровчої діяльності;
- допомогу учням у засвоєнні елементарних умінь і виробленні навичок вести здоровий спосіб життя.

Основний зміст «Годин здоров'я» в ГПД складають **змістові лінії**, які відзначаються:

- стройовими та організаційними вправами;
- загальнорозвивальними вправами;
- різновидами ходьби;
- різновидами бігу;
- різновидами стрибків;
- метанням;
- лазінням і перелізанням;
- акробатичними вправами;

- висами та упорами;
- вправами на рівновагу;
- рухливими іграми;
- лижною підготовкою.

Організація цієї години відбувається згідно з режимом роботи ГПД. Заняття проводяться вихователем ГПД, який працює за відповідним планом роботи. Вихователь на початку навчального року повинен знати від медичних працівників та вчителя фізичної культури про стан здоров'я молодших школярів у групі, до якої медичної групи їх відносять, а також рівень їхньої фізичної підготовки тощо.

Тривалість «Години здоров'я» переважно 45-60 хвилин з виокремленням часу на підготовку до заняття та його організації з продовженням подальшої роботи учнів у групі продовженого дня.

Під час підготовки до проведення годин здоров'я дітям потрібно повідомити про значення заняття, місце для ігор на занятті, порядок проведення заняття поза межами школи, а також забезпечення відповідним спортивним обладнанням. Учні, які звільнені від фізичних вправ, залучаються до посильної діяльності в організації «Години здоров'я».

«Години здоров'я» доцільно проводити на свіжому повітрі, зокрема на спортивному майданчику або стадіоні. Коли несприятлива погода, задіється спортивна зала школи. Особливістю методики проведення «Годин здоров'я» є їхній загальний ігровий характер.

Планування спортивно-оздоровчої роботи та «Години здоров'я» в умовах групи продовженого дня:

1. План оздоровчих занять на семестр.
2. План-конспект проведення «Години здоров'я».

Структура «Години здоров'я» наближається до структури уроку фізичної культури, повністю його не повторює і містить такі макроетапи:

1. Організація учнів до заняття (2-3 хвилини).

У цій частині дітей організовують до заняття, привертають їх увагу до виконання рухових завдань, створюють їм бадьорий настрій.

2. Підготовча частина (5-10 хвилин).

У *підготовчій частині* заняття використовують вправи, що активізують фізіологічні функції організму, особливо не навантажуючи його. Фізичні вправи підготовчої частини добирають та дозують таким чином, щоб достатньо розігріти організм учнів і цим запобігти можливим травмам.

3. Основна частина (30-35 хвилин).

Основна частина заняття спрямована на закріплення вивчених на уроках фізичної культури рухів, удосконалення набутих навичок, а також на розвиток певних фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості).

4. Заключна частина (3-5 хвилин).

Заключна частина оздоровчого заняття забезпечує поступовий перехід від збудження й напруження до відносно спокійного стану, а також поступового зменшення фізіологічного навантаження. Під час заключної частини проводять дихальні вправи на розслаблення та підбиття підсумків заняття.

Структура «Години здоров'я» для молодших школярів в умовах ГПД:

1. Організація учнів до заняття: підготовка до заняття, перехід на місце проведення, шикування з визначенням кількості тих, хто займається, і тих, хто не може брати активної участі в занятті, повідомлення учням змісту заняття.

2. Підготовча частина: помірна ходьба, біг, загальнорозвивальні вправи для основних груп м'язів.

3. Основна частина: розподіл дітей за місцями на занятті, розподіл спортивного інвентарю, під час виконання фізичних вправ на різних спортивних приладах проведення додаткового інструктажу для учнів з техніки безпеки, рухливі ігри.

4. Підсумок заняття: вправи та ігри меншої інтенсивності для того, щоб привести організми учнів у стан відносного спокою, проведення повільної ходьби, шикування, підбиття підсумків заняття, організація переходу дітей до аудиторії для продовження діяльності в групі продовженого дня (див. Додаток Щ).

Зазначена структура орієнтовна, але для «Години здоров'я» може бути менш регламентованою, ніж для уроку фізичної культури.

Основні форми організації спортивно-оздоровчої роботи з учнями в групі продовженого дня.

Гімнастика є системою фізичних вправ, які повинні сприяти загальному розвитку організму учнів у групі продовженого дня та зміцненню їхнього здоров'я.

Рухливі ігри та естафети, за допомогою яких учні використовують власні знання та вміння в ігрових і незвичних умовах. Їх варто проводити наприкінці занять. Зміст їх залежить від характеру попередніх вправ, які виконувалися на занятті.

Якщо, наприклад, діти виконували вправи з бігу та стрибків і одержали велике фізичне навантаження на м'язову, серцево-судинну та дихальну системи, то рухливі ігри за своїм змістом мають бути спокійнішими, але цікавими, щоб сприяли заспокоєнню організму.

І навпаки, у дітей є свої улюблені ігри, тому для підвищення зацікавленості, добираючи рухливі ігри, слід зважати на дитячі бажання. Право вибору ігор учнями використовують як метод заохочення їх до активних занять фізичною культурою.

Право вибору ігор надають також несміливим, сором'язливим учням, використовуючи як метод їх похваллення та активності.

Змагання з різних видів фізичних вправ. Для прикладу, фізичними є вправи: «На кращого бігуна», «На кращого плигуна у висоту та довжину», «На кращого лижника». Значення таких змагань полягає в тому, що вони стимулюють та активізують учнів, підвищують їх зацікавленість і роблять заняття емоційними та цілеспрямованими.

Однак варто пам'ятати, що подібні змагання краще проводити у передвихідні дні. Поясненням цьому є той факт, що в ці дні, як правило, учні не мають домашніх завдань або мають їх у меншому обсязі, ніж в інші дні тижня.

Для виконання спортивно-оздоровчих завдань у групі продовженого дня вихователь може застосовувати інші форми

спортивно-оздоровчої роботи: фізкультхвилинки, спортивні розваги, дні здоров'я, спортивні свята, гігієнічні процедури, самостійну рухливу діяльність, різноманітні фізкультурно-оздоровчі комплекси та ін.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Визначте суть, зміст і значення спортивно-оздоровчої роботи з молодшим школярами в групі продовженого дня.
2. Виокреміть основні ознаки організації спортивно-оздоровчої роботи з молодшим школярами в групі продовженого дня.
3. Яке планування спортивно-оздоровчої роботи в групі продовженого дня?
4. Прокоментуйте педагогічні умови організації та методики проведення оздоровчих занять в групі продовженого дня.
5. Вкажіть на основні форми організації спортивно-оздоровчої роботи з вихованцями ГПД.
6. Назвіть структурні макроетапи, мету, завдання та основні види вправ «Години здоров'я» для молодших школярів в умовах ГПД.

ТЕМА 8. ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Теоретико-методичні основи організації дозвілльєвої діяльності в умовах групи продовженого дня. Форми дозвілля. Види та функції дозвілльєвої діяльності.

2. Психолого-педагогічні основи організації ігрової діяльності в групі продовженого дня.

3. Педагогічне керівництво ігровою діяльністю вихованців ГПД.

4. Проведення екскурсій та цільових прогулянок – складова організації дозвілльєвої діяльності.

Основні поняття теми: дозвілльєва діяльність, форми дозвілля, функції дозвілльєвої діяльності, ігрова діяльність, ігрові куточки, рекреаційні зони.

Зміст лекції

Як відомо, режим роботи у групі продовженого дня містить побутову, навчальну та дозвілльєву форми діяльності. Зокрема, остання покликана заповнити дозвілля активним відпочинком.

Дозвілльєва діяльність в умовах ГПД може організовуватись у таких формах, як:

– *індивідуальна*, для кожного учня під час перерв між заняттями;

– *колективна*, що містить інтелектуальну, трудову, художньо-естетичну, спортивну та ігрову діяльність.

Основні види дозвілльєвої діяльності.

Рекреаційна дозвілльєва діяльність відзначається метою, яка сприяє зняттю розумового та фізичного перевантаження учнів початкових класів, а також охоплює фізичний розвиток дітей, поділяється на: прогулянки, ранкову гімнастику, фізкультхвилинки через кожні 20 хвилин навчальної діяльності, рухливі ігри під час перерв.

Практична дозвілльєва діяльність в групі продовженого дня орієнтується на всі види практичної діяльності, має

взаємозв'язок із дозволями. Ця діяльність базується на вільному виборі, який включає особистісні нахили та здібності, завдяки яким створюються різноманітні вироби, що мають прикладне, побутове, декоративне призначення, інтерес до садівництва, квітникарства тощо.

Культурно-дозвілєва діяльність спрямовується на орієнтування та прагнення учнів в групі продовженого дня проявляти естетичні, духовні та пізнавальні цінності, що має вагоме значення в інтелектуальному розвитку молодших школярів.

У закладах освіти з групами продовжених днів доцільне використання різних форм позакласної роботи, зокрема культурного та художнього виховання учнів. Це такі форми, які сприяють розширенню знань дітей про різні види мистецтва та розвитку їхніх художніх здібностей.

Згідно зі структурою художньо-творча діяльність розподіляється за видами (урочна та позаурочна), а також формами організації.

Позаурочна художньо-творча діяльність молодших школярів в групі продовженого дня стає ефективнішою з різноманітними формами її організації, зокрема: театральними студіями, клубами за інтересами, гуртками художнього слова, студіями живопису та художньої самодіяльності.

Результати художньо-творчої діяльності можуть виявлятися в різних заходах, зокрема під час проведення вечорів, олімпіад, оглядів художньої самодіяльності, конкурсів, тижнів мистецтва, зустрічей з відомими людьми. Доцільні екскурсії до музеїв, галерей, кінотеатрів тощо.

Соціально-дозвілєва діяльність в своїй основі містить комунікацію, тобто спілкування та виховання в колективі школярів.

Наявні й інші види соціального дозвілля, в яких соціалізація охоплює не тільки родину, а також нестандартні контакти, необхідні для встановлення психоемоційної рівноваги учнів. У такому випадку спілкування вагоме для соціалізації, постає фундаментом життєдіяльності.

Відповідно, похідними зазначених видів дозвіллевої діяльності є **функції дозвілля**, серед яких: *психологічна, соціальна та терапевтична*.

Психологічна функція дозвілля поділяється на підфункції: розвагу, розвиток особистості та відпочинок.

Соціальна функція дозвілля є функцією власне особистісного розвитку учнів, яка базується на орієнтації школярів у здійсненні інтелектуального, художнього, фізичного розвитку у вільний час і наявність свідомої потреби здійснювати особистісний розвиток.

У групі продовженого дня реалізація соціальної функції здійснюється за такими напрямками:

- художньо-культурне виховання учнів засобами оновлення форм і технологій діяльності;
- додатковий (факультативний) компонент навчальних планів закладу освіти на заняттях гуртків, спортивних секцій, студій.

Терапевтична функція дозвілля об'єднує психологічні функції: відпочинок і розвагу, що сприяють людині у наданні можливостей підтримки оптимального психофізіологічного стану.

Вільний час від виконання домашніх завдань у групі продовженого дня має бути заповнений розумно та цікаво, із користю у вихованні учнів. Переважно це залежить від вихователя групи, його уміння зацікавити школярів пізнавальною діяльністю, надати можливість кожній дитині бути активною та енергійною, змістовно виявити власні здібності, здійснювати самореалізацію.

Досить вагому допомогу вихователю групи продовженого дня в діяльності надає гра, яка є постійним і незмінним супутником періоду дитинства.

Психологами та педагогами *гра*, насамперед, визнається як *природна пізнавальна діяльність дитини та є формою її розумової активності*.

У грі наявні ролі зумовлюються рольовим спілкуванням учнів. Отже, *гра* – це творча діяльність, спосіб вільного

відтворення дітьми одержаних знань, їхнє усвідомлення та розуміння.

Гра – діяльність здебільшого колективна, отже, це форма міжособистісного спілкування дітей. У зв'язку з цим гра визначається як дитяча суспільна діяльність, що має вагоме значення для виховання особистості.

Психолого-педагогічні умови використання ігор в групі продовженого дня:

- сприяння зміцненню колективу учнів;
- виконання пізнавального значення;
- активізація громадської позиції молодших школярів;
- забезпечення участі у грі переважно більшої кількості дітей;
- створення умов для індивідуальної та групової творчості.

Вагома роль належить ігровій позиції вихователя, яка відзначається:

- реалізацією наявного ігрового плану, бо до організації гри потрібне серйозне ставлення вихователя групи продовженого дня і під час проведення гри треба відмовитися від авторитарної позиції;
- виявлення прихильного ставлення до дітей, прояв відкритості, сприйнятливості;
- сприяння у відчутті впевненості в необхідності формування ігрової поведінки;
- швидким переходом через гумор від реального до ігрового плану;
- демонстрацією широкого діапазону ігрових прийомів.

Відповідно, така позиція вихователя в іграх сприятиме реалізації основних функцій гри, а саме: функція гуманізації взаємин вихователя з молодшими школярами, підвищення творчого потенціалу під час колективної діяльності, економія нервових витрат вихователя та дітей, забезпечення гнучкості в поведінці вихователя.

Важливо, що значні адаптаційні можливості, як зазначає науковець Н.Кудикіна, має колективна ігрова діяльність першокласників. У перші дні шкільного життя діти мало

знайомі між собою. Спілкування в колективній грі зменшує міжособистісну дистанцію, діти краще пізнають один одного.

Найсприятливіші умови для перебігу адаптаційних процесів у першокласників створюються в першокласників в умовах ГПД, зокрема, в малих ігрових групах.

Психологами встановлено, що сприятливі умови для спілкування учнів у групі з 5-6 дітей. У такій групі кожна дитина ініціативно виявляє одержані знання, практичні вміння та навички, а також порівнює їх із досягненнями однолітків.

В учнів повинна формуватися об'єктивна самооцінка власних можливостей, що важливо в успішному здійсненні навчально-пізнавальної діяльності та для формування особистісних якостей школярів.

У результаті в такій групі учні привчаються до врахування думок однолітків, продуктивно з ними взаємодіють, передбачають реакції ровесників на прояви активності та взаємодії з іншими учнями, співробітництва один з одним, узгодження своїх дій і бажань з іншими.

Відповідно, усе це позитивно позначається на результаті гри, може сформувати доброзичливі відносини між школярами. А дружні стосунки між першокласниками, які породжує спільна ігрова діяльність дітей, переносяться на інші види діяльності, сприяють формуванню здорового мікроклімату в групі продовженого дня.

Налагодження дитячих стосунків в ігровому колективі першокласників має бути постійно в полі зору вихователя групи продовженого дня.

Значення гри для першокласника простежується у функціях, виокремлених Н.Кудикіно, а саме:

- адаптація першокласників до школи;
- гігієнічна;
- мотиваційна;
- збагачення чуттєвого досвіду;
- забезпечення емоційного благополуччя;
- корекційна;
- підвищення пізнавальної активності;
- сприяння формуванню пізнавальної активності;

– сприяння формуванню пізнавальних інтересів і творчому їх застосуванню та ін.

Як бачимо, вихователю групи продовженого дня просто необхідно знати зміст ігор, методику проведення ігор, вміти підібрати ігри відповідно до віку учнів для досягнення навчально-виховних завдань.

Ігри бувають різними: сюжетними, дидактичними, рухливими, пізнавальними, копіювальними, музичними тощо.

Усі ці ігри потрібні та можуть бути корисними для учнів початкових класів і доцільні для використання вихователем групи продовженого дня в організації ігрової діяльності молодших школярів.

Однак важливе місце серед них посідають рухливі ігри. Їх перевага над вищеокресленими іграми полягає в тому, що під час гри використовуються різноманітні рухи: ходьба, біг, стрибки, вправи з предметами, кидання, боротьба, метання, лазіння, що визначає їх універсальним і незамінним засобом фізичного виховання учнів.

У виборі гри вихователю групи продовженого дня необхідно звернути увагу на такі *обставини*: вік учасників; приміщення для ігор; ігри на повітрі; кількість учасників; інвентар для ігор.

Створення ігрової кімнати суттєво залежить від наявності необхідного матеріального забезпечення, це зокрема, відповідні приміщення, спеціально обладнані кімнати, в яких учні навчаються, грають і відпочивають. Бажано, щоб ці кімнати розміщувалися на першому поверсі школи або в окремому корпусі.

Приміщення для ігрової кімнати слід спочатку добре змодельовати. Виокремлюються різні прийоми умовного та стаціонарного розподілу в просторі приміщення та організації окремих зон:

– *умовні прийоми* відзначаються: підвісними та напідложними композиціями з кімнатних рослин, ширмами, групами пересувних меблів, предметами образотворчого мистецтва тощо.

– *стаціонарні прийоми* виокремлюються: розсувними дверима, перегородками з напівпрозорого матеріалу або закріпленими меблями.

Специфіка зонування простору та організації приміщення для ігрової діяльності відзначається використанням: кімнатних рослин, творів образотворчого мистецтва, відкритих і закритих секційних меблів, різнобарвних кольорів для двостороннього фарбування внутрішніх і зовнішніх дверей шаф, розсувних перегородок у вигляді ширм, шаф, з'єднаних спинок, подіумів, дерев'яних панелей.

Принципи організації ігрових куточків визначаються:

- урахуванням вікових особливостей молодших школярів;
- урахуванням гендерних особливостей дітей;
- урахуванням індивідуальних особливостей учнів в ГПД;
- динамічністю;
- вибором;
- дитячою активністю, самостійністю, творчістю;
- естетичністю.

В ігровій кімнаті мають бути *центри* творчих ігор та ігор із правилами.

Так, у *центрі творчих ігор* необхідно, щоб були такі куточки: сюжетно-рольових ігор; будівельно-конструктивної; театралізованої діяльності.

Центр ігор із правилами повинен слугувати для розвитку в дітей здібностей із використанням:

- ігор на фізичну компетентність: рухливі, «на спритність»;
- ігор на розумову компетентність: дидактичні ігри на розвиток уваги, пам'яті, мислення;
- ігор на досягнення успіху: «шансові».

Отже, у *центрі ігор із правилами* повинні бути: куточок рухливих ігор; куточок дидактичних ігор.

Вагоме значення має створення *центру психологічного розвантаження*. Зважаючи на вразливість нервової системи у молодших школярів, подальшого встановлення та закріплення

потребує врівноважена взаємодія процесів збудження та гальмування, з необхідною раціональною взаємодією навантаження та спокою в організації життєдіяльності учнів. Ці особливості враховуються під час організації центру психологічного розвантаження.

У центрі має бути *куточок відпочинку* та *зелений куточок*. Бажано, щоб оформлення центру психологічного розвантаження дітей поєднувало гармонійні кольори для створення спокійної комфортної атмосфери.

Важливою рекомендацією у другій половині дня для учнів початкових класів є перебування протягом тривалого часу на свіжому повітрі. Частина відведеного часу може використовуватися для проведення *екскурсій* у довкілля і *цільових прогулянок*.

Така діяльність тісно пов'язана зі змістом усіх навчальних предметів, насамперед з «Я досліджую світ», але зміст навчальної діяльності не має дублювати уроки.

Проведення екскурсій і цільових прогулянок може накопичувати конкретні знання про ознаки та властивості рослинного та тваринного світу, закріплювати вміння учнів виділяти та диференціювати суттєвий і несуттєвий пізнавальний матеріал, полегшувати перехід від конкретних фактів до узагальнених, спонукати до використання раніше отриманих знань.

Під час спостережень на прогулянках учні дізнаються, що зміни у неживій природі та в рослинному світі впливають на поведінку тварин, зокрема, як птахи, звірі, комахи поведуться у різні пори року, важливими є суспільно-корисна праця, у функціонуванні міста потрібно озеленювати вулиці, висаджувати квіти, обрізати дерева, прибирати сніг та ін.

Молодші школярі з кожним класом здатні до самостійного здобуття відомостей про навколишню дійсність, що дозволяє вихователю тільки скеровувати та планувати їхні спостереження.

Основним для вихователя є планування та визначення мети екскурсії. Потім педагог ставить запитання перед учнями, відповіді на які можуть бути одержані за результатами

проведення екскурсії.

Цільова прогулянка за змістом відрізняється від екскурсії, а саме більш конкретна тема, надає відповіді на конкретне запитання. Так, прогулянка здійснюється до парку з метою спостереження учнів, як падає листя у тиху та вітряну погоду.

На кожній екскурсії або цільовій прогулянці встановлюється екскурсійний цикл, який містить складові частини: *підготовку; проведення; підведення підсумків.*

Вимоги до прогулянки:

- визначення теми, мети і місця проведення прогулянки;
- передбачений діалог з учнями;
- відповідність одягу та взуття учнів для прогулянки.

Під час прогулянок молодші школярі повинні брати активну участь у посильній природоохоронній, суспільно-корисній праці та здійснювати творчу діяльність.

Зокрема, такий висновок став основним принципом В.Сухомлинського в організації роботи з учнями. За словами педагога: «прагнути треба того, щоб усе життя дітей було наповнене творінням в світі природи».

Водночас, на думку В.Сухомлинського, «природа виховує особистість тільки під час активної взаємодії людини з нею».

Як практичний матеріал для проведення екскурсій та цільових прогулянок в умовах ГПД може слугувати добірка літературних творів В.Сухомлинського для ознайомлення вихованців з природою рідного краю. Серед них: «Дівчинка і ромашка», «Бджола і гарбузова квітка», «Чим березень поміж братами славен», «Хлопчик і дзвоники конвалій», «Пелюстка і квітка» та ін.

Зазначимо, що В.Сухомлинський вважав години відпочинку одним із найскладнішим періодів духовного життя, в якому людиною використовуються цінності культури, створені іншими людьми.

Тож, беручи участь у грі, в екскурсії тощо, учень теж повинен відчувати, що створює якісь цінності для колективу.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте теоретико-методичні основи організації

дозвілєвої діяльності в умовах групи продовженого дня.

2. Охарактеризуйте форми дозвілля.

3. Визначте види та функції дозвілєвої діяльності.

4. Здійснить аналіз психолого-педагогічних основ організації ігрової діяльності в групі продовженого дня.

5. Охарактеризуйте специфіку педагогічного керівництва ігровою діяльністю вихованців ГПД.

6. Дайте визначення екскурсіям та цільовим прогулянкам для молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

7. Розкрийте суть понять «дозвілєва діяльність», «форми дозвілля», «функції дозвілєвої діяльності», «ігрова діяльність», «ігрові куточки», «рекреаційні зони».

ТЕМА 9. ГУРТКОВА РОБОТА В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

План

1. Гурткова робота як форма познавального розвивально-виховного процесу.
2. Керівник гуртка як організатор інтересів та здібностей вихованців ГПД.
3. Заняття гуртка: вимоги до його проведення.
4. Види гуртків за інтересами для учнів початкових класів та вимоги до їх планування.

Основні поняття теми: *гурток, гурткова робота, мета гуртка, керівник гуртка, план гуртка, заняття гуртка, види гуртків.*

Зміст лекції

Найпоширенішою формою охоплення учнів познавальною діяльністю є **гуртки**. Добре організована гурткова робота допомагає учням глибоко засвоювати програмовий матеріал, сприяє їх загальному розвитку та розвитку творчих здібностей, формує практичні уміння і навички. У процесі гурткової роботи розвиваються ініціатива, самодіяльність учнів, виявляються їх уподобання.

Гурток є специфічною спільністю дітей, що базується на добровільній участі, спільних інтересах, спрямування на певний вид навчальної діяльності.

Гурток – середовище, в якому мають забезпечуватися умови для здійснення розумового, морального та фізичного розвитку молодших школярів, відбувається реалізація творчості та творчого потенціалу учнів в позакласній освіті та вихованні, створюються комфортні умови адаптації до умов життєдіяльності.

Гурток (студія, секція) є самостійною організаційною формою навчально-виховного процесу.

Мета створення гуртка полягає в задоволенні потреби та зацікавленості учнів певним видом діяльності, у розвитку природних нахилів дітей, їхніх загальних і спеціальних здібностей, в активізації творчості, у виявленні обдарованих

школярів, здійсненні допрофесійної підготовки.

Визначення профілю гуртка відбувається з врахуванням таких чинників:

- інтереси та здібності учнів, уподобання яких вивчаються батьками та вчителями у процесі спостережень за молодшими школярами на уроках, під час ігор, самостійної діяльності;

- замовлення батьків учнів, які виявляються за допомогою бесід, анкетування, опитування;

- наявність матеріального забезпечення для організації навчально-виховного процесу (спеціальні приміщення, матеріали, обладнання, інвентар, технічні засоби навчання);

- кадрове забезпечення, оскільки керівником гуртка має бути фахівець з певної спеціальності, який компетентно проводить гурткові заняття, зокрема: хореограф, вчитель фізичної культури, образотворчого мистецтва, іноземних мов, музики, вокалу та ін.

Особистість учителя, який є організатором гуртка за інтересами, має певні компетенції, багату ерудицію та професійно-методичні якості.

Виконання професійних педагогічних обов'язків вчителем-організатором гуртка базується на володінні професійною придатністю. Професійна придатність є комплексом здібностей, моральних, фізичних і психічних якостей, завдяки яким відбувається оволодіння закономірними професійними функціями для успішної діяльності в освіті, культурному та духовному житті.

Для здобуття та удосконалення професійних якостей керівнику гуртка потрібно бути ознайомленим зі структурою педагогічної діяльності й оволодіти відповідними практичними вміннями та навичками.

Відзначимо функції, які є складовими педагогічної діяльності керівника гуртка (див. Додаток Я).

Керівник гуртка має такі обов'язки:

- здійснює комплектування гуртка та забезпечення збереження учасників протягом усієї діяльності гуртка;

- дотримується особистісно-орієнтованого навчання та

виховання, педагогічно обґрунтовано обирає форми, засоби та методи роботи, зважає на психофізіологічні особливості, соціально-економічне становище у суспільстві;

- організовує діяльність учнів з обмеженими можливостями, створюючи сприятливі умови для розвитку творчості дітей;

- виявляє та надає підтримку обдарованих молодших школярів, сприяє у процесі формування здібностей дітей;

- розробляє та реалізує навчальні програми, впроваджує освітні технології навчання та виховання;

- здійснює роботу з виховання загальної культури учнів, культури спілкування та поведінки, дозвільової діяльності;

- співпрацює з батьками учнів, керівниками інших гуртків, учителями-класоводами, вихователями ГПД;

- пропонує та підтримує учнів у масових заходах закладу освіти, міста, району, області, участі в конкурсах різних рівнів, вікторинах і виставках дитячих робіт;

- проводить роботу з правил безпеки життєдіяльності та здійснює забезпечення проведення занять з дотриманням санітарно-гігієнічних правил і норм;

- заповнює документацію про гурток і вчасно звітує про результати власної діяльності та творчої роботи школярів;

- поважає гідність учнів, власною доброзичливістю та поведінкою демонструє поважне ставлення до загальнолюдських принципів моральної поведінки.

Щодо рівнів педагогічного професіоналізму керівника гуртка відзначимо такі:

- педагогічна умілість.
- педагогічна майстерність.
- педагогічна творчість.
- педагогічне новаторство.

Професійними якостями керівника гуртка є:

- професійні знання, зокрема з основ педагогіки та психології, усвідомлення основних напрямів і змісту освіти, методики гурткової роботи;

- знання психічного розвитку учнів початкових класів, методик вивчення особистості та дитячого колективу групи;

- уміння прогнозувати особистісний розвиток школярів і колективу, здійснювати діагностику;
- володіння педагогічними технологіями;
- вміння здійснювати творчу діяльність;
- володіння комунікативною культурою;
- прояв любові та поваги до дітей;
- вміння взаємодіяти з дітьми з позиції прийняття учнів, прояв толерантності;
- здатність до рефлексії власних особливостей і професійних можливостей;
- професійна компетентність і майстерність.

Документація керівника гуртка:

- Програма діяльності гуртка, яка затверджується педагогічною радою закладу освіти.
- Журнал гурткової роботи, в якому обов'язково фіксуються мета та завдання діяльності гуртка, зазначається календарний план на навчальний рік, відбувається облік відвідування учасників гуртка, відомості про учнів, облік проведення інструктажів з техніки безпеки в закладі освіти.
- Календарний план, який затверджується адміністрацією закладу освіти.
- Конспекти гурткових занять.
- Методичні матеріали з досвіду роботи педагогів, авторські розробки.
- Сценарії масових виховних заходів.

Планування роботи гуртка відбувається згідно з навчальними програмами – типовими і робочими, які затверджуються на методичних радах закладу освіти.

План гуртка включає теоретичну та практичну діяльність. На першому занятті з планом треба ознайомити учнів, що сприятиме обранню дітьми того, що їх найбільше зацікавлює. План, який активно складений учасниками гуртка, буде реалістичним для кожного школяра.

При обговоренні плану з учасниками гуртка мають бути враховані їхні пропозиції та побажання, що сприятиме самостійній організації діяльності гуртка, проявам відчуттів відповідальності за нього. План роботи гуртка на рік має

враховувати умови закладу освіти та його можливості, наявне навчально-методичне обладнання, національні традиції тощо.

Зважаючи на річний план роботи гуртка керівником розробляється план занять. Під час підготовки до кожного заняття продумується зміст роботи учнів, обираються необхідні матеріали та інструменти, навчальна та методична література. У процесі роботи може бути необхідність у зміні змісту заняття, скорочення або збільшення обсягу матеріалу з певної теми, уведення нового матеріалу, до якого в учнів виникає підвищений інтерес.

Здійснення активної та цілеспрямованої роботи не виключає можливі та доступні зміни. Потрібна тільки фіксація цих змін, періодичний аналіз та оцінка ходу виконання плану навчально-виховної діяльності, згідно із внесеними змінами з попередніми видами роботи.

У плані роботи гуртка доцільно передбачити *види діяльності*: бесіди з учнями; розповіді; основні практичні заняття; підсумкові заняття з теми; екскурсії у виставкові зали, художні музеї, на підприємства та ін.

Організація та умови проведення гуртка.

Гурткові заняття проводяться у світлому приміщенні з достатнім простором, відповідно до санітарно-гігієнічних норм. Важливе виховне значення має естетично оформлене приміщення для гурткових занять, дотримання чистоти та порядку в ньому, правильна організація робочих місць учнів.

До навчального обладнання у кабінеті мають входити комплект зручних меблів, інструменти та пристосування, завдяки яким відбувається організація гурткових занять, зберігаються та демонструються наочні посібники. Зазначене має дисциплінувати молодших школярів, сприяти підвищенню культури їхньої навчальної діяльності та творчої активності.

У гурток приймаються молодші школярі за проявами інтересів, бажань і здібностей. Зарахування до гуртка можна проводити, організувавши вікторину. Зважаючи на правильні відповіді на запитання вікторини, буде можливість обрати учасниками гуртка учнів з відповідними здібностями.

Комплектування гуртків має здійснюватися в період до 15

вересня, який вказується як робочий час керівника гуртка. Розклад роботи гуртків затверджується адміністрацією закладу освіти та розміщується на дошці розкладів у закладі освіти. Під час канікул, у вихідні та святкові дні гуртки можуть працювати за окремим розкладом за погодженням з адміністрацією закладу освіти.

Досить зручне є планування діяльності гуртків у другій половині дня. Досягнення вагомих результатів, максимальне виявлення природних задатків і здібностей учнів, дієвість особистісно-орієнтованого підходу до розвитку творчості кожного учасника гуртка відбуваються завдяки оптимальній наповнюваності груп у гуртку – до 10-12 школярів на одному занятті. Винятком є змагання, виступи, заняття вокальних і музичних колективів, зведені музичні репетиції тощо.

Тривалість гурткового заняття визначається, враховуючи психофізіологічний розвиток молодших школярів та доцільність у навантаженні для дітей різного віку і може бути:

- для учнів 1-го класу – 35 хвилин;
- для учнів 2-4 класів – 45 хвилин.

Кожне заняття гуртка повинно бути, перш за все, таким, щоб вихованцям хотілося їх відвідувати зі словами: **«Я біжу на заняття гуртка!»**.

Тому організатору гуртка необхідно дотримуватись *таких вимог до організації заняття в гуртку*:

- планувати тематику занять так, щоб вона була цікавою, розвивала розум та уяву, розширювала світогляд вихованців;
- використовувати інтерактивні та ігрові форми навчання, що забезпечать роботу всіх учасників гуртка;
- насичувати роботу гуртка практичною діяльністю та наочністю;
- вчити вихованців гуртка ставити перед собою досяжні завдання з поступовим їх ускладненням;
- пропонувати вихованцям альтернативні пропозиції та завдання за вибором;
- практикувати рефлексію практичної діяльності, здійснюючи аналіз власної продукції з позиції не тільки успіху, але й невдачі;

– адаптовувати діяльність гуртківців до життєвого досвіду та ін.

Підготовка заняття в гуртку базується на розробці комплексу заходів і вибору такої організації навчально-виховного процесу, пізнавальної діяльності та колективної співпраці, яка в певних умовах має забезпечити продуктивний результат.

Важливе володіння керівником гуртка навчальним матеріалом і вільне орієнтування в пізнавальному матеріалі.

Основою підготовчої роботи до гурткової роботи є алгоритм підготовки до заняття, послідовність у виконанні дій якого повинна враховувати важливі фактори та обставини, які впливають на ефективність майбутнього гурткового заняття.

В *алгоритм* підготовки до заняття входять діагностика, прогнозування та планування.

Діагностика уточнює можливості учнів, їхні інтереси та здібності, мотиви їхньої діяльності та поведінки, характер навчального матеріалу, особливості практичного значення, структуру заняття. У результаті буде наявною діагностична карта заняття з факторами, які є у визначенні проведення його ефективності.

Прогнозування спрямовується на процес оцінки певних варіантів проведення гурткового заняття та вибору з них оптимального. Відповідно, найважливіший обсяг знань і вмінь, які формуються в основі мети заняття.

І завершальним етапом підготовки гурткового заняття є його *планування*. На цьому етапі утворюється «програма управління» під час пізнавальної діяльності учнів, коли педагогом фіксуються важливі моменти управління навчально-виховним процесом: специфіка початку заняття, особливості опитування, коли окреслювати проблему заняття, систематичний перехід до наступного етапу заняття, як діяти, коли виникають перешкоди, труднощі тощо.

Поширена є класифікація типів занять за характером і змістом пізнавальної діяльності, яка базується на:

- вступному занятті;
- занятті з первинним ознайомленням із навчальним

матеріалом;

- вивченні та засвоєнні нових отриманих знань та вмінь;
- застосуванні на практиці одержаних знань;
- занятті, на якому формуються навички учнів;
- заняттях, на яких закріплюється, повторюється та узагальнюється вивчений матеріал;
- контрольному занятті;
- комбінованому занятті.

Кожне гурткове заняття повинно відповідати чіткій структурі. Відповідно, тип заняття має мати наявними та послідовними структурні частини. Так, комбіноване заняття складається з класичної структури.

Структура комбінованого заняття гуртка:

1. Підготовка до оволодіння новими знаннями.
2. Засвоєння нових знань та практичних умінь.
3. Закріплення та систематизація отриманих знань і вмінь.
4. Застосування отриманих знань у практичній діяльності.

Поширені застосування групових та індивідуальних форм організації гурткових занять.

На *групових заняттях* проводиться робота з усіма учнями у групі, діти ознайомлюються з навчальним матеріалом. На таких заняттях спостерігається цілісна картина складу групи, визначається рівень досягнень учнів. У групі навчання об'єднує, надає можливість виховувати почуття взаємної допомоги у молодших школярів.

Індивідуальна форма у гуртках передбачається в роботі з учнями, які виявляють особливі здібності та обдарованість, претендують бути солістами, виконавцями головних ролей. Індивідуальна робота також може здійснюватися з дітьми з метою надання молодшим школярам допомоги в навчанні, досягненні кращих результатів, вищого рівня розвитку та вдосконалення.

У гуртках зі спільною роботою різновікового складу учасників груп одного напрямку, вокального або хореографічного, передбачаються обов'язкові зведені заняття та репетиції.

Доцільний вибір форм організації гурткового заняття, які

можуть зробити навчання цікавим та захоплюючим. Так, «*нестандартними*» *формами гурткових занять* є: рольова гра, змагання, конкурс, імпровізація, екскурсія, художній салон, театралізоване заняття, творчий звіт, концерт, ділова гра, мандрівка та ін.

Серед методів можна виділити *традиційну класифікацію*:

- практичні;
- словесні;
- наочні.

У навчальній діяльності вказані методи слід поєднувати один з одним.

Досить поширеними *практичними методами* є вправи, ігри, моделювання. Так, вправи використовуються як багаторазове повторення учнями розумових і практичних дій, поділяються на конструктивні та творчі.

Ігри передбачають використання різноманітної ігрової діяльності у поєднанні з іншими прийомами. Моделювання є процесом створення та використання моделей.

Словесними методами є розповідь, бесіда, читання, переказ, інструктаж тощо.

До *наочних методів* відносять: спостереження та розгляд ілюстрацій, малюнків, зображень, картин, перегляд відеофільмів, мультимедійних презентацій та ін.

Поширена *класифікація методів за характером пізнавальної діяльності учнів*, яка базується на:

- пояснювально-ілюстративному (інформаційно-рецептивному) методі;
- репродуктивному методі;
- проблемному викладі матеріалу;
- частково-пошуковому (евристичному) методі;
- дослідницькому методі.

Пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод відзначається такими прийомами: спостереження, розгляд, демонстрація, зразок педагога.

Словесний метод включає бесіду, художнє слово, розповідь, опис зразків педагогом.

Евристичний метод сприяє проявам самостійності в

роботі на занятті, коли педагог пропонує учням виконати частину завдання самостійно.

Дослідницький метод спрямовується на розвиток самостійності, уяви та фантазії, творчості молодших школярів. Учням пропонується для самостійного виконання пізнавальні завдання.

Вибір методів у навчальній діяльності має поєднувати декілька методів.

Види гуртків за інтересами для учнів початкових класів:

- гурток образотворчого мистецтва;
- хореографічний гурток;
- спортивний гурток за видами спорту;
- літературний гурток;
- гурток театралізованої діяльності;
- музичний гурток;
- гурток математиків;
- гурток пізнання природи.

Складові аналізу роботи гуртка:

- Тема заняття.
- Мета та завдання гурткової роботи: створення сприятливого клімату, прояв активності, зацікавленості учнів, взаємодія педагога зі школярами.

– Підготовка до заняття педагога: наявність наочності, технічних засобів навчання, використання цікавого навчального матеріалу, пізнавального досвіду.

– Організація заняття, яка містить мотивацію навчальної діяльності, тему, мету.

– Підготовка молодших школярів до заняття, перевірка знань з вивченого матеріалу.

– Організація пізнавальної діяльності включає хід заняття, поєднує теорію з практикою.

– Методи навчання та заохочення, включення конкурсної системи змагань, елементів розумової діяльності в поєднанні з практичною роботою, можливості розширення світогляду та творчої спрямованості дітей, урізноманітнення форм роботи, емоційне середовище на занятті.

– Підсумок заняття, пропозиції та рекомендації.

Запитання та завдання для самоконтролю:

Обґрунтуйте роль гурткової роботи як форми познавального розвивально-виховного процесу.

1. Дайте визначення поняттю «гурток» і розкрийте його мету.

2. Назвіть види гуртків, які варто організовувати для учнів початкової школи.

3. Які чинники варто враховувати в організації та проведенні гурткової роботи?

4. Назвіть та охарактеризуйте провідні функції керівника гуртка.

5. Які якості характеризують професійну придатність керівника гуртка?

6. Дайте характеристику рівням педагогічного зросту керівника гуртка.

7. На які аспекти треба звернути увагу у ВНЗ у системі професійної підготовки керівника гуртка?

8. Вкажіть, яку документації веде керівник гуртка.

9. Яким повинно бути планування роботи гуртка?

10. Розкрийте основні вимоги до організації та проведення гуртка.

11. Назвіть типи занять за характером пізнавальної діяльності та логічним змістом роботи гуртка.

12. Розкрийте структуру комбінованого заняття гуртка.

13. Вкажіть традиційні та нестандартні форми організації гурткових занять.

14. Які методи та прийоми доцільно застосовувати в роботі гуртка?

15. Які види гуртків за інтересами для молодших школярів побутують у практиці роботи початкової школи?

16. Назвіть складові аналізу роботи гуртка.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Група продовженого дня в системі організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти План

1. Основні нормативні документи, як керівні положення в організації освітнього процесу в групі продовженого дня.
2. Психолого-педагогічні дослідження групи продовженого дня як форми організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.
3. Розвиток мережі груп продовженого дня.
4. Мета, функції, завдання та потенційні можливості групи продовженого дня на сучасному етапі.

Завдання для практичної роботи

1. Опрацювати лекційний матеріал, ознайомитись з рекомендованою літературою та скласти логічну схему до всіх питань плану заняття.
2. Сформувати методичну скриньку нормативних документів, що регламентують організацію та функціонування групи продовженого дня в початкових класах.
3. Звернутися до статей, що опубліковані у журналах «Початкова школа» та «Вихователю ГПД: усе для роботи» за останні роки та знайти 2-3 публікації, в яких обумовлено вимоги щодо організації освітнього процесу в умовах групи продовженого дня для молодших школярів. Підготувати повідомлення на семінарське заняття.

4. Зробити нотатки однієї наукової публікації з психолого-педагогічних проблем організації освітнього процесу в умовах групи продовженого дня (*за вибором студента*).

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Підготувати мультимедійну презентацію на тему: «Історіографія організації навчально-виховної роботи з молодшими школярами в групі продовженого дня».

Тема 2. Організаційно-педагогічні аспекти створення та функціонування групи продовженого дня в початкових класах

План

1. Порядок відкриття та комплектування груп продовженого дня.

2. Основні форми діяльності групи продовженого дня.

3. Режим роботи групи продовженого дня.

4. Матеріально-технічне забезпечення групи продовженого дня.

Завдання для практичної роботи

1. Скласти перелік основних організаційно-педагогічних засад діяльності групи продовженого дня, оформивши у вигляді схеми-опори.

2. Спроекувати ескіз куточка групи продовженого дня для учнів з відповідними рубриками (*вікова категорія учнів і тип комплектування за вибором студента*).

3. Змодельювати режим роботи групи продовженого дня для учнів (*вікова категорія учнів і тип комплектування за вибором студента*).

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Провести дослідження сучасних проблем організації та функціонування роботи групи продовженого дня в початкових класах нашого міста та області.

Тема 3. Діяльність вихователя групи продовженого дня як багатоваріантна

План

1. Функції, права та обов'язки вихователя групи продовженого дня. Готовність вихователя до організації роботи в ГПД та її компоненти.

2. Найсприятливіший стиль взаємодії педагога з учнями для забезпечення комфортного функціонування групи продовженого дня.

3. Взаємодія вихователя групи продовженого дня з вчителем-класоводом.

4. Співпраця вихователя групи продовженого дня з фахівцями: практичним психологом, логопедом, медичним працівником.

5. Мета, принципи та педагогічні умови взаємодії вихователя групи продовженого дня з батьками вихованців та особами, які їх замінюють.

Завдання для практичної роботи

1. Опрацювати методичні рекомендації про організацію діяльності вихователя групи продовженого дня. На основі теоретичного матеріалу рекомендацій висвітлити проблему: *якою мірою та якими шляхами здійснюється організація діяльності вихователя групи продовженого дня в базових закладах освіти для проходження педагогічної практики.*

2. Здійснити вільне спостереження за різними видами професійної діяльності вихователя групи продовженого дня з метою:

- аналізу його фахового рівня підготовки;
- вивчення стилю педагогічного спілкування педагога з учнями та батьками;
- спостереження за рівнем взаємодії вихователя та вихованців під час самопідготовки;
- вивчення ступеня розвиненості педагогічних здібностей і такту;
- вияву типових помилок вихователя.

3. На основі результатів вільного спостереження та аналізу, підготувати практичні рекомендації для вихователів-початківців (*тема за вибором*):

1. Педагогічна етика: особливості комунікативної культури вихователя групи продовженого дня.

2. Правила вияву любові до вихованців групи продовженого дня.

3. Емоційний компонент взаємодії педагога з учасниками групи продовженого дня.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Підготувати реферативне повідомлення на тему (*за вибором студента*):

1. Організаційно-педагогічний супровід розвитку професійної компетентності вихователя групи продовженого дня.

2. Науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності вихователя групи продовженого дня.

Тема 4. Методичні аспекти організації освітнього процесу в групі продовженого дня

План

1. Планування та організація освітнього процесу в умовах групи продовженого дня.

2. Особливості організації групи продовженого дня для першокласників.

3. Становлення та розвиток дитячого колективу в режимі продовженого дня.

4. Специфіка організації освітньої роботи у різновіковій групі продовженого дня.

Завдання для практичної роботи

1. Змодельуйте календарно-тематичний план роботи вихователя групи продовженого дня на I семестр, попередньо окресливши для цього педагогічну проблему, завдання для реалізації проблеми та основні напрямки виховної діяльності з

учасниками обраного типу комплектування групи.

2. Підготуйте щоденний план роботи вихователя групи продовженого дня на основі календарно-тематичного плану (за зразком).

3. Доберіть орієнтовну тематику інтелектуально-розвивальних занять для роботи з учнями 1 класу в умовах ГПД.

4. Підготуйте інтелектуально-розвивальне заняття (дидактичні ігри, цікаві розвивальні завдання з математики, української мови, літературного читання тощо) для першокласників.

5. Опрацюйте основні форми і послідовність організації колективної творчої діяльності для молодших школярів та адаптуйте їх для використання в режимі ГПД.

6. Запропонуйте творчі види роботи із різновіковим колективом до календарно-тематичного планування вихователя групи продовженого дня.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Побудувати педагогічну бесіду за висловом В. Сухомлинського: *«У суспільство наші діти повинні прийти не як слухачі хорошої опери, не як гості на щасливу сімейну вечірку, а як будівники цього суспільства, як господарі, що почувають свою відповідальність за все те, що їм дано, і за все те, що буде після них».*

Запитання до суті вислову мають бути: репродуктивного характеру; питання-аналогії; питання-протиріччя або розмірковування.

Тема 5. Самопідготовка як важлива форма навчальної діяльності учнів початкових класів у режимі роботи групи продовженого дня

План

1. Теоретичні та методичні основи організації самопідготовки в умовах групи продовженого дня.

2. Психологія молодшого школяра та її врахування в організації самопідготовки та індивідуальної роботи з учнями.

3. Пізнавальна самостійна діяльність учнів під час самопідготовки: її роль, форми та методи організації.

2. Ефективні методи і технології збереження здоров'я учнів під час самопідготовки.

Завдання для практичної роботи

1. Укомплектувати методичну папку пам'яток «Алгоритми пізнавальної діяльності» для роботи на самопідготовці.

2. Здійснити спостереження за роботою вихователя групи продовженого дня під час самопідготовки, застосувавши технологію «Валіза» та виконавши завдання для спостереження: *наповніть валізу конкретними технологіями, методами, прийомами, методичним знахідками, якими збагатився ваш багаж знань після відвідування самопідготовки учнів в умовах ГПД.*

3. Результати спостережень узагальніть і представте.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Підготувати мультимедійну презентацію для методичного практикуму «Школи молодих вихователів групи продовженого дня» на тему *(за вибором)*:

1. Формування навичок культури навчальної праці під час самопідготовки у вихованців групи продовженого дня.

2. Способи раціонального планування та організації самостійної роботи учнів над навчальною та спеціальною літературою під час самопідготовки.

Тема 6. Організація виховної діяльності в умовах групи продовженого дня

План

1. Мета, завдання і зміст виховної діяльності з учасниками групи продовженого дня.

2. Врахування психологічних особливостей молодшого школяра – провідна умова ефективної виховної діяльності вихователя групи продовженого дня.

3. Основні напрямки, форми, методи і прийоми

виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

4. Сучасні методики виховної та психокорекційної роботи – у виховну діяльність групи продовженого дня.

5. Актуальні проблеми здійснення виховної діяльності з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня.

Завдання для практичної роботи

1. Спроекувати зміст виховної роботи з учасниками групи продовженого дня в початкових класах, окресливши її за такими змістовими лініями: ціннісне ставлення до: себе; родини, людей; праці; природи; культури та мистецтва; суспільства.

2. Скласти план-конспект тематичного заняття (*напрямок виховання і тема заняття за вибором студента*) (див. Додаток Ш).

3. Здійснивши опитування або спостереження, з'ясуйте, які виховні аспекти проблематичні в практиці діяльності сучасної групи продовженого дня.

4. Описати методику (*арт-терапії, ігрової терапії, бібліотерапії, музикотерапії, «лялькової» та «бобат-терапії», терапії піском та ін. (за вибором)*), окресливши можливості її застосування в мовах ГПД під час виховної діяльності.

5. Підготувати добірку повідомлень вчителя, вправ та завдань для практичного виконання вихованцями ГПД у «Зошиті тематичних занять» на вказану викладачем тему заняття (див. у Додатку Ш).

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Підготувати есе: «Справжня суть виховної роботи».

Тема 7. Спортивно-оздоровча робота з молодшими школярами в групі продовженого дня

План

1. Психолого-педагогічна наука про суть, зміст та особливості спортивно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах групи продовженого дня.

2. Педагогічні умови організації та проведення оздоровчих занять в групі продовженого дня.

3. Основні форми організації спортивно-оздоровчої роботи з вихованцями ГПД: планування та проведення.

4. Забезпечення оптимального рівня рухової активності вихованців групи продовженого дня.

Завдання для практичної роботи

1. Підготувати навчальне планування годин здоров'я в групі продовженого дня на семестр (*клас за вибором*).

2. Змодельовати план-конспект «Години здоров'я» для молодших школярів в умовах групи продовженого дня таких варіантів:

- за умови негоди, проведення спортивної години у класі;
- за умови сприятливої погоди, проведення спортивної години на майданчику.

3. Розробити комплекс загальнорозвиваючих фізичних вправ для вихованців ГПД.

4. Адаптувати профілактичні заходи програми «Гарна постава» до роботи групи продовженого дня у початкових класах.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Написати творче есе за словами В. Сухомлинського: *«Я не втомлююся ще і ще раз говорити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили».*

Тема 8. Дозвіллева діяльність молодших школярів в умовах групи продовженого дня

План

1. Теоретико-методичні основи організації дозвіллевої діяльності в умовах групи продовженого дня. Форми дозвілля. Види та функції дозвіллевої діяльності.

2. Психолого-педагогічні основи організації ігрової діяльності в групі продовженого дня.

3. Педагогічне керівництво ігровою діяльністю вихованців ГПД.

4. Проведення екскурсій та цільових прогулянок – складова організації дозвілєвої діяльності.

Завдання для практичної роботи:

1. Розробити рухливу ігрову ситуацію морального спрямування для вихованців ГПД.

2. Підготувати план-конспект екскурсії або цільової прогулянки для вихованців групи продовженого дня.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Підготувати есе на тему: *«Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку».*

**Тема 9. Гурткова робота в умовах
групи продовженого дня**

План

1. Гурткова робота як форма познавчального розвивально-виховного процесу.

2. Керівник гуртка як організатор інтересів та здібностей вихованців ГПД.

3. Заняття гуртка: вимоги до його проведення.

4. Види гуртків за інтересами для учнів початкових класів та вимоги до їх планування.

Завдання для практичної роботи

1. Ознайомитись із педагогічним досвідом роботи керівника гуртка за такими позиціями:

- *знайомство з вихователем та його біографією;*
- *представлення проблеми, над якою працює педагог;*
- *вивчення досвіду роботи вихователя-гуртківця;*
- *аналіз концептуальних підходів гуртка, яким керує вихователь;*

– *формулювання власних висновків.*

2. Оформити папку педагогічного досвіду обраного вихователя-гуртківця та підготуватися до захисту результатів творчо-дослідної самостійної роботи в ході семінарського заняття.

3. Підготувати авторську програму роботи гуртка за інтересами для молодших школярів, врахувавши такі позиції:

– *Пояснювальна записка:* актуальність та необхідність гуртка; мета програми; завдання програми; принципові відмінності власних розробок від підходів інших авторів; прогнозовані результати; методичні рекомендації.

– *Зміст програми:* орієнтовний навчально-тематичний план.

– *Форми проведення занять гуртка.*

– *Дидактичні матеріали та розробки занять.*

– *Поради щодо проведення гурткової роботи.*

– *Шляхи заохочення творчих проявів молодших школярів під час роботи в гуртках.*

– *Переваги гурткової роботи.*

– *Рекомендована література.*

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

З'ясувати, які види гуртків за інтересами діють у сучасних закладах загальної середньої освіти, зокрема для учнів початкових класів. Підготувати повідомлення, представлене у формі мультимедійної презентації з фотосвітлинами гуртківців.

ЗМІСТ ЗАВДАНЬ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Одним із завдань вищої освіти відзначається формування у майбутніх учителів початкових класів потреби в самовдосконаленні в професійній діяльності, виробленні вмінь до самостійного здобуття та оновлення знань. Важливо, що передбачається збільшити обсяг самостійної роботи, для того, щоб підвищити ініціативність її виконання, доцільність у самостійному вивченні кожної теми та обов'язково звітність студентів.

Вагомі методичні поради до організації *самостійної роботи студентів* з навчальної дисципліни, які відзначаються у формах організації навчання з різноманітними видами індивідуальної та колективної навчальної діяльності, здійснення якої буде під час аудиторних занять і в позааудиторний час, ураховуючи індивідуальні особливості та пізнавальні можливості студентів під керівництвом викладача.

Метою самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Організація освітнього процесу в групі продовженого дня» є вдосконалення в майбутніх вихователів ГПД умінь і навичок планувати самостійну діяльність, продуктивно аналізувати та конспектувати наукову літературу, а також здійснювати самоконтроль і рефлексію.

Важливо, що увага концентрується на формуванні в студентів якості у формуванні самостійних умінь, а також оптимальних способів у творчому розумовій навчальній інформації, у виконанні навчальних проблемних завдань і в результаті – здобутті значущих професійних якостей для майбутніх вихователів ГПД.

Теми та завдання навчального матеріалу, які пропонуються для самостійного вивчення студентами, передбачають ґрунтовний аналіз особливостей, зокрема психолого-педагогічних і методичних, у процесі організації та функціонування групи в сучасних початкових класах.

Під час самостійної роботи з навчальної дисципліни

студенти ознайомлюються з: *тематикою самостійної роботи до змістових модулів, класифікацією видів самостійної роботи, завданнями для самостійного виконання.*

Для самостійної діяльності студентів потрібно знати *види самостійної роботи* за:

- *дидактичною метою*, коли мета самостійної роботи полягає в набутті знань, формуванні вмінь і навичок, закріпленні, перевірці знань, умінь і навичок, формуванні навичок до самоосвіти.

- *структурою пізнавальної діяльності*, що поділяється на відтворювальну; реконструктивно-варіативну; евристичну; творчо-дослідницьку роботи.

З навчальної дисципліни пропонуються запитання, які обґрунтовують відомі вислови, аналіз і порівняння різноманітних фактів освітнього середовища, встановлення між ними взаємозв'язку.

Реалізація дидактичної цінності у навчальній і пізнавальній діяльності студентів ґрунтується на таких *видах завдань самостійної роботи*, які сприятимуть доцільності у використанні їх під час підготовки майбутніх вихователів ГПД і можуть забезпечити різноманітність згідно з метою, формами і рівнями у пізнавальній активності та відзначаються

- конспектуванням навчального матеріалу з психолого-педагогічних посібників та періодичної літератури;

- читанням і здійсненням аналізу праць педагогів, фахівців, які висвітлюють проблему організації навчально-виховного процесу в ГПД з учнями початкових класів;

- виконанням завдань у творчому та пошуковому характері, зокрема виготовити ескіз куточка групи, дібрати вислови на певні теми, описати досвід вихователів ГПД тощо;

- підготовкою до семінарських занять в опрацюванні літературних джерел, написанні реферативних повідомлень, підготовці творчих есе;

- виконанням завдань з розробки рекомендацій, пам'яток, анкет для роботи «Школи молодого вихователя ГПД», складанням планів-конспектів занять для проведення самопідготовки, організації спортивно-оздоровчої години,

проведення гурткового заняття, складання питань для бесід з дітьми та батьками;

- спостереженням та аналізом діяльності вихователя у групі продовженого дня;

- написанням наукової статті, тез, анотацій, резюме;

- написанням кваліфікаційних робіт з окресленого напрямку;

- консультуванням студентів з науково-дослідної роботи та виконанням самостійних завдань у позааудиторний час.

Позааудиторна самостійна робота студентів базується на:

- регулярному контролі виконання самостійних завдань;

- включенні питань та завдань у письмове опитування на семінарських заняттях;

- поточному та кінцевому контролі, проведенні самостійних робіт, з метою перевірити якість самостійного опрацювання навчального матеріалу з курсу;

- проведенні зі студентами консультацій з питань постановки проблеми, уміння визначити способи в її розв'язанні.

Забезпечення зворотного зв'язку з навчальної дисципліни передбачається у здійсненні аналізу та оцінювання результатів виконання завдань самостійної роботи студентами на семінарських заняттях, під час виконання модульних контрольних робіт і на підсумковій формі контролю.

Тема 1. Група продовженого дня в системі організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти

Вид самостійної роботи: відтворювальна самостійна робота з метою набуття знань.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Групи продовженого дня: стан, проблеми та перспективи розвитку в Чернівецькій області.

2. Аналіз мережі груп продовженого дня.

Завдання для самостійного виконання:

1. Здійснити дослідження сучасного стану і проблем

розвитку мережі груп продовженого дня в Чернівецькій області. Повідомити аудиторії слухачів про результати пошуку, використовуючи у своєму виступі відповіді на такі питання: Які аспекти розвитку мережі груп продовженого дня в початковій ланці освіти найскладніші на сьогоднішній день? Які завдання висувують перед собою органи управління освітою щодо розвитку мережі ГПД? Які рекомендації ви би сформулювали на основі проаналізованих даних?

2. Виписати із педагогічного, психологічного словника та енциклопедії ключові поняття теми, систематизувавши їх визначення та зв'язки між ними.

Тема 2. Організаційно-педагогічні аспекти створення та функціонування групи продовженого дня в початкових класах

Вид самостійної роботи: евристична самостійна робота з метою формування навичок самоосвіти.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Фізіолого-гігієнічні аспекти організації навчально-виховного процесу в групі продовженого дня відповідно до «Державних санітарних правил і норм по устаткуванню, утриманню загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу».

2. Шкільні фактори, що призводять до погіршення здоров'я вихованців групи продовженого дня.

Завдання для самостійного виконання:

1. Опрацювати теоретичний матеріал про фізіологію розумової працездатності молодшого школяра. Систематизувати цей матеріал для себе, склавши план прочитаного матеріалу. Які питання вам здалися найбільш складними, а які, на ваш погляд, дискусійні? Як би ви сформулювали своє бачення застосування ефективних гігієнічних заходів, спрямованих на збереження високої працездатності вихованців в умовах групи продовженого дня?

2. Виокремити шкільні фактори, що призводять до погіршення здоров'я вихованців групи продовженого дня.

Сформулювати власні погляди на способи усунення подібного факту. Зафіксувати їх у опорні схеми і підготуватися до участі в дискусії на цю тему.

3. Запропонувати оптимальні здоров'язберігаючі технології з метою подолання шкільних факторів, що призводять до погіршення здоров'я вихованців групи продовженого дня.

Тема 3. Діяльність вихователя групи продовженого дня як багатоваріантна

Вид самостійної роботи: творчо-дослідна самостійна робота з метою закріплення, перевірки знань, умінь, навичок.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сучасним молодшим школярам – сучасні нові стандарти початкової школи, сучасний педагог.

2. Інноваційний стиль вихователя ГПД.

Завдання для самостійного виконання:

1. Виокремити сутність та зміст інноваційного стилю вихователя групи продовженого дня. За опрацьованими статтями виписати коротко сформульовані основні положення у вигляді тез. На завершення – доповнити власними висновками.

2. Змоделювати портрет інноваційного стилю вихователя групи продовженого дня з аналізом особистої спроможності до подібної педагогічної діяльності.

3. Скласти індивідуальний план професійного самовдосконалення як майбутнього вихователя групи продовженого дня.

Тема 4. Методичні аспекти організації освітнього процесу в групі продовженого дня

Вид самостійної роботи: реконструктивно-варіативна самостійна робота з метою формування навичок самоосвіти.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Внутрішкільний контроль та його місце в системі

організації ефективної роботи групи продовженого дня.

2. Складові фахової та методичної перевірки підготовки вихователя групи продовженого дня до виконання своїх функціональних обов'язків.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виокремити ефективні форми та методи контролю, які застосовує адміністрація при перевірці навчально-виховної діяльності вихователя групи продовженого дня (див. Додаток С).

2. З'ясувати, що включає перевірка:

– фахової і методичної підготовки вихователя групи продовженого дня;

– навчальної роботи;

– роботи вихователя в позанавчальний час;

– наслідків роботи вихователя (див. Додаток Т).

Тема 5. Самопідготовка як важлива форма навчальної діяльності учнів початкових класів у режимі роботи групи продовженого дня

Вид самостійної роботи: творчо-дослідна самостійна робота з метою формування вмінь і навичок.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Опрацювання та аналіз науково-методичних праць видатних педагогів, провідних фахівців з проблеми організації оптимальних психолого-педагогічних умов індивідуального розвитку молодшого школяра під час самопідготовки в умовах групи продовженого дня.

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити наукове дослідження у формі «цитатного портрету проблеми» з тем *(за вибором студента)*:

– Формування дисциплінованості молодших школярів під час самопідготовки.

– Здійснення диференційованого підходу до учнів у залежності від рівня їх самостійності під час самопідготовки.

– Організованість – необхідна якість особистості учня в

процесі самостійної роботи під час самопідготовки.

- Активність як важливий прояв у роботі молодших школярів під час самопідготовки.

- Розвиток старанності молодших школярів під час виконання домашнього завдання.

2. Проаналізувати навчально-методичний матеріал зі списку рекомендованої літератури до теми з підготовкою оцінки прочитаного у формі висновків та узагальнень.

Тема 6. Організація виховної діяльності в умовах групи продовженого дня

Вид самостійної роботи: евристична самостійна робота з метою набуття знань.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Інноваційна виховна технологія (за І. Бехом): мета, завдання та провідні концептуальні ідеї.

2. Інноваційна технологія планування виховної роботи групи продовженого дня: сутність та основні підходи.

Завдання для самостійного виконання:

1. З'ясувати суть поняття інноваційної виховної технології (за І. Бехом), її мету, завдання, провідні концептуальні ідеї з метою забезпечення якісного виховання молодших школярів та рекомендувати шляхи адаптації інновацій в навчально-виховній діяльності групи продовженого дня для молодших школярів.

2. Підготувати до обговорення суті технології особистісного спілкування у виховному процесі (за І. Бехом) та її авторського тлумачення з метою підвищення професійного рівня та розвитку творчого потенціалу вихователя групи продовженого дня.

3. Проаналізувати авторську інноваційну технологію планування виховної роботи у групі продовженого дня з метою вироблення аналітичних вмінь і навичок.

Тема 7. Спортивно-оздоровча робота з молодшими школярами в групі продовженого дня

Вид самостійної роботи: відтворювальна самостійна робота з метою формування навичок самоосвіти.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Навчально-методичні матеріали та інструкції з проблеми створення безпечних умов організації навчально-виховного процесу в групах продовженого дня закладу загальної середньої освіти.

2. Форми роботи вихователя ГПД під час створення безпечних умов у групі для учнів початкових класів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати навчально-методичні матеріали та інструкції зі створення безпечних умов організації навчально-виховного процесу в ГПД у закладі загальної середньої освіти.

2. Опрацювати навчально-методичну літературу з проблеми створення безпечних умов організації навчально-виховного процесу в ГПД.

3. Запропонувати план роботи вихователя ГПД до тижнів безпеки життєдіяльності з урахування порядку проведення та фіксації інструктажів з безпеки життєдіяльності в групах продовженого дня.

Тема 8. Дозвіллєва діяльність молодших школярів в умовах групи продовженого дня

Вид самостійної роботи: реконструктивно-варіативна самостійна робота з метою формування вмінь і навичок.

Питання для самостійного опрацювання:

Класифікація ігор в наукових поглядах психологів та педагогів (за Ж. Піаже, В. Штерном, К. Гросу, С. Русовою, Н. Кудикіною та ін.).

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити конспектування наукових підходів до класифікації ігор відомих зарубіжних та вітчизняних психологів

і педагогів, виокремивши оптимальні з них для впровадження в групі продовженого дня.

2. Підготувати «Скриньку вихователя групи продовженого дня» із творчими іграми, іграми з фіксованими, відкритими та прихованими правилами, вікторинами для вихованців ГПД.

Тема 9. Гурткова робота в умовах групи продовженого дня

Вид самостійної роботи: творчо-дослідна самостійна робота з метою закріплення, перевірки знань, умінь і навичок.

Питання для самостійного опрацювання:

Фахова підготовка вчителя-організатора гуртків за інтересами в закладах вищої освіти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати проблему вдосконалення професійної підготовки керівника гуртка за інтересами та навчання педагогів методам організації взаємодії з учнями у процесі гурткової роботи.

2. Здійснити аналіз підготовки керівника гуртка у закладі вищої освіти за такими аспектами:

- вдосконалення професійної підготовки керівника гуртка за інтересами;

- вдосконалення психолого-педагогічного та навчально-методичного забезпечення організації навчальної та творчої діяльності учнів початкових класів у гуртках;

- навчання педагогів використовувати методи організації взаємодії з молодшими школярами під час гурткової роботи.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

№	Назва теми/ кількість балів/форма контролю
1.	Виписати із педагогічного, психологічного словника та енциклопедії ключові поняття тем, систематизувавши їх визначення та зв'язок між ними /5 балів/ презентація результатів виконаних завдань
2.	Здійснити аналіз 1 статті у періодичних виданнях з проблеми організації навчально-виховного процесу в групі продовженого дня /5 балів/ презентація результатів виконаних завдань
3.	Виокремити шкільні фактори, що призводять до погіршення здоров'я вихованців групи продовженого дня. Сформулювати власні погляди на способи усунення подібного факту. Запропонувати оптимальні здоров'язберігаючі технології з метою подолання шкільних факторів, що призводять до погіршення здоров'я вихованців групи продовженого дня /10 балів/ презентація результатів виконаних завдань
4.	Скласти індивідуальний план професійного самовдосконалення себе як майбутнього вихователя групи продовженого дня /10 балів/ презентація результатів виконаних завдань
5.	Написати реферативне повідомлення із запропонованої тематики (за вибором студента) /10 балів/ презентація результатів виконаних завдань: 1. Формування дисциплінованості вихованців під час самопідготовки. 2. Здійснення диференційованого підходу до учнів у залежності від рівня їх самостійності. 3. Організованість – необхідна якість особистості учня в процесі самостійної роботи на самопідготовці. 4. Активність як важливий прояв у роботі під час самопідготовки. 5. Розвиток старанності молодших школярів під час виконання домашнього завдання на самопідготовці.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Види та методи контролю:

- усне фронтальне та індивідуальне опитування;
- письмове опитування – тестування, понятійні та термінологічні диктанти, модульні контрольні роботи;
- реферативні повідомлення;
- робота над індивідуальними завданнями;
- мультимедійні презентації;
- аналіз педагогічної преси;
- словник термінів з теми заняття та ін.

Поточний вид контролю знань студентів на семінарських заняттях з навчальної дисципліни спрямовані на процес визначення певного рівня в опануванні змісту певної теми або кількох тем.

Основним завданням у поточній і тематичній перевірці визначається створення передумов для процесів ознайомлення, осмислення та узагальнення достатнього обсягу навчальної інформації.

Тематичний контроль відбувається під час підсумкового заняття при проведенні модульної контрольної роботи, завдяки завданням якої об'єктивно оцінюються навчальні досягнення студентів за вивченими темами.

За результатами теоретичного навчання з навчальної дисципліни студенти можуть набрати максимально 60 балів.

Формою підсумкового контролю є залік.

Залік є результатом підсумкового контролю з навчального дисципліни, який оцінюється в 40 балів. Відповідно:

1. Тестові завдання – 10 балів – 1 бал за 1 правильну відповідь у тестових завданнях.

2. Письмові відповіді – 30 балів – по 10 балів за 2 завдання теоретичного та 1 завдання практичного змісту.

Максимальна кількість балів з вивчення навчальної дисципліни – 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Низький рівень

1. Група продовженого дня, за «Українським педагогічним словником» С. Гончаренка, – це...

- А) форма навчально-виховної діяльності, що здійснюється під керівництвом вихователя;
- Б) форма суспільного виховання дітей, що здійснюється в позаурочний час під керівництвом педагога або вихователя;
- В) час, тривалість якого відводиться на перебування дитини в стінах школи.

Г) немає правильної відповіді.

2. Вкажіть, кому належить авторство класифікації груп продовженого дня.

- А) Б. Кобзарю;
- Б) В. Онищуку;
- В) А. Бондарю.
- Г) С. Гончаренку.

3. Оберіть правильну відповідь, до якого типу ГПД відноситься «група-клас»?

- А) група, склад якої становлять учні одного класу;
- Б) група, в якій перебувають не всі учні класу, а певна її частина;
- В) склад групи, що охоплює учнів двох або більше паралельних класів;
- Г) група, яка має дітей двох або більше різновікових класів.

4. Який тип ГПД можна назвати комбінованим?

- А) група, склад якої становлять учні одного класу;
- Б) група, в якій перебувають не всі учні класу, а певна її частина;
- В) склад групи, що охоплює учнів двох або більше паралельних класів;
- Г) група, яка має дітей двох або більше різновікових класів.

5. До якого терміну батькам необхідно подати заяву на зарахування дітей у групу продовженого дня?

- А) до 1 вересня поточного навчального року;
- Б) до 5 вересня поточного навчального року;
- В) до кінця вересня поточного навчального року.
- Г) до кінця серпня, перед початком навчального року.

6. *Шкільний режим – це...*

- А) організація найсприятливіших умов для відпочинку, навчання і виховання учнів;
- Б) організований порядок, чергування й характер зв'язків різних видів навчання, праці та відпочинку школярів;
- В) поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час;
- Г) немає правильної відповіді.

7. *Визначіть основні форми діяльності групи продовженого дня.*

- А) побутова, навчальна, дозвіллева;
- Б) освітньо-виховна, оздоровча;
- В) позаурочна;
- Г) немає правильної відповіді.

8. *Чи варто вихователю враховувати погодженість з лікарем при плануванні режиму роботи групи продовженого дня?*

- А) так;
- Б) ні;
- В) іноді;
- Г) частково.

9. *Чи підлягає обговоренню планування режиму роботи групи продовженого дня на засіданні педагогічної ради навчального закладу?*

- А) так;
- Б) ні;
- В) іноді;
- Г) частково.

10. *Чи є необхідною умовою затвердження директором навчального закладу планування режиму роботи групи продовженого дня?*

- А) так;
- Б) ні;
- В) іноді;
- Г) частково.

11. До якого структурного компоненту належать такі види діяльності: обід, прогулянка, самопідготовка?

- А) до першої частини – стабільної;
- Б) до другої частини – гнучкої;
- В) до довільної;
- Г) немає правильної відповіді.

12. Скільки засідань методичного об'єднання вихователів групи продовженого дня необхідно включити в план роботи методичного об'єднання?

- А) достатньо 1-2 засідань;
- Б) 4-5 засідань;
- В) за можливістю;
- Г) за бажанням.

13. Чи є необхідною умовою вивчення і розповсюдження передового педагогічного досвіду в плані роботи методичного об'єднання вихователів груп продовженого дня?

- А) ні, однозначно;
- Б) за бажанням;
- В так, необхідно;
- Г) на розсуд директора ЗНЗ.

14. Самопідготовка – це...

- А) одна з важливих форм організації навчального процесу в групі продовженого дня;
- Б) самостійна навчальна робота учнів із виконання домашніх завдань під керівництвом вихователя, диференційована за змістом і формами роботи;
- В) педагогічно скерована пізнавальна самостійна діяльність учнів;
- Г) усі відповіді правильні.

15. Спортивно-оздоровча робота з вихованцями ГПД – це...

- А) перш за все, піклування про зміцнення здоров'я учнів, всебічний фізичний їх розвиток, формування правильної постави, розвиток рухових та морально-вольових якостей, підвищення розумової та загальної працездатності;
- Б) проведення часу на свіжому повітрі в поєднанні з заняттями різними видами фізичних вправ;
- В) щоденні організовані групові заняття;

Г) немає правильної відповіді.

16. *Зі скількох частин складається оздоровче заняття в умовах групи продовженого дня?*

А) 2;

Б) 3;

В) 4;

Г) 5.

17. *Яка тривалість фізкультурно-оздоровчих занять в умовах групи продовженого дня?*

А) без обмежень;

Б) за бажанням учнів;

В) протягом 45-60 хв;

Г) немає правильної відповіді.

18. *«Аеробіка» - складова:*

А) математичного гуртка;

Б) літературного гуртка;

В) гуртка художньої самодіяльності;

Г) спортивного.

19. *Складовою якого гуртка можна вважати секції: художнє читання, літератори-початківці, рецензенти?*

А) математичного;

Б) літературного;

В) художньої самодіяльності;

Г) «умілі руки».

20. *У практиці роботи школи є досвід проведення вікторини. Згідно з відповідями на її запитання визначаються здібні учні. Чи доцільно застосовувати подібну вікторину для відбору учасників гуртка?*

А) так;

Б) ні;

В) правильної відповіді немає;

Г) у жодному разі.

Середній рівень

1. *Вкажіть на причини відмови від роботи груп продовженого дня, в історії розвитку мережі ГПД, та припинення їх існування загалом.*

- А) відсутність матеріальної бази,
- Б) відсутність педагогічних кадрів;
- В) нестабільне політичне становище в країні.
- Г) усі відповіді правильні.

2. Найбільш масове поширення роботи ГПД в Україні було в...

- А) 70-х рр. минулого століття;
- Б) 80-х рр. минулого століття;
- В) 90-х рр. минулого століття.
- Г) 2000-х роках цього століття.

3. Виокреміть основні функції, які покликана реалізовувати група продовженого дня для учнів початкової школи.

- А) забезпечення учнів харчуванням, організація відпочинку та дозвілля, створення необхідних педагогічних умов для виконання домашніх завдань (самопідготовки) під безпосереднім керівництвом педагога-вихователя;
- Б) підвищення якості отриманих учнями знань; розвиток інтересів та здібностей школярів; підготовка їх до суспільно-корисної праці; виховання колективізму та взаємодопомоги;
- В) створення поля для більш тісного взаємозв'язку між навчальною та позаурочною діяльністю.
- Г) немає правильної відповіді.

4. Вкажіть на недоліки та порушення у функціонуванні групи продовженого дня на сучасному етапі.

- А) комплектація групи (понад 20 дітей);
- Б) велика комплектація групи (понад 30 дітей);
- В) зведення роботи групи продовженого дня до простого виконання домашніх завдань, що призводить до перевтоми дітей і незадовільних результатів навчальної діяльності.
- Г) немає правильної відповіді.

5. В групі якого типу порушується цілісність виховної роботи, що впливає на її результативність?

- А) групі, склад якої становлять учні одного класу;
- Б) групі, в якій перебувають не всі учні класу, а певна їх частина;
- В) групі, що охоплює учнів двох або більше паралельних класів;
- Г) групі, яка має дітей двох або більше різновікових класів.

6. Вкажіть, яка форма діяльності групи продовженого дня

чітко регламентована й організовується як процес самопідготовки у другій половині дня після відпочинку (прогулянки) дітей.

- А) побутова;
- Б) навчальна;
- В) дозвіллева;
- Г) виховна.

7. Вкажіть, яка форма діяльності групи продовженого дня передбачає активний відпочинок після виконання всіх домашніх справ.

- А) побутова;
- Б) навчальна;
- В) дозвіллева.
- Г) виховна.

8. Режим групи у другій половині дня містить такі структурні компоненти:

- А) перша частина – стабільна, друга частина – гнучка, або рухлива;
- Б) перша частина – стабільна, друга частина – гнучка, третя частина – рухлива.
- В) перша частина – режимна, друга частина – довільна;
- Г) немає правильної відповіді.

9. Оберіть ті види діяльності, які відносять до другої частини структури режиму групи продовженого дня.

- А) діяльність за інтересами, виховні заходи, гурткова робота;
- Б) обід, прогулянка, самопідготовка;
- В) відпочинок і трудова діяльність школярів;
- Г) усі відповіді правильні.

10. Чи є необхідною умовою присутність вихователя у спальній кімнаті під час сну першокласників?

- А) так;
- Б) ні;
- В) у жодному разі;
- Г) періодично.

11. Обов'язковим елементом режиму першокласників також є 2,5-3-годинне перебування на свіжому повітрі не менш як...

- А) двічі впродовж дня;

Б) один раз упродовж дня;

В) тричі на день;

Г) немає правильної відповіді.

12. Виокреміть ті види діяльності, які передбачені для першокласників у другій половині дня.

А) інтелектуально-розвивальні заняття;

Б) заходи виховного характеру,

В) заняття за інтересами;

Г) усі відповіді правильні.

13. Якою повинна бути тривалість таких видів діяльності, як читання, музичні заняття, малювання, ліплення, настільні ігри для першокласників?

А) протягом 1 години;

Б) не має перевищувати 1,5 години;

В) не має перевищувати 30 хв;

Г) за бажанням першокласника.

14. З якою частотністю проводяться заняття з першокласниками з морально-етичного спрямування в режимі групи продовженого дня?

А) щотижня;

Б) два рази на тиждень;

В) два рази на місяць;

Г) немає правильної відповіді.

15. Які зони необхідно обладнати для роботи групи продовженого дня з першокласниками?

А) зону рухливих ігор, зону самостійної художньої діяльності;

Б) ігрову, трудову, зону самостійної художньої діяльності;

В) навчальну, ігрову, трудову, зону самостійної художньої діяльності;

Г) немає правильної відповіді.

16. На основі чого вихователь групи продовженого дня складає щоденний план роботи вихователя?

А) перспективного плану роботи навчального закладу;

Б) перспективного плану роботи вихователя групи продовженого дня на рік;

В) перспективного плану роботи вихователя групи продовженого дня на семестр;

Г) за власними міркуваннями.

17. Який план відображає розвиток дитячого колективу ГПД, передбачає здійснення системного комплексного підходу до виховання, забезпечує єдність виховних впливів, містить основні завдання на семестр, коротку характеристику колективу; відображає виховні, спортивні заходи та роботу з позашкільними закладами?

А) перспективний план роботи вихователя групи продовженого дня на семестр;

Б) щоденний план вихователя групи продовженого дня;

В) перспективний план роботи навчального закладу;

Г) усі відповіді правильні.

18. Виокремить ті аспекти, які необхідно ввести в розділ організаційної роботи перспективного плану роботи вихователя групи продовженого дня на семестр.

А) знайомство з учнями та вивчення їхніх особових справ;

Б) з'ясування стану здоров'я учня;

В) бесіди з психологом, лікарем, батьками;

Г) усі відповіді правильні.

19. На який період складається план роботи методичного об'єднання вихователів групи продовженого дня?

А) на 1 семестр;

Б) на весь навчальний рік;

В) на 1 місяць;

Г) на 4 роки.

20. Чи передбачається у плані роботи методичного об'єднання вихователів груп продовженого дня аналіз роботи за минулий рік?

А) обов'язково;

Б) ні;

В) не обов'язково;

Г) частково.

21. Вкажіть, яка форма діяльності групи продовженого дня чітко регламентована і організовується як процес самопідготовки у другій половині дня після відпочинку (прогулянки) дітей.

А) побутова;

- Б) навчальна;
- В) дозвіллева;
- Г) розважальна.

22. *Вкажіть, яка форма діяльності групи продовженого дня передбачає активний відпочинок після виконання всіх домашніх справ.*

- А) побутова;
- Б) навчальна;
- В) дозвіллева;
- Г) немає правильної відповіді.

23. *Режим групи у другій половині дня містить такі структурні компоненти:*

- А) стабільну;
- Б) стабільна, гнучку, рухливу;
- В) стабільну, гнучку або рухливу;
- Г) немає правильної відповіді.

24. *До якого структурного компоненту належать такі види діяльності: обід, прогулянка, самопідготовка?*

- А) до стабільної частини;
- Б) до гнучкої частини;
- В) до вибіркової частини;
- Г) немає правильної відповіді.

25. *Вкажіть ті види діяльності, які відносять до гнучкої частини режиму групи продовженого дня.*

- А) діяльність за інтересами, виховні заходи, гурткова робота;
- Б) обід, прогулянка, самопідготовка;
- В) відпочинок і трудова діяльність школярів;
- Г) усі відповіді правильні.

26. *Вкажіть тривалість самопідготовки для третьокласників.*

- А) 45 хв;
- Б) 70 хв;
- В) 90 хв;
- Г) 2 год.

27. *Вкажіть тривалість самопідготовки для учнів 4-го класу.*

- А) 45 хв;
- Б) 70 хв;

В) 90 хв;

Г) 2 год.

28. Чи доцільно пропонувати учням методи взаємонавчання з метою розвитку самостійності під час виконання домашніх завдань в умовах групи продовженого дня?

А) так;

Б) ні;

В) правильної відповіді немає;

Г) частково.

29. Необхідним чинником під час виконання домашніх завдань є самооцінка. Який характер самооцінки повинен відповідати діяльності виховання ГПД?

А) якісний;

Б) кількісний;

В) якісний і кількісний.

Г) правильної відповіді немає.

30. Від яких чинників залежить тривалість спортивно-оздоровчих занять?

А) від стомленості учнів,

Б) від характеру попередньої та наступної роботи;

В) від погодних умов;

Г) усі відповіді правильні.

31. Вкажіть на обов'язкову форму спортивно-оздоровчих занять в групі продовженого дня.

А) щоденні організовані групові заняття;

Б) змагання;

В) індивідуальні групові заняття;

Г) урок фізичної культури.

32. З ким проводяться спортивно-оздоровчі заняття в ГПД?

А) з усіма учнями ГПД;

Б) з усіма учнями ГПД, що не мають відхилень у стані здоров'я;

В) з усіма бажаними учнями;

Г) тільки з хлопчиками.

33. Організатором і керівником спортивно-оздоровчої години в ГПД повинен бути...

А) вихователь групи продовженого дня;

Б) вчитель фізкультури;

В) керівник гуртка;

Г) класовод.

34. Чи складає основу змісту спортивно-оздоровчої години в ГПД програмовий матеріал з фізичної культури?

А) так, цілком і повністю;

Б) ні;

В) так, однак із деякими поширенням та урізноманітненням;

Г) без різниці.

35. Змістом якої частини спортивної години в ГПД є вправи з ходьби, бігу, метання, лазіння, перелізання, виси, упори, акробатичні вправи, ігри великої рухливості?

А) підготовчої;

Б) основної;

В) заключної;

Г) немає правильної відповіді.

36. Якій структурній частині «Години здоров'я» відповідають дихальні вправи на розслаблення?

А) підготовчій;

Б) основній;

В) заключній;

Г) усі відповіді правильні.

37. Коли доцільніше проводити змагання в групі продовженого дня?

А) щодня;

Б) на початку тижня;

В) у передвихідні дні;

Г) усі відповіді правильні.

38. Коли доцільно проводити рухливі ігри та естафети в групі продовженого дня?

А) в кінці оздоровчого заняття;

Б) протягом всього оздоровчого заняття;

В) на початку оздоровчого заняття;

Г) немає правильної відповіді.

39. Чи правильне твердження, що прогулянки, походи та екскурсії є формами занять з фізичної культури в умовах групи продовженого дня?

А) так;

- Б) ні;
- В) частково;
- Г) немає правильної відповіді.

40. На яких умовах приймаються в гуртки учні, вихованці ГПД?

- А) за виявленими здібностями;
- Б) за бажанням;
- В) за вибором вихователя;
- Г) усі відповіді правильні.

Високий рівень

1. З якою метою необхідно організовувати другу половину дня в режимі групи продовженого дня для першокласників?

- А) з метою прищеплення дітям навичок самообслуговування;
- Б) з метою засвоєння учнями етичних норм поведінки;
- В) з метою організації навчальної діяльності;
- Г) усі відповіді правильні.

2. Які аспекти роботи вихователя групи продовженого дня підлягають контролю і перевірці?

- А) фахова і методична підготовка вихователя групи продовженого дня;
- Б) психологічна підготовка вихователя групи продовженого дня до роботи;
- В) навчальна робота;
- Г) усі відповіді правильні.

3. Призначення самопідготовки полягає в...

- А) організації обов'язкових щоденних занять школярів, під час яких вони самостійно виконують навчальні предмети у визначений час;
- Б) формування в учнів позитивного ставлення до навчання, стійкого інтересу до знань;
- В) формуванні, розвитку й удосконаленні вмінь та навичок самостійної роботи учнів;
- Г) усі відповіді правильні.

4. Виберіть відповідь, в якій правильно вказана послідовність етапів теоретичної підсистеми процесу самопідготовки (за В. Варталян).

- А) підготовчий, узагальнюючий, практичний, організаційний,

підсумковий;

Б) підготовчий, організаційний, практичний, узагальнюючий, підсумковий;

В) підготовчий, практичний, організаційний, підсумковий, узагальнюючий;

Г) немає правильної відповіді.

5. Якому етапу теоретичної підсистеми процесу самопідготовки відповідає така характеристика: *«Протягом даного етапу відбувається осмислення та аналіз результатів навчально-виховної діяльності, зняття труднощів у організації запланованих його форм?»*

А) узагальнюючому;

Б) підготовчому;

В) підсумковому;

Г) організаційному.

6. Якому етапу теоретичної підсистеми процесу самопідготовки відповідає ця характеристика: *«Даний етап пов'язаний з осмисленням змісту теоретичних робіт, що розкривають педагогічні, фізіолого-психологічні умови успішної діяльності вихователя на самопідготовці?»*

А) організаційному;

Б) підготовчому;

В) підсумковому;

Г) практичному.

7. Якому етапу теоретичної підсистеми процесу самопідготовки відповідає наступна характеристика: *«Даний етап присвячений ознайомленню вихователя групи продовженого дня з нормативними документами щодо роботи групи продовженого дня та аналізу передового досвіду з даних проблем?»*

А) узагальнюючому;

Б) підготовчому;

В) підсумковому;

Г) практичному.

8. Якому структурному етапу самопідготовки відповідає наступна характеристика: *«На цьому етапі все відбувається через здійснення зв'язку уроку з процесом самопідготовки. Діти*

проглядають свою класну роботу в зошиті, прочитують умову домашнього завдання, продумують послідовність його вирішення»?

- А) організації початку самопідготовки;
- Б) підготовці до самостійного виконання домашнього завдання;
- В) самостійній роботі вихованців ГПД;
- Г) рефлексії.

9. *На якому структурному етапі самопідготовки вихователь може застосовувати різні форми організації роботи в групі, в парах, командах, індивідуально?*

- А) під час самостійної роботи вихованців ГПД;
- Б) при самооцінці, взаємоперевірці виконаного домашнього завдання;
- В) при підведенні підсумків отриманих результатів;
- Г) немає правильної відповіді.

10. *Надання вихователем ГПД надмірної допомоги учням в ході самопідготовки – це...*

- А) недолік організації роботи самопідготовки;
- Б) умова раціонального використання часу самопідготовки;
- В) психологічний аспект організації самопідготовки;
- Г) усі відповіді правильні.

11. *На підставі чого здійснюється призначення організатора гуртка за інтересами?*

- А) за принципом «доповнити навчальне навантаження хоча б якоюсь роботою»;
- Б) на підставі наказу директора;
- В) на підставі побажання самого вихователя;
- Г) на підставі володіння педагогом відповідними компетенціями, ерудицією та професійно-методичними якостями.

12. *В якій частині спортивно-оздоровчої «Години здоров'я» застосовуються вправи, що активізують фізіологічні функції організму, не навантажуючи його?*

- А) підготовчій;
- Б) основній;
- В) заключній;
- Г) усі відповіді правильні.

13. *З якою метою в зміст підготовчої частини спортивно-оздоровчої «Години здоров'я» варто вводити різні види ходьби, бігу, стрибки, підскоки, танцювальні кроки, вправи з предметами й без предметів, ігри помірної рухливості?*

А) щоб достатньо розігріти організм учнів і цим запобігти можливим травмам;

Б) щоб задовольнити вікові фізіологічні особливості молодших школярів;

В) щоб унормувати процеси збудження перед самопідготовкою;

Г) усі відповіді правильні.

14. *Оберіть відповідь з правильним твердженням: «До змісту кожного оздоровчого заняття необхідно включати: ...».*

А) 2 основних види фізичних вправ;

Б) тільки рухливі ігри та естафети;

В) 4-5 основних видів фізичних вправ та обов'язково рухливу гру, чи естафету;

Г) за бажанням учнів.

15. *Ефективними формами педагогічного всеобучу вихователя групи продовженого дня з батьками учнів є...*

А) бесіда, дні довіри, тестування, анкетування, консультації;

Б) конференція, дні довіри, семінари, консультації;

В) відкриті уроки;

Г) немає правильної відповіді.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ Й КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

1. Визначити основні нормативні документи як керівні положення в організації навчально-виховного процесу ГПД та охарактеризувати психолого-педагогічні дослідження ГПД як форми організації навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти.

2. Розкрити особливості розвитку мережі груп продовженого дня.

3. Визначити мету, функції, завдання та потенційні можливості групи продовженого дня на сучасному етапі.

4. Розкрити порядок відкриття та комплектування груп продовженого дня.

5. Охарактеризувати основні форми діяльності групи продовженого дня.

6. Розкрити специфіку режиму роботи групи продовженого дня.

7. Здійснити характеристику матеріально-технічного забезпечення групи продовженого дня.

8. Визначити функції, права та обов'язки вихователя групи продовженого дня. Розкрити суть готовності вихователя до організації роботи в ГПД та її компоненти.

9. Визначити найсприятливіший стиль взаємодії педагога з учнями для забезпечення комфортного функціонування групи продовженого дня.

10. Здійснити характеристику взаємодії вихователя групи продовженого дня з вчителем-класоводом.

11. Розкрити суть співпраці вихователя групи продовженого дня з фахівцями: практичним психологом, логопедом, медичним працівником.

12. Визначити мету, принципи та педагогічні умови взаємодії вихователя групи продовженого дня з батьками вихованців та особами, які їх замінюють.

13. Здійснити характеристику планування та організації навчально-виховного процесу в умовах групи продовженого дня.

14. Назвати особливості організації групи продовженого дня для першокласників.

15. Виокремити особливості становлення та розвитку дитячого колективу в режимі продовженого дня.

16. Розкрити специфіку організації навчально-виховної роботи у різновіковій групі продовженого дня.

17. Визначити теоретичні та методичні основи організації самопідготовки в умовах групи продовженого дня.

18. Визначити особливості психології молодшого школяра та її врахування в організації самопідготовки та індивідуальної роботи з учнями.

19. Здійснити характеристику пізнавальної самостійної діяльності учнів під час самопідготовки: її роль, форми та методи організації.

20. Розкрити ефективні методи і технології збереження здоров'я учнів під час самопідготовки.

21. Визначити мету, завдання і зміст виховної діяльності з учасниками групи продовженого дня.

22. Розкрити психологічні особливості молодшого школяра – провідної умови ефективної виховної діяльності вихователя групи продовженого дня.

23. Визначити основні напрямки, форми, методи і прийоми виховання молодших школярів в умовах групи продовженого дня.

24. Здійснити характеристику сучасних методик виховної та психокорекційної роботи у виховній діяльності ГПД.

25. Виокремити актуальні проблеми здійснення виховної діяльності з молодшими школярами в умовах групи продовженого дня.

26. Розкрити сутність, зміст та особливості спортивно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах ГПД.

27. Визначити педагогічні умови організації та проведення оздоровчих занять в групі продовженого дня.

28. Здійснити характеристику основних форм організації спортивно-оздоровчої роботи з вихованцями ГПД: планування та проведення. Розкрити суть забезпечення оптимального рівня рухової активності вихованців групи продовженого дня.

29. Назвати теоретико-методичні основи організації дозвіллевої діяльності в умовах групи продовженого дня. Розкрити форми дозвілля. Визначити види та функції дозвіллевої діяльності.

30. Виокремити психолого-педагогічні основи організації ігрової діяльності в ГПД. Визначити суть педагогічного керівництва ігровою діяльністю вихованців ГПД.

31. Розкрити особливості проведення екскурсій та цільових прогулянок – складових організації дозвіллевої діяльності.

32. Здійснити характеристику гурткової роботи як форми позанавчального розвивально-виховного процесу.

33. Охарактеризувати керівника гуртка як організатора інтересів та здібностей вихованців ГПД.

34. Розкрити суть заняття гуртка: вимоги до його проведення.

35. Визначити види гуртків за інтересами для учнів початкової школи та вимоги до їх планування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гордійчук О.Є., Шестобуз О. С., Гавриш І.І. Група продовженого дня (психолого-педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу з молодшими школярами): навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2016. 232 с.
2. ГПД: вихователю на кожен день. Київ: Шк. світ, 2012. 120 с.
3. Добровольська Л. Н., Чорновіл В. О. Формування компетентностей молодших школярів у групі продовженого дня: навч.-метод. посіб. Черкаси, 2016. 124 с.
4. Забашта Н.О. Виховна робота у групі подовженого дня в 1-4 класах. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 176 с.
5. Кизим О.П. Організація роботи групи продовженого дня в 1-4 класах. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 144 с.
6. Нова українська школа: poradnik vikhovatelyu grupy prodovzhenogo dnia u zakladaх zagal'noyi seredn'oyi osviti: navch.-metod. posib. Za red. G.I. Dmitriyev. L'viv: Svit, 2019. 224 s.
7. Нова українська школа: poradnik dlya vchitya. Za zag. red. N.M. Bibik. Kyiv, 2018. 160 s.
8. Організація навчально-виховного процесу в умовах ГПД. Автор-упоряд. О.Є. Гордійчук. Київ: Шкільний світ, 2010. 120 с.
9. Харламова Н.Б. ГПД: інтегровані тематичні дні. 2-4 класи. Харків: Основа, 2020. 224 с.

Додаткова

1. Баришполь С.В. Співпраця вихователя ГПД та психологічної служби школи. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 190 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. Київ: Либідь, 2003. 280 с.

3. Бондаренко Г., Ващенко О. Методичні основи організації оздоровчої діяльності майбутнього вчителя початкової школи в ГПД. *Молодь і ринок*. 2021. №10. С.79–84.

4. Голуб О., Лесик А., Щербакова Н. Педагогічні умови ефективної діяльності вихователя групи продовженого дня. *Молодь і ринок*. №2. 2022. С.82–87.

5. Гончаренко С. Педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

6. Гуцалюк Т. Взаємодія вчителя і вихователя групи продовженого дня. *Початкова школа*. 2014. №7. С.49–52.

7. ГПД. Планування та організація роботи. Упоряд. М.Пристінська. Київ: Вид. дім «Перше вересня», 2015. 100 с.

8. Дубровський В. Група продовженого дня як одна із форм становлення особистості учня у початковій школі. *Наукові записки. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя*. 2019. №2. С.65–70.

9. Єнько Н.М. План роботи групи продовженого дня (І семестр). *Вихователю ГПД: усе для роботи*. Пілотний випуск. 2011. С.8–14.

10. Жиганюк Н.А. Особливості організації роботи вихователя групи продовженого дня з шестирічними першокласниками. *Вихователю ГПД. Усе для роботи*. 2012. №7. С. 2–5.

11. Жиганюк Н.А. Робота з батьками учнів групи продовженого дня. *Вихователю ГПД. Усе для роботи*. 2012. №7. С.3–5.

12. Забашта Н.О., Шматько Н.О. Шестирічні першокласники у групі продовженого дня. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 176 с.

13. Коханко О. Стан готовності майбутніх учителів початкової школи до організації роботи групи продовженого дня. *Гірська школа українських Карпат*. 2014. №4. С.87–90.

14. Мальцева Т. Організація спілкування молодших школярів у різновіковій групі продовженого дня. *Початкова школа*. 2012. №3. С.40–41.

15.Москаленко Л. Інновації у плануванні роботи вихователя групи продовженого дня. *Початкова освіта*. 2012. №48. С.34–37.

16.Ретфорт Д.В. Прогулянки в групі продовженого дня. *Вихователю ГПД: усе для роботи*. 2013. №12. С.30–36.

17.Талюш Т. М., Вихор С. Т. Використання інтерактивних технологій у діяльності групи продовженого дня. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. С. 158–161.

18.Шестобуз О. С. Позакласні форми фізичного виховання школярів. *Тendenції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 51. С.200–203.

19.Шестобуз О. Організація оздоровчо-рекреаційної діяльності молодших школярів у групі продовженого дня. *Оздоровчо-рекреаційна рухова активність у сучасному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2020. С.202–204.

20.Яремчук Н., Калітовська О. Теоретичні засади організації групи продовженого дня в початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. №10. С.276–279.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-gpd-klasne-kerivnytstvo-j-inklyuzyvne-navchannya/> – відповідаємо на запитання: ГПД, класне керівництво й інклюзивне навчання

<https://vseosvita.ua/library/gpd-dokumenti-so-reglamentuut-robotu-grupi-346618.html> – документи, які регламентують ГПД

<https://www.elitclass.com.ua/ua/blog/korysna-informatsiia/313-ugolok-gpd-uk.html> – усе про куточок ГПД

<https://naurok.com.ua/gpd-v-nush-organizaciya-roboti-vihovatelya-grupi-prodovzhenogo-dnya-139159.html> – ГПД в НУШ

<http://journal.osnova.com.ua/journal/53> Вихователю ГПД.

Усе для роботи – фаховий практичний журнал для вихователів ГПД.

<http://pedpresa.com.ua/> – сайт педагогічних джерел

<http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-1172.html>. – матеріали про ГПД: реалії та сьогодення.

<http://www.chl.kiev.ua/UKR/p-safeu.htm> – посібник з Інтернет-безпеки дітей для батьків

www.balachka.com.ua – веб-сайт «Пиши українською»

<http://cikave.org.ua/pro-sajt/> – веб-сайт «Цікаво про цікаве»

<http://www.fabtales.com.ua> – «Чарівні казки» – українською мовою

<http://www.abetka-logopedka.org/> – веб-сайт «Світ дитини»

<http://www.kazka.in.ua/> – веб-сайт «Українська казка»

http://www.ac-lib.org.ua/_lit_child.htm – веб-сайт «Дитяча література»

ДОДАТКИ

Додаток А

Нормативно-правове забезпечення організації та функціонування ГПД

Нормативною базою, яка регулює питання щодо функціонування груп продовженого дня загальноосвітніх навчальних закладів України є:

- Конституція України;
- Закон України «Про освіту»;
- Закон України «Про загальну середню освіту»;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Порядок створення груп продовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти від 25 червня 2018 року № 677;
- Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу, затверджене постановою КМУ від 5 жовтня 2009 року № 1012;
- Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.2.008-01), затверджені Постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 р. №63;
- Норми та порядок організації харчування учнів групи продовженого дня встановлюються відповідно до норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах, затверджених постановою КМУ від 22 листопада 2004 р. № 1591 (Офіційний вісник України, 2004 р., N 47, ст.3107), та наказів МОН;
- Наказ МОН України від 20.02.2002 р. № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), ГПД і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів»;
- Лист МОН від 19.06.2001 р. № 1/9-234 «Методичні

рекомендації з питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчальних закладів» щодо штатного розпису ЗНЗ та введення посади «вихователь групи продовженого дня», що фінансується за кошти місцевих бюджетів;

– Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-503 від 18.07.2013 р. «Про використання інструктивно-методичних матеріалів з питань створення безпечних умов організації навчально-виховного процесу в групі продовженого дня загальноосвітнього начального закладу».

Додаток Б

ПОРЯДОК

**створення груп подовженого дня у державних і комунальних
закладах загальної середньої освіти**

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти
і науки України**

25 червня 2018 року № 677

1. Цей Порядок визначає механізм утворення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти (далі – групи подовженого дня) та основні засади їх функціонування.

2. Група подовженого дня створюється для:
організації навчальної, виховної та пізнавальної діяльності учнів;

організації дозвілля учнів;

надання кваліфікованої допомоги учням у підготовці до уроків і виконанні домашніх завдань;

формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності та самореалізації особистості;

забезпечення виконання індивідуальної програми розвитку особи з особливими освітніми потребами, індивідуального навчального плану (за наявності).

3. Організація та функціонування групи подовженого дня здійснюються з дотриманням вимог законодавства щодо охорони праці, правил протипожежної безпеки, санітарно-гігієнічних та державних будівельних правил та норм.

4. Група подовженого дня створюється за наявності необхідної матеріально-технічної бази та умов для організації харчування учнів.

Засновник закладу загальної середньої освіти може створювати умови для організації денного відпочинку (сну) в групі подовженого дня, сформованій з учнів першого класу.

5. Групи подовженого дня створюються та функціонують відповідно до рішення засновника закладу загальної середньої освіти за письмовими зверненнями батьків, інших законних представників учнів.

На підставі рішення засновника керівник закладу загальної середньої освіти видає наказ про організацію діяльності групи подовженого дня.

6. Нормативи наповнюваності груп подовженого дня встановлюються відповідно до Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та [Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах](#), затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20 лютого 2002 року № 128, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 березня 2002 року за № 229/6517.

Рішення про встановлення меншої чисельності учнів групи подовженого дня приймає керівник закладу загальної середньої освіти за погодженням із засновником закладу загальної середньої освіти.

Зарахування учнів до групи подовженого дня та їх відрахування з неї здійснюються згідно з наказом керівника закладу загальної середньої освіти на підставі відповідної заяви батьків або інших законних представників учнів.

Заяви про зарахування учнів до групи подовженого дня приймаються протягом навчального року.

Різниця у віці учнів, зарахованих до групи подовженого дня, не може перевищувати двох років. У закладах загальної середньої освіти, що знаходяться в сільській та/або гірській місцевості, де здійснюється підвезення учнів шкільним автобусом, можуть утворюватися групи подовженого дня для учнів різних вікових груп.

7. Для осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти на підставі письмового звернення їх

батьків, інших законних представників, утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи подовженого дня.

Для забезпечення ефективності освітнього процесу наповнюваність спеціальних груп подовженого дня має відповідати наповнюваності спеціальних класів.

Інклюзивна група подовженого дня – група подовженого дня, до якої зараховано особу (осіб) з особливими освітніми потребами.

В інклюзивних групах подовженого дня кількість учнів з особливими освітніми потребами становить:

одна-три дитини із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями тощо;

не більш як двоє дітей із числа дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, у тому числі з дислексією, розладами спектра аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках.

Організація освітнього процесу здійснюється з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності осіб з особливими освітніми потребами, індивідуальних програм розвитку, індивідуальних навчальних планів (за наявності) та рекомендацій інклюзивно-ресурсних центрів.

Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для дитини (дітей) з тяжкими порушеннями та дитини (дітей), яка (які) мають порушення інтелектуального розвитку, в інклюзивній групі подовженого дня забезпечує асистент вихователя з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності осіб з особливими освітніми потребами.

8. Режим роботи групи подовженого дня та організації освітнього процесу схвалюється педагогічною радою і затверджується керівником закладу загальної середньої освіти.

Режим роботи групи подовженого дня повинен передбачати:

організацію:

прогулянки (прогулянок) на відкритому повітрі тривалістю не менш як одна година 30 хвилин для учнів перших-четвертих класів;

харчування тривалістю не менш як 30 хвилин;

виконання домашніх завдань (за наявності) тривалістю не більше однієї години;

проведення спортивно-оздоровчих занять для учнів тривалістю не менше години.

Режим роботи спеціальної групи подовженого дня розробляється відповідно до Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20 лютого 2013 року № 144, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 14 березня 2013 року за № 410/22942.

Тривалість перебування учнів у групі подовженого дня становить не більше шести годин на день. На підставі заяви батьків, інших законних представників учнів дозволяється відпускати учнів групи подовженого дня у зручний для батьків час.

Для профілактики стомлюваності, порушення статури, зору учнів початкових класів необхідно через кожні 15 хвилин заняття проводити фізкультхвилинки, гімнастику для очей.

9. Вихователь працює з учнями відповідно до щоденного плану роботи вихователя, який, як правило, включає: прогулянку, самопідготовку, виховні бесіди, дидактичні та рольові ігри тощо.

План роботи вихователя групи подовженого дня погоджується із заступником керівника закладу загальної середньої освіти із виховної роботи і затверджується керівником такого закладу.

10. Фінансування груп подовженого дня здійснюється за кошти засновника та за інші кошти, не заборонені законодавством.

11. Відповідальними за життя та здоров'я учнів під час їх перебування в групі подовженого дня є керівник закладу загальної середньої освіти, його заступник, вихователь та інші педагогічні працівники.

12. Відповідальними за збереження навчального обладнання, що використовується для організації групи подовженого дня, є вихователь та інші педагогічні працівники.

Додаток В

Зразок оформлення Наказу директора ЗЗСО про відкриття групи продовженого дня

Чернівецький ліцей № 20 м. Чернівці

Наказ

Від 01 вересня 2024 р. № 83

Про відкриття групи продовженого дня учнів 2-3 класів та зарахування їх до ГПД

У зв'язку з початком нового 2024-2025 навчального року та згідно із заявами батьків і бажань учнів наказую:

1. З 1 вересня 2024 р. відкрити групу продовженого дня для учнів 2-3 класів з

6-ти годинним режимом роботи.

Вихідні дні: субота, неділя.

2. Призначити вихователями групи продовженого дня вчителів початкових класів з роботою в дні тижня:

Кузіна О.М. – понеділок, вівторок;

Кучеренко Т.М. – середа, четвер;

Шевченко К.М. – п'ятниця.

3. Зарахувати в групу продовженого дня учнів 2-3 класів з 1 вересня 2024 року за списком:

1. Бойко А.М.;

2. Говалешко А.Н.

3. Данилова К.С.

4. Вихователя ГПД забезпечити неухильне дотримання правил техніки безпеки, охорону життя і здоров'я школярів, особливо під час прогулянок та проведення спортивних годин.

Директор ліцею

(підпис)

З наказом ознайомлені:

(підпис)

Додаток Г

Зразок заяви батьків

Директору
Чернівецького ліцею № 20
Томяку В.М.
Марченко В.П., що проживає
м. Чернівці, вул. Миру, буд.17, кв.10.
(тел. +38050-746-51-20)

ЗАЯВА

Прошу зарахувати до групи продовженого дня
мого сина Марченка Івана, учня 2 класу.

Прошу відпускати сина додому самого о 16.50
(або: Дитину буде забирати мама о 17.30).

30.08.2024 р.

(підпис батьків)

Додаток Д

Посадова інструкція вихователя групи продовженого дня

1. Загальні положення

1.1. Ця посадова інструкція розроблена на основі тарифно-кваліфікаційної характеристики вихователя. Під час складання інструкції враховано також рекомендації організації служби охорони праці в навчальних закладах Міністерства освіти та науки України.

1.2. Вихователь призначається на посаду і звільняється з неї директором школи.

1.3. Вихователь повинен мати повну або базову вищу педагогічну освіту (без вимог до стажу педагогічної роботи).

1.4. Вихователь підпорядковується безпосередньо заступнику директора школи з виховної роботи.

1.5. У своїй діяльності вихователь керується Конституцією і законами України, Наказами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти і виховання учнів; правилами і нормами охорони праці, техніки безпеки і протипожежного захисту, а також Статутом і локальними правовими актами школи (у тому числі Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами і розпорядженнями директора, даною інструкцією), трудовим договором (контрактом). Вихователь дотримується Конвенції про права дитини.

2. Функції.

Основними напрямками діяльності вихователя є:

2.1. Опікування учнями, їх виховання і нагляд за ними під час їхнього перебування у виховних групах школи.

2.2. Організація і проведення позаурочної навчальної роботи в закріпленій за ним групі.

3. Посадові обов'язки.

3.1. Планує та здійснює виховання учнів.

3.2. Проводить повсякденну роботу, яка забезпечує

створення умов для соціально-психологічної реабілітації учнів, їх соціальної та трудової адаптації.

3.3. Використовує різноманітні прийоми, методи і засоби виховання та навчання школярів.

3.4. Планує та проводить з учнями корекційно-розвивальну роботу на основі вивчення їхніх індивідуальних особливостей.

3.5. Спільно з медичними працівниками забезпечує збереження та зміцнення здоров'я учнів, здійснює заходи, які сприяють їхньому психофізіологічному розвитку.

3.6. Приймає дітей за встановленим порядком від батьків (осіб, що їх замінюють) чи вчителів школи; організовує дотримання учнями режиму дня, виконання ними домашніх завдань, надає їм допомогу в навчанні, організації відпочинку і здобутті додаткової освіти, залучаючи їх до художньої науково-технічної творчості, роботи технічних секцій, гуртків та інших об'єднань за інтересами.

3.7. Сприяє формуванню в учнів моральних якостей громадянина, формує в них культуру поведінки, відповідальне ставлення до навчання, праці, повагу до прав людини, проводить роботу з профілактики відхилень у поведінці, позбавлення від шкідливих звичок.

3.8. Надає допомогу в організації самоуправління в учнівському колективі.

3.9. Вивчає індивідуальні здібності, інтереси і нахили учнів, їхню поведінку в сім'ї, житлово-побутові умови проживання в сім'ї, взаємини учнів з батьками чи особами, що їх замінюють.

3.10. Забезпечує у стосунках з учнями дотримання їхніх прав і свобод.

3.11. Веде у встановленому порядку документацію і звітність.

3.12. Бере участь у роботі педагогічної ради школи.

3.13. Проходить періодичний медичний огляд.

3.14. Систематично підвищує свою професійну кваліфікацію; бере участь у роботі методичних об'єднань та інших формах методичної роботи.

3.15. Дотримується етичних норм поведінки, які відповідають громадському статусу вчителя, у школі, побуті, громадських місцях.

3.16. Створює умови для безпечного здійснення навчального процесу, ретельного дотримання правил техніки безпеки, санітарних та протипожежних правил; негайно сповіщає адміністрацію школи про випадки виявлення в учнів зброї, пожежо-і вибухонебезпечних предметів та пристроїв, отрут, наркотичних і токсичних речовин, інших вилучених із цивільного вжитку речей.

3.17. Оперативно повідомляє адміністрацію школи про кожен нещасний випадок, вживає заходів щодо надання першої долікарської допомоги.

3.18. Вносить пропозиції щодо покращення й оздоровлення умов здійснення освітнього процесу, а також повідомляє керівників про всі недоліки в забезпеченні навчального процесу, які знижують працездатність учнів.

3.19. Проводить інструктаж учнів з техніки безпеки під час проведення виховних заходів з обов'язковою реєстрацією у класному журналі чи журналі реєстрації інструктажів.

3.20. Організовує вивчення учнями правил охорони праці, правил дорожнього руху, поведінки в побуті, на воді тощо.

4. Права.

Вихователь має право на:

4.1. Участь в управлінні школою відповідно порядку, визначеного Статутом школи.

4.2. Захист професійної честі і гідності.

4.3. Ознайомлення зі скаргами та іншими документами, які містять оцінку його роботи, надання відповідних пояснень.

4.4. Захист своїх інтересів самостійно і/чи через представника, у тому числі адвоката, у випадку дисциплінарного чи службового розслідування, пов'язаного з порушенням педагогом норм професійної етики.

4.5. Конфіденційність дисциплінарного (службового) розслідування, за винятком випадків, передбачених законом.

4.6. Вільний вибір і використання методик навчання й виховання, навчальних посібників і матеріалів, підручників,

методів оцінювання знань учнів.

4.7. Підвищення у встановленому порядку своєї кваліфікації.

4.8. Проходження атестації на добровільній основі на відповідну кваліфікаційну категорію.

4.9. Давання учням під час занять і перерв обов'язкових для виконання розпоряджень, які стосуються організації занять і дотримання дисципліни, притягнення учнів до дисциплінарної відповідальності у випадках і в порядку, визначених відповідними правилами.

5. Відповідальність.

5.1. Вихователь несе відповідальність за життя і здоров'я учнів групи, за дотримання їхніх прав і свобод, визначених законодавством України.

5.2. За невиконання чи неналежне виконання без поважних причин Статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку школи, законних розпоряджень директора школи та інших локальних нормативних актів, посадових обов'язків, визначених цією Інструкцією, вихователь несе дисциплінарну відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

5.3. За застосування, у тому числі одноразове, методів виховання, пов'язаних із фізичним і /чи психічним насиллям над особистістю учня, а також скоєння іншого аморального вчинку вихователь може бути звільнений з посади відповідно до трудового законодавства і Закону України «Про освіту».

5.4. За навмисно завдані школі чи учасникам освітнього процесу у зв'язку з виконанням (невиконанням) своїх посадових обов'язків збитки вихователь несе матеріальну відповідальність у порядку і в межах, визначених трудовим і /чи цивільним законодавством.

6. Взаємовідносини (зв'язки за посадою).

Вихователь:

6.1. Працює за графіком, складеним виходячи з 30-годинного робочого тижня і затвердженим директором школи.

6.2. Замінює у встановленому порядку тимчасово відсутніх вихователів на умовах погодинної оплати.

6.3. Самостійно планує свою роботу на навчальний рік і навчальний семестр. План роботи затверджується заступником директора школи з виховної роботи.

6.4. Подає заступнику директора школи з виховної роботи письмовий звіт про свою діяльність за певний період роботи (семестр, навчальний рік).

6.5. Одержує від директора школи та його заступників інформацію нормативно-правового і організаційно-методичного характеру, ознайомлюється з відповідними документами.

6.6. Працює у тісній взаємодії з учителями, класними керівниками і батьками учнів (особами, які їх замінюють); систематично здійснює обмін інформацією з питань, які належать до його компетенції, з адміністрацією та вчителями школи.

Додаток Е

Пам'ятка вихователю групи продовженого дня

1. Прийом дітей.

1.1. Бесіда з вчителями: *перевірка відвідування; самопочуття, поведінка, навчання; особливості домашнього завдання.*

1.2. Корекція планів.

2. Початок роботи.

2.1. Ознайомлення батьків із проблемами дітей.

2.2. Прийом приміщення групи.

2.3. Ознайомлення дітей із планом на день.

2.4. Проведення з дітьми індивідуальних та групових бесід.

3. Організація харчування.

3.1. Організація чергування в їдальні.

3.2. Перевірка чистоти рук, рушників.

3.3. Проведення бесід щодо поведінки в їдальні.

3.4. Контроль за дотриманням правил поведінки в їдальні.

4. Прогулянка.

4.1. Провітрювання приміщень під час прогулянки.

4.2. Стеження за одягом дітей.

4.3. Ознайомлення з планом прогулянки.

4.4. Бесіда «Правила поведінки під час прогулянки».

4.5. Спостереження за погодою, змінами в природі.

4.6. Організація спортивної години.

4.7. Організація ігор за вибором дітей. Підбиття підсумків прогулянки.

5. Організація та проведення самопідготовки.

5.1. Спостереження за підготовкою робочих місць.

5.2. Дотримання правил проведення самопідготовки.

5.3. Контроль за виконанням домашніх завдань.

6. Завершення роботи групи.

6.1. Стеження за збиранням дітей.

6.2. Стеження за прибиранням приміщення.

Додаток Ж

Типи батьківського виховання дітей з обмеженими функціональними особливостями

❖ *Гіпопротекція.*

Відсутність інтересу батьків до «дитячого життя» (переживань, захоплень, потреб тощо). Цей вид неправильного виховання відрізняється недостатньою увагою, турботою, щирим інтересом батьків до своєї дитини, її проблем, справ, хвилювань й захоплень.

В окремих випадках вона може бути не вчасно нагороджена, одягнена в обноски, рване. Іноді батьки цікавляться її проблемами лише формально, «відкуповуються» від неї різними матеріальними придбаннями.

Дитина відчуває, що старші ставляться до неї досить байдуже, тяготяться необхідністю доглядати й піклуватися про неї.

❖ *Домінуюча гіперпротекція.*

Такий тип неправильного виховання характеризується надмірною опікою батьками своєї дитини. Ними здійснюється дріб'язковий контроль не тільки за кожною її дією, але й за кожною хвилиною життя, кожною думкою. У сфері формується система суцільних заборон і пильного спостереження за дітьми. Безперервні заборони, неможливість прийняття власних рішень створюють у хворої дитини враження, що їй «все не можна», а от її здоровим одноліткам «все можна».

Таке виховання не дозволяє дитині накопичувати власний життєвий досвід, учитися не повторювати допущених помилок, не дає можливості формувати вольові якості, не привчає її до самостійності, придушується почуття відповідальності.

В одних дітей, що відрізняються енергійністю, у підлітковому віці нерідко виникають протести, афективні реакції. В інших, з астеничними, тривожно-недовірливими рисами особистості, ще більше підсилюється несамостійність, непевність у собі, нерішучість, невміння постояти за себе й свої інтереси.

❖ *Потуральна гіпопротекція.*

При такому типі виховання безконтрольність і вседозволеність відносно батьків до своєї дитини поєднується з некритичною оцінкою ними її поведінки. Батьки намагаються постійно виправдати свого сина або доньку.

Будь-які, часто непорядні дії власних дітей вони оцінюють на їх користь, найчастіше пояснюючи станом їхнього здоров'я, намагаючись перекласти відповідальність і провину на інших осіб, відгородити їх від цілком заслуженого покарання.

Такі діти не можуть пристосуватися до вимог сучасного життя, умови такого виховання сприяють появі в дітей істероїдних рис характеру.

❖ *Емоційне знехтування.*

При цьому типі дитина постійно відчуває, що вона тягар у житті батьків. Таке почуття буває ще інтенсивніше, коли поруч із хворою дитиною є інші улюблені діти, іноді – більш здорові або гарні. Ці випадки сімейного виховання одержали назву за типом «Попелюшки».

Іноді емоційне знехтування дитини батьками має схований характер. У таких випадках ні мати, ні батько хворої дитини не усвідомлюють того, що не люблять її, тяготяться спільним з ним проживанням. Силами розуму й волі батьки намагаються придушити в собі емоційну ворожість до сина або дочки. Нерідко зовні вони проявляють підкреслену турботу про дитину, про стан її здоров'я.

Однак діти, як правило, відчувають штучну вимученість таких турбот і уваги, а також нестачу щирого емоційного тепла.

У більше енергійних дітей такий тип виховання викликає бурхливий протест і реакцію емансипації. У тихих і безініціативних дітей він сприяє формуванню аутичних рис, емоційної нестійкості, підвищеної стомлюваності.

❖ *Умови жорстких взаємин.*

Нерідко цей тип виховання виступає крайнім ступенем прояву емоційного знехтування дитини. Жорстке ставлення до неї з боку батьків може проявлятися відкрито, у брутальних формах. Воно виражається суворими розправами навіть за дрібні провини або неслухняність дітей. Не завжди жорсткі

відносини в родині вибірково стосуються тільки самої хворої дитини. Як правило, це загальний стиль сімейних міжособистісних взаємин.

У цілому – це родина, у якій кожний її член може розраховувати тільки на самого себе, не очікуючи ні допомоги, ні підтримки, ні співчуття з боку найближчих родичів. Причому жорсткі сімейні взаємини можуть зовні особливо не впадати в око, не супроводжуватися голосними скандалами, бійками й побиттями.

Унаслідок цього діти ростуть або злісними, агресивними, жорстокими, або «забитими», боязкими, не вміють постояти за себе. Іноді свій протест проти застосовуваних до них жорстоких мір вони виражають різними крайніми формами поведінки, у тому числі – суїцидальними спробами.

❖ *Виховання в атмосфері культу хвороби.*

Відмітною ознакою такого типу виховання виступають перебільшені турботи батьків про стан здоров'я своїх дітей. У результаті таке виховання сприяє розвитку в дитині інфантильності, егоїстичній фіксації на турботах про власне здоров'я, завищеного рівня домагань.

❖ *Суперечливе виховання.*

Проявляється в тому, що члени родини застосовують несумісні виховні підходи. Кожний з них пред'являє до дитини вимоги, що суперечать вимогам, висловлюваних іншими членами родини. При цьому останні нерідко конкурують, а то й відкрито конфліктують один з одним. Дитина, яка виховується в таких умовах, намагається лавірувати між рідними й грати на їхніх протиріччях.

При цьому можуть розвиватися й закріплюватися такі негативні особистісні особливості, як нещирість, егоїзм, черствість і байдужність до проблем своїх близьких, слабкість або повна відсутність яких-небудь моральних принципів.

❖ *Виховання поза родиною.*

Цей тип виховання характерний для дітей, що виховуються в умовах будинків дитини, закритих шкіл-інтернатів. Крім того, на дитину негативно впливає поєднання надмірно строгого режиму установи, з формалізмом у його

дотриманні, що відкриває можливості для прихованої бездоглядності, таємного поширення дурних впливів, жорстоких взаємин між вихованцями.

У зростаючих у цих умовах дітей нерідко формуються такі особистісні особливості, як емоційна холодність або, навпаки, підвищена чутливість, своєрідна система життєвих цінностей і моральних норм.

Додаток К

Зразок перспективного плану роботи вихователя групи продовженого дня

Дата	Виховні заходи	Охорона здоров'я	Самостійна робота учнів	Робота з батьками	Відмітка про виконання
1	2	3	4	5	6
ВЕРЕСЕНЬ	Зустріч з учнями, які будуть відвідувати ГПД. Ознайомлення з режимом дня. Бесіда-розповідь «Закінчилися канікули, – здрастуй, школо!».	Ігри на спортивному майданчику	Малюнок на асфальті «Спогади про літо»	Знайомство з батьками учнів, які будуть відвідувати ГПД. Збір заяв. Доведення до відома правил поведінки дітей, ознайомлення з режимом роботи групи.	

Додаток Л

План засідання методичного об'єднання вихователів групи продовженого дня

Тема. Управління процесом саморозвитку й самореалізації учнів на самопідготовці.

План засідання

1. Практичний перегляд занять самопідготовки:
 - 1.1. Самопідготовка з математики.
 - 1.2. Самопідготовка з української мови.
 - 1.3. Самопідготовка з читання.
2. Презентація дидактичних матеріалів по самопідготовці.
3. Виступ на тему: «Організація самопідготовки та самоврядування в ГПД».

Додаток М

План роботи засідання школи молодого вихователя групи продовженого дня міського семінару

**на тему: «Залежність успішності роботи ГПД від вибору
моделей, методів і технологій»**

Мета. Вироблення колективної думки щодо організації навчально-виховного процесу ГПД; удосконалення освітньої, наукової та професійної підготовки молодих вихователів ГПД; забезпечення їх практичним оволодінням компетенціями, необхідними для роботи в ГПД; спрямованість на підвищення рівня ефективності навчально-виховного процесу в ГПД.

Місце проведення: Чернівецький ліцей №20 Чернівецької міської ради.

Початок роботи: 21 березня 2024 р. о 12.00 год.

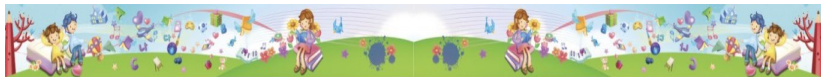
№	Час проведення	Зміст роботи	Місце проведення	Відповідальні
1.	12.00-12.10	Реєстрація учасників семінару	каб.68	Загарюк І.Д.
2.	12.10-12.25	Відкриття засідання школи молодого вихователя ГПД	каб.68	Котова М.П., методист ММК
3.	12.25.-12.35	Візитна карта ліцею	каб.68	Томяк В.М., директор
4.	12.35-12.50	Побудова науково-обґрунтованих виховних дій в ГПД	каб.68	Котова М.П., методист ММК
5.	12.55-13.35	«У творчій лабораторії	1-Б, каб.28	Лесева Л.В.,

6.	13.40	вихователів ГПД ліцею» <i>«Сторінками народного календаря. Весняні свята» «Кобзар у нашій оселі»</i>	2 класи, каб.26	вихова- тель ГПД Солонен- ко Я.О., вихова- тель ГПД
7.	14.25- 14.55	Майстер-клас <i>«Залежність успішності роботи ГПД від вибору моделей, методів і технологій»</i>	каб.26	Кобевка А.П., заступник директора
8.	15.00- 15.30	Самоаналіз та аналіз відкритих заходів	каб.45	Котова М.П., методист ММК
9.	15.30- 15.40	Огляд новинок методичної літератури. До методичної скарбнички вихователя ГПД	каб.26	Кебіч Н.В, керівник МО вчителів
10.	15.40- 16.20	Круглий стіл з проблеми засідання школи молодого вихователя. «Вільний мікрофон», обмін думками з теми: <i>«Залежність успішності роботи ГПД від вибору методів, моделей і технологій»</i>	каб.26	Котова М.П., методист ММК

Додаток Н

План міського семінару-практикуму для вихователів ГПД на тему: «Роль соціальності вихователя ГПД, його особистісних якостей у побудові нової гуманної педагогіки»

Мета: ознайомити учасників семінару з ефективністю ролі соціальності вихователя ГПД та досвідом формування особистісних якостей педагога як засобів соціалізації молодших школярів.

“Погоджено”
Завідувач методичним кабінетом
управління освіти
Чернівецької міської ради
А.І. Соловйова

“Визначено”
Начальник управління освіти
Чернівецької міської ради
В.С. Максименко

ПЛАН

проведення міського семінару-практикуму для вихователів
груп продовженого дня

Дата: 25 листопада 2010 року				
Час проведення: 13.30-17.30				
Місце проведення: ЗОШ № 1				
№ п.п.	Час проведення	Зміст роботи	Місце проведення	Відповідає
1.	13.30-13.40	Регістрація учасників семінару	методкабінет	Клименко А.Д.
2.	13.40-13.50	Відкриття семінару «Про організаційно-методичні засоби роботи вихователя ГПД»	каб. № 32	Соловйова А.І., завідувач ММК
Теоретична частина				
3.	13.50-14.00	«Модель партнерства» (діалогізація картки вихователя)	каб. № 32	Глушак М.Г., директор школи
4.	14.00-14.15	Роль соціальності вихователя груп продовженого дня у формуванні особистісних якостей молодших школярів	каб. № 32	Котина М.П., методкабінет
5.	14.15-14.30	Професійна та соціальна компетентність вихователя ГПД як передумови гуманної соціальної діяльності	каб. № 32	Горайчук О.Є., вчитель ГПД
6.	14.30-14.40	Якості особистості молодших школярів	каб. № 32	Левченко О.А., соціальний педагог
7.	14.40-14.50	Підрукову дітям радість навчання	каб. № 32	Професійна Н.А., директор
Практична частина				
8.	14.50-15.25	«Які ми: соціальні співтовариштва» (група учнів 1-4 класу)	каб. № 32	Числий Н.А., виховател ГПД
9.	15.30-15.40	Варіація дитячої роботи	каб. № 14	Шенчук Л.В., вчитель ОМ
10.	15.40-16.15	«Класний керівник» (заступник класного керівника 2-4 класів)	каб. № 15	Рисник Н.С., виховател ГПД
11.	16.15-16.30	Створення умов для розвитку дітей у П.З.О.Ш. № 1	каб. № 15	Коваль С.Д., заступник директора з НРР в початковій школі
12.	16.30-17.00	«Підрукову дітям радість навчання» (група) (Остання колективна педагогічна дискусія)	каб. № 32	Мельник К.В., практичний психолог
13.	17.00-17.30	Відкриття колективного обговорення Підсумки семінару-практикуму	каб. № 32	Соловйова А.І., завідувач ММК

Схема проведення семінару

І. ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ

Теоретична частина

Ознайомлення із
програмою семінару

Виступи учасників
семінару

модель партнерства
соціальна зрілість педагога
методичне забезпечення
спільна діяльність сім'ї та вихователя
вікові особливості молодших школярів

ІІ. ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ

Практична частина

Підрукову дітям радість навчання

Варіація дитячої роботи

Класна година

Група «Підрукову дітям радість навчання»

Відкриття колективного обговорення пропозицій

Додаток П

Орієнтовний режим роботи групи продовженого дня для першокласників

1	12.10-12.20	Прийом дітей. Коротка бесіда з класоводом. Повідомлення півдня дня.
2	12.25-12.55	Обід (навчання та контроль за поведінкою в їдальні та правильним вживанням їжі)
3	12.55-13.00	Підготовка до прогулянки на свіжому повітрі. Переодягання у змінний одяг.
4	13.00-14.30	Повітряно-оздоровча прогулянка з навчально-виховною метою. Висновки.
5	14.30-15.05	Спортивно-оздоровчі заняття із зазначенням навчально-виховної мети.
6	15.10-15.50	Вступне слово вчителя. Інтелектуально-розвивальні ігри, Індивідуальна робота з учнями, фізкультхвилинка. Висновок.
7	15.55-16.55	Клубна година. Робота за інтересами: конкурси, читання та обговорення книги, дитячих журналів, участь у гуртках.
8	17.00-17.40	Суспільно-корисна праця: догляд за квітами, прибирання робочого місця.
9	17.40-17.45	Підсумок робочого дня.
10	17.45-18.00	Організований відхід дітей додому. Попередження про культуру поведінки, правила переходу вулиць. Бесіди з батьками.

Додаток Р

Зустріч-знайомство у різновіковому колективі ГПД

Тема. «Життя людини – найвища цінність!»

Мета. Ознайомити учнів початкових класів з правилами життя в колективі ГПД; формувати розуміння значимості життя у злагоді, повазі та дружбі; розвивати початкові мислительні операції, мову та мовлення; виховувати загальнолюдські цінності та вартості.

Обладнання: саморобна зірка із фольги, Біблія, ілюстрація творення Богом перших людей, фотографії родинні, аркуші паперу для кожного учня, олівці, картки-малюнки.

Хід заняття

1. Організаційний момент.

1.1. Привітання.

1.2. Скерована розмова.

- Запрошую сісти за парти тих дітей, які народилися взимку, тепер хлопчиків і дівчаток, які народилися навесні, сідайте, будь ласка, літні діти, за ними – осінні.

- Бачите, ви сідали за парти по чергово, спочатку одні діти, потім інші, бо народжувалися ви в різний час.

- Тепер ви разом сидите за учнівськими партами, бо віднині ви – учні. Саме в цю хвилину народився ваш колектив.

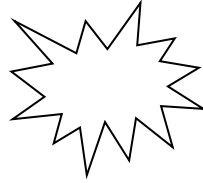
- Кажуть, коли людина на світ народжується, Бог свічку запалює на небі.

- А чи бачили ви, що одні зірочки ясні, великі а інші ледь видно? Бо коли людина зла, заздрісна, лиха, скупа її свічка ледь-ледь світить, тліє.

- А коли людина добра, любить усе живе, робить добро, тоді її свічка ясна і світло далеко видно.

- Сьогодні на вечірньому небі засяє наша з вами зірочка, яка розкаже всім людям, що народився новий колектив на ГПД. Від нас з вами залежатиме, якою буде наша зірочка – ясною чи тьмяною.

-А вдень вам нагадуватиме про те, як жити дружно і в злагоді, ваша зірочка у куточку групи продовженого дня.

2. Актуалізація опорних знань.

Створення проблемної ситуації.

(Вихователь демонструє картки-малюнки із зображенням автомобіля, холодильника, газової плити, тилососа, лампи...)

- Подивіться, подумайте і скажіть, яке призначення цих предметів? (автомобіль потрібен, щоб їздити; холодильник, щоб зберігати продукти...).

- Бачите, все має своє призначення. А для чого живе людина? Яке її призначення? (учні висловлюють свої міркування)

Бесіда з учнями.

- Звідки ви взялися?

- Звідки взялися ваші мама і тато?

- Чи відомо вам, хто створив перших людей на Землі?

Відгадування учнями загадки-добавлянки.

- Для того, щоб нагадати, як звали перших людей, відгадайте загадку-добавлянку.

Бог створив зайців, слонів,

Бегемотів та котів,

Тигра, мавпочку та лева,

І людей – (Адама й Єву).

- В якій книзі написано про створення Богом світу та людини?

Читання вихователем вірша.

Розмова з бабусею

В кухні добре, тепло й чисто,

Там бабуся варить їсти.

Поряд сів я з нею знову

Та й веду таку розмову:

«Хто створив для риб моря,

І чому горить зоря,

Не ростуть на груші дині,
Мак червоний, сливи сині?
Поясни, чому в корови
Молоко не кольорове?
Бачив, квіти вона їла,
Молоко дала знов біле.
І чому маленькі діти
Довго вчаться, щоб ходити?
Півник же з яєчка - плиг!
Вже за мухою побіг.
Як газети ти читаєш,
Звідки літери ти знаєш?
Я на них дивлюсь весь час
«Гей, ви хто? Не знаю вас!"»
А бабуся поряд сіла,
Каже: «Пташко моя мила,
В тебе так питань багато!
Так з чого ж мені почати?
В світі є всілякі дива,
Всі злічити неможливо,
Будеш жити, виростати,
Тайни світу відкривати.
Бог, який цей світ створив,
Нам не всі із них відкрив.
Різних тайн багато в Бога.
Розповім тобі про Нього.
Він створив цю землю й небо,
Риб, птахів, курчаток, тебе.
Він піклується про всіх -
Про великих і малих.
Про корову та телятко,
Про малесеньке дитятко,
Дав нам розум, почуття,
Очі, серце. Дав життя!

Степан Загорulyко

- А хто живе разом з вами вдома?

- Чи доводилося вам чути від інших людей: “ Ти такий

схожий на свого батька!» або “ Це ж треба, ну вилита мама!» ?

Розповідь вихователя.

- Так. Батьки дали вам не тільки життя. Від них ви перейняли маленькі клітини, гени, які містять цілу схему всього організму. В них записані стать, пропорції тулуба, колір очей, шкіри та волосся, хода, музичні або художні здібності. Гени батька і гени матері створили зовсім нову людину – тебе.

Проведення дослідження.

- Зараз я пропоную вам виконати дослідження і глянути, які ви всі різні, і водночас схожі одне з одним.

- Розкладіть на столі фотографії своїх обох бабусь та дідусів, тата та мами, своїх сестричок і братиків, а також покладіть свою.

- Дослідіть їх уважно і відшукайте схожі риси, наприклад, колір очей, форму носа, брови.

(Якщо педагог не матиме змоги виконати такий вид роботи на ГПД, може прокоментувати для виконання учнями вдома разом з батьками)

- Цікаво, правда? Але ще і вдача у кожного своя. Бабуся, наприклад, ніколи не гнівається, дідусь завжди допомагає. Буває, що братик з сестричкою різняться, і герої таких віршів. Я читатиму, а ви уважно послушайте і скажіть, кого варто похвалити?

Взяв я фарби, пензлик взяв,
На стіні намалював.
Сонце, небо, гарні квіти.
Я радію й веселюся,
Скоро вернеться матуся,
Буде теж радіти!

Без капризів встану рано,
Причешуся гарно – гарно,
Вдіну сукню та взуття,
Не зроблю я щось погане,
Буду чемна та охайна,
Бо слухняне я дитя.

Слово-порада вчителя.

- Діти, ви вдома – не одні. Поруч з вами живуть рідні вам люди. Від вас залежить, яким буде їхнє життя. Кажуть, чемні діти – спокійна старість у батьків, погані діти – гірка старість. Будьте слухняними, чуйними і уважними до найрідніших вам людей.

3. Початковий етап організації колективу.

- Крім того, ви у школі теж не одні. Вас – 30 у нашій групі. Всі ви – одна сім'я. Сподіваюся, що ваше життя буде цікавим і незабутнім. А для цього нам треба подружитися і потиснути один одному руки на знак дружби.

3.1. Знайомство учнів.

(Діти, сидючи в парах, повертаються один до одного, посміхаються, називають кожен своє ім'я, потискуючи руки).

3.2. Практична робота учнів.

- А щоб ваша тепла і ніжна ручка надовго запам'яталася сусіду по парті, приготуйте один одному сюрприз.

(На партах у кожного чистий аркуш паперу. Діти обводять олівцем свою руку і обмінюються аркушами із сусідом по парті).

- Тепер я переконана, що ви станете хорошими друзями, бо та людина, котра подала свою руку другу, довірить незабаром і своє серце. Тож нехай ваше шкільне життя буде чудо-життям.

4. Узагальнення і систематизація.

4.1. Колективне вивчення вірша.

Чудо життя

Яке чудове життя на землі!

Бог дарує радість мені.

Ласку й любов мені подає,

Любить мене таким, як я є.

4.2. Підсумкова бесіда.

- Що нового ви дізналися про своє життя?

- Що вам найбільше сподобалося?

- Де ви зберігатимете аркуш паперу із рукою вашого друга?

Додаток С

Пам'ятка

для перевірки роботи групи продовженого дня
районними (міськими) службами освіти

I. Комплектування групи продовженого дня:

1. Кількість груп _____
2. Наповнюваність _____
3. Наявність заяв батьків _____
4. Віковий склад _____
5. Кількість педагогічно занедбаних дітей _____
6. Кількість слабовстигаючих учнів _____
7. Відвідування дітьми ГПД _____
8. Наявність платних ГПД _____
9. Особливості роботи платних груп _____
10. Наявність ліцензії на платні групи _____

II. Педагогічні кадри:

1. Кількість вихователів ГПД _____
2. Прізвище, ім'я, по батькові _____
3. Рік народження _____
4. Освіта _____
5. Педагогічний стаж _____
6. Стаж на посаді вихователя _____
7. Категорія, звання _____
8. Рік останньої атестації _____
9. Проходження курсів післядипломної освіти _____
10. Форми підвищення кваліфікації в міжкурсовий період _____

III. Контроль і керівництво роботою ГПД:

1. Накази по роботі ГПД _____
2. Обговорення проблем ГПД на засіданнях педради, методради, нарадах тощо. _____
3. Відвідування ГПД адміністрацією. _____
4. Надання пільг для дітей з малозабезпечених сімей. _____
5. Матеріальна допомога малозабезпеченим учням (харчування, одяг, підручники). _____
6. Функціональні обов'язки вихователя. _____

IV. Санітарно-гігієнічний режим ГПД:

1. Наявність режиму дня, погодженого з лікарем і затвердженого на засіданні педради _____

2. Наявність правил внутрішнього розпорядку ГПД, затвердженого на засіданні педради _____

3. Гігієнічні умови:

3.1. Наявність окремого приміщення _____

3.2. Відповідність площі приміщення кількості дітей _____

3.3. Тепловий і повітряний режим _____

3.4. Освітленість _____

3.5. Відповідність меблів росту дітей _____

3.6. Умови для особистої гігієни _____

3.7. Використання інших приміщень школи (спортзалу, бібліотеки, кабінетів) за графіком _____

V. Матеріальна база:

1. Обладнання та оформлення _____

2. Наявність кімнати (куточка) відпочинку _____

3. Іготеки ГПД:

3.1. Настільно-друковані ігри _____

3.2. Розвивальні ігри _____

3.3. Атрибути для сюжетно-рольових ігор _____

3.4. Технічні ігри та іграшки _____

3.5. Конструктори _____

3.6. Обладнання для театралізованої діяльності (театри, настільні, тіньові, бібабо та інші) _____

4. Обладнання для самообслуговування та праці в природі (фартухи, халати, ганчірки, віники, совки, ноші тощо) _____

5. Обладнання для ручної праці _____

6. Обладнання для занять фізкультурою:

1.1. М'ячі різні _____

1.2. Городки _____

1.3. Теніс, бадмінтон _____

1.4. Кільцекиди _____

1.5. Обручі _____

1.6. Шнури, скакалки _____

1.7. Лижі, ковзани _____

1.8. Тренажери _____

7. Книжковий куточок:

7.1. Відповідність книжок віку дітей _____

7.2. Наявність дитячої періодики _____

7.3. Стан книг _____

7.4. Наявність «книжкової лікарні» _____

8. Куточок природи:

8.1. Підбір рослин _____

8.2. Обладнання для догляду за ними _____

8.3. Наявність акваріуму, тварин _____

8.4. Ведення спостережень у природі (календар, журнал, малюнки) _____

8.5. Технічні засоби _____

VI. Планування і організація роботи групи продовженого дня:

1.1. Наявність журналу відвідування групи, піврічного плану виховної роботи, щоденних планів роботи, їх якість _____

1.2. Реалізація планів _____

1.3. Організація самостійної роботи учнів під час виконання домашніх завдань _____

1.4. Керівництво вихователя _____

1.5. Якість виконання домашніх завдань _____

VII. Руховий режим у ГПД:

7.1. Облік індивідуальних особливостей, фізичного розвитку та стану здоров'я дітей _____

7.2. Тривалість перебування на свіжому повітрі _____

7.3. Чергування фізичної активності і відпочинку _____

7.4. Організація діяльності учнів на прогулянці:

– рухливі ігри _____

– пішохідні переходи _____

– спортивні ігри _____

– самостійні ігри _____

– спостереження _____

– інші види діяльності _____

7.5. Інші форми рухової активності:

– фізкультхвилинки _____

– самостійна рухова діяльність _____

– використання масажу _____

– *інші форми* _____

7.6. Організація оздоровчих і фізкультурно-оздоровчих заходів

7.7. Виховна робота:

7.7.1. форми роботи з громадянсько-патріотичного, національного виховання;

7.7.2. форми роботи з трудового виховання;

7.7.3. форми індивідуальної роботи з учнями;

7.7.4. форми роботи, спрямованої на розумовий розвиток;

7.7.5. гурткова робота.

Додаток Т

Критерії оцінювання роботи вихователя групи продовженого дня

1. Організація виховної діяльності.

Планування виховної роботи:

- відображення в плані виховної роботи основних принципів планування;
- реалізація в плані виховної роботи групи загальношкільних та класних виховних заходів;
- постановка загальної виховної мети та завдань класного колективу;
- визначення основних аспектів виховної роботи з урахуванням специфіки класного колективу;
- відображення в плані змісту, форм, методів виховної роботи з урахуванням комплексного підходу;
- залучення триєдиної ланки «школа – сім'я – суспільство» до виховної роботи;
- відображення в плані всіх напрямів виховної роботи: основні шкільні та класні виховні заходи; індивідуальна робота з учнями; робота з батьками; охорона здоров'я та життя учнів, їхній фізичний розвиток;

Підготовка і проведення виховних заходів:

- організація виховних заходів, доцільність форм і методів їх проведення;
- систематичність здійснення виховної роботи з колективом, окремими учнями класу;
- прогнозування позитивного впливу заходів, які проводяться на інтелектуальну й емоційно-моральну сферу школярів;
- залучення учнів до підготовки й проведення виховних заходів з огляду на диференційований підхід до їхніх можливостей;
- цільова установка на дієвість виховної роботи вихователя (сформованість і згуртованість колективу класу, виховання виконавчої і творчої дисципліни учнів, підвищення

громадської активності);

- залучення до організації та проведення виховних заходів батьків класу.

2. Організація й проведення вихователем виховної роботи.

Вимоги до виховної роботи:

- педагогічна доцільність запроваджених виховних заходів;

- зв'язок виховної роботи, запровадженої вчителем на уроці й вихователем у позаурочний час;

- організація розвивальної позаурочної діяльності учнів;

- доступність для учнів запроваджених заходів як за змістом, так і за формами здійснення;

- організація суспільно корисної праці з учнями (самообслуговування, виготовлення виробів на замовлення, малюнків тощо);

- узгодження виховних заходів з роботою шкільних студій та гуртків.

Проведення виховних заходів:

- реалізація комплексного підходу до виховної роботи на основі єдності національно-патріотичного, морально-етичного, духовного та фізичного виховання;

- забезпечення наступності, безперервності взаємозв'язків і взаємозумовленості ступенів становлення всебічно розвиненої особистості;

- активність учнів у підготовці й проведенні виховних заходів;

- формування й доцільне використання у виховній роботі спеціального мікросередовища;

- ефективність виховних заходів (підвищення інтересу учнів, поліпшення виконавчої і творчої дисципліни, розвиток самостійності, активності, культури мови, спілкування зі старшими, молодшими й ровесниками).

3. Організація й проведення самопідготовки учнів.

Підготовка вихователя до організації самопідготовки учнів:

- ознайомлення з програмним матеріалом, який вивчався

на уроці;

- забезпечення зв'язку із вчителем щодо використання форм і методів навчання;

- визначення порядку виконання домашніх завдань з навчальних предметів;

- забезпечення використання учнями додаткового матеріалу для виконання домашніх завдань (додаткової літератури, ТЗН, наочності тощо);

- аналіз домашніх завдань з кожного предмета (зміст, обсяг, ступінь складності).

Самопідготовка:

- забезпечення санітарних умов гігієни й розумової праці учнів;

- організація (зовнішня і внутрішня) учнів для виконання домашніх завдань;

- вибір методів керівництва самостійною роботою учнів;

- визначення форм взаємодопомоги й взаємоперевірки виконання учнями домашнього завдання;

- індивідуальна робота вихователя з учнями з низьким рівнем навчальних досягнень;

- використання дидактичних ігор і додаткових завдань для учнів з високим рівнем навчальних досягнень;

- раціональне використання часу самопідготовки;

- визначення методів контролю за виконанням учнями домашніх завдань.

Ефективність самопідготовки:

- виконання домашнього завдання всіма учнями;

- якість його виконання;

- ефективна витрата розумових і фізичних сил учнів на виконання домашнього завдання;

- раціональна витрата часу на виконання домашнього завдання;

- оцінка вчителем на уроках якості виконання учнями домашніх завдань.

4. Організація режиму роботи учнів у позаурочний час.

***Визначення та чітке дотримання режиму роботи
в позаурочний час:***

- регулярне та своєчасне дворазове харчування в другій половині дня;
- проведення повноцінних фізкультурно-оздоровчих занять;
- відвідування учнями шкільних виховних центрів (гуртків, студій);
- навчально-розвивальні заняття, самопідготовка;
- суспільно-корисна праця, самообслуговування.

***Організація й проведення фізкультурно-оздоровчої
роботи:***

- чітке дотримання вихователем санітарно-гігієнічних норм під час роботи групи продовженого дня;
- узгодженість планування фізкультурно-оздоровчої роботи з роботою шкільних виховних центрів (гуртків, студій);
- спрямованість фізкультурно-оздоровчих заходів на збереження та зміцнення здоров'я учнів;
- перебування учнів на свіжому повітрі (екскурсії, прогулянки, рухливі ігри, спортивні змагання тощо);
- реалізація під час роботи ГПД комп'ютерної інформаційно-діагностичної оздоровчої програми «Школяр» та простеження динаміки фізичного розвитку учнів.

***Організація відвідування учнями шкільних виховних
центрів (гуртків).***

- визначення груп та забезпечення відвідування ними занять за інтересами;
- чітке дотримання розкладу занять гуртків і студій;
- забезпечення своєчасного та якісного виконання учнями домашніх завдань у дні відвідування ними гуртків та студій;
- сприяння розвитку інтересу для відвідування позаурочних виховних центрів;
- робота з батьками зі спрямування розвитку творчих здібностей учнів.

Додаток У

Орієнтовний режим роботи групи продовженого дня 3-4 класи

№	Години дня	Зміст
1	12.00-13.05	Обмін інформацією з класоводом про навчальні завдання для учнів. Відзначення відсутніх учнів у журналі і причини відсутності. Відвідування 5 уроку.
2	13.05-13.10	Прийом дітей. Повідомлення режиму дня. Підготовка до обіду. Миття рук з милом.
3	13.10-13.35	Обід. Закріплення в учнів навички самообслуговування, культури та гігієни, поведінки учнів в їдальні, бережливого ставлення до хліба та продуктів харчування, до праці поварів та обслуговуючого персоналу.
4	13.35-14.35	Підготовка до прогулянки. Повітряно-оздоровча прогулянка.
5	14.35-15.15	Переодягання в спортивний одяг та взуття. Спортивно-оздоровче заняття.
6	15.20-16.50	Самопідготовка. Розвивати та вдосконалювати вміння учнів самостійно працювати. Формувати навички раціонального використання часу. Закріплення і поглиблення теоретичних знань та вміння застосовувати їх на практиці. Сприяти розвитку ініціативи, пізнавального інтересу, розумової та творчої діяльності, виробленню навичок самоосвіти і самовиховання. Виховувати відповідальність, охайність,

		працелюбність. Стимулювати інтерес до самостійної роботи.
7	16.50-17.15	Тематичне заняття. Заняття за інтересами.
8	17.15-17.45	Повітряно-оздоровча прогулянка.
9	17.45-17.55	Суспільно-корисна праця.
10	17.55-18.00	Бесіда з учнями про правила переходу вулиць. Бесіда з батьками. Організований вихід дітей додому.

Додаток Ф

Алгоритми-пам'ятки виконання домашніх завдань під час самопідготовки

Загальні правила виконання письмових домашніх робіт

- Приведи до порядку робоче місце, приготуй усе необхідне для роботи.
- Сядь зручніше, як вчать у школі.
- Прочитай завдання, з'ясуй, які правила слід застосовувати у вправі.
- Згадай, якщо забув – подивись у підручник.
- У разі потреби подивись аналогічне завдання, виконане в класі під керівництвом учителя.
- Не поспішай, приступай до виконання.
- Пиши не кваплячись, але і не надто повільно. Не відволікайся сторонніми справами.
- Якщо не розумієш змісту завдання, запитай у вихователя.
- Окремі важкі частини завдання не пиши в зошиті, а користуйся чернеткою.
- Виконай вправу, перевір, охайно виправ помилки. Якщо брудно, перепиши.
- Коли бачиш, що без вихователя не розберешся, не виконуй усього завдання. Роби те, що зрозуміло. Про незрозуміле запитай вихователя.

Алгоритм-пам'ятка для розв'язування математичних задач

- Прочитай уважно умову задачі. Подумай.
- Прочитай повторно. Виділи істотне для розв'язування.
- Коротко запиши умову або зроби графічне зображення, скорочений запис.
- Подумай: що треба знати, щоб відповісти на питання задачі, що вже відомо з умови задачі, а що треба знайти.
- Склади план розв'язання задачі (усно або на чернетці).

- Розв’яжи задачу і перевір розв’язання.

***Алгоритм-пам’ятка
виконання домашніх завдань з української мови***

- Знайди необхідну сторінку та номер вправи.
- Уважно прочитай перший раз завдання до вправи.
- Прочитай завдання вдруге і визнач, яким правилом користуватимешся під час його виконання.
- Якщо потрібно, повтори правило, наведи власні приклади до нього.
- У крайньому разі відшукай таке завдання у змісті попередніх класних робіт.
- Виконуючи вправу, звіряй із правилом.
- Уважно самостійно перевір роботу (використай підручник, таблицю, словник).
- Покажи домашнє завдання вихователю групи продовженого дня.

***Алгоритм-пам’ятка
виконання домашніх завдань з літературного читання***

- Пригадай зміст домашнього завдання з літературного читання.
- Візьми потрібний підручник та відкрий текст, який опрацьовувався на попередньому уроці.
- Прочитай текст, познач слова і вислови, що при читанні виникли труднощі або були допущені помилки.
- Прочитай окремі слова і вислови кілька разів.
- З’ясуй значення незрозумілих слів за допомогою словника (у 2 класі при потребі звернутися до вихователя).
- Прочитай текст кілька разів, перекажи його своїми словами.
- Дай відповіді на запитання, які стоять у кінці тексту.
- Перевір чи всі додаткові завдання виконані.

Додаток Х

Орієнтовна тематика виховних заходів

❖ Формування національної свідомості і самосвідомості, патріотичне та інтернаціональне виховання:

- ✓ Мій родовід.
- ✓ Моя сім'я.
- ✓ Що в імені твоїм?
- ✓ Моя країна – Україна.
- ✓ Мій рідний край.
- ✓ У нас одна Батьківщина – наша рідна Україна.
- ✓ Місто Київ – столиця України.
- ✓ Здорові громадяни – скарб держави.
- ✓ Моя вулиця.
- ✓ Наше шкільне подвір'я.
- ✓ Історичні місця України тощо.

❖ Виховання поваги до Конституції, державної символіки:

- ✓ Про Гімн, Прапор і Герб України.
- ✓ Наша Вітчизна – демократична Україна.
- ✓ Конституція незалежної України.
- ✓ Закон, права і обов'язки громадян України.
- ✓ Хліб як символ народного добра.
- ✓ Що значить бути бережливим?
- ✓ Калина – символ України.
- ✓ Квіткова символіка.
- ✓ Квіти – легенди.
- ✓ Дерева символи: дуб, верба, тополя.

❖ Формування високої мовної культури:

Свята:

- ✓ Української казки.
- ✓ Мамина колискова.
- ✓ А я у гай ходила...

Бесіди-роздуми:

✓ Зі слова починається людина, із мови починається мій рід.

- ✓ Т.Г.Шевченко – видатний український поет.
- ✓ Літературна вітальня.

Конкурси:

- ✓ На кращого оповідача казок.
- ✓ На кращого знавця українських загадок, приказок, прислів'їв тощо.

❖ Морально-етичне виховання молодших школярів.

- ✓ Що таке добро, а що – зло?
- ✓ Твої обов'язки в школі і вдома.
- ✓ Про доброту, скромність та милосердя.
- ✓ Про дружбу і товаришування.
- ✓ У чому виявляється ввічливість?
- ✓ Прості правила етикету.
- ✓ Веселі правила гарного тону.
- ✓ Про подарунки.
- ✓ Поведінка в гостях.
- ✓ Про злочин і кару.
- ✓ Культура телефонної розмови.
- ✓ Культура міміки, жесту.
- ✓ Ввічливо – неввічливо.
- ✓ Як звертатися до старших?
- ✓ Як примирити «хочу і треба»?
- ✓ Чому треба шанувати старших?
- ✓ Твій зовнішній вигляд.

❖ Формування культури поведінки через проведення рольових ігор.

- ✓ "За столом".
- ✓ "Розмова по телефону".
- ✓ "У громадському транспорті".

- ✓ "Я складаю портфель".

❖ Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальних інтересів та культури розумової праці.

- ✓ Для чого людина навчається писати, лічити і читати?
- ✓ Коли з'явилась перша цифра?
- ✓ Як тренувати пам'ять?
- ✓ Умій учитись, щоб уміти трудитись.
- ✓ Повторення – мати навчання.
- ✓ Підказати – не добро дати.

❖ Формування екологічної культури.

- ✓ Чи вміємо ми берегти природу?
- ✓ Про братів наших молодших.
- ✓ Червона книга України.
- ✓ Людина – дитина природи.
- ✓ Вахта пам'яті «Дзвони Чорнобиля».
- ✓ Рослини – символи України.
- ✓ Хто охороняє ліс?
- ✓ Коли природа хворіє?
- ✓ Свято птахів.
- ✓ День саду.

❖ Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я.

- ✓ Загубити здоров'я легко, а повернути – важко!
- ✓ Щоб бути до праці готовим, треба бути завжди здоровим.
- ✓ Рослини, які лікують.
- ✓ Чому потрібно дотримуватися режиму дня?
- ✓ Веселі старти.
- ✓ Сильні, спритні, сміливі.
- ✓ Козацькі забави.

Додаток Ц

Тематичне заняття в групі продовженого дня для учнів 2 класу

*Ми чуємо, Кобзарю, крізь століття,
і голос Твій нам душі окриля.
В. Симоненко*

Тема. Кобзар у нашій оселі.

Мета: збагатити знання учнів про українського народного поета Т. Г. Шевченка, показати, як поет оспівує красу рідного краю, вчити виразно, чітко декламувати вірші; розвивати допитливість до відомих постатей України, збагачувати словниковий запас учнів; сприяти національному вихованню учнів, формувати почуття гордості за Україну.

Обладнання: портрет Т.Г. Шевченка, вишитий рушник, епіграф, виставка книг, квітка, пучок сухих квітів, квіти для віночка (барвінок, мак, рута, лілея, ряст, калина, вишня), картки-завдання, стрічки.

Форма проведення: виховна година.

Клас: 2.

План роботи

1. Організаційна частина. Створення емоційного настрою.
2. Вступне слово.
3. Технологія «Діалог Культур».
4. Проєктна технологія з елементами інтерактивної технології («Асоціативний куш»).
5. Технологія співробітництва з елементами особистісно орієнтованої технології.
 - 5.1. Робота в групах.
 - 5.2. Звітування груп.
6. Підсумок заняття (Проблемна технологія).

Хід заняття

1. Організаційна частина. Створення емоційного настрою.

Доброго дня усім!

Любі діти, у нас присутні гості, привітайтеся з ними.

Погляньте, який сьогодні чудовий день, у класі затишно, приємно. Наше заняття пройде в нетрадиційній формі, то ж оберіть собі місце, згідно з улюбленим кольором.

(Діти кивають головами і сідають на місця)

2. Вступне слово.

Вихователь. В історії назавжди залишаються імена, які з гордістю вимовляє людство. До них належить ім'я великого українського поета Т.Г. Шевченка.

Саме у березні у кожному навчальному закладі проходять Шевченківські дні. В нашій школі також відбувся тиждень, присвячений видатному українцю. Ви теж читали багато творів про дитячі та дорослі роки Великого Кобзаря, вивчали напам'ять його вірші.

Діти, сьогодні я пропоную вам поділитися своїми знаннями, враженнями, здобутками від проведеної роботи. Нехай рядки Василя Симоненка стануть девізом нашого заняття: «Ми чуємо, Кобзарю, крізь століття, і голос Твій нам душі окриля».

Запрошую до слова.

1-ведуча. По-народному глибинне шевченківське слово – то невичерпна скарбниця поетичної мудрості й краси. І нині викликає зачарування і подив, як у звичайному вірші Шевченка поєдналися простота і геніальність, ніжність і полум'яність, гірка сльоза і прометеївська сила волі.

2-ведуча. Поетичний геній Шевченко дав початок світовій історії нашої української літератури. За назвою його всесвітньо відомої збірки поета назвали Великим Кобзарем.

Тож давайте погортаємо сторінки «Кобзаря», глибше відчуємо в них красу рідної землі та любов поета до України.

«Думи мої, думи мої ...» цими словами починався перший рядок уперше виданого «Кобзаря».

Учень. Думи мої, думи мої,

Квіти мої, діти!

Виростав вас, доглядав вас, –

Де ж мені вас діти?

3. Технологія «Діалог Культур».

Вихователь. Наша група – багатонаціональна. У нас є

діти, які розмовляють, крім української, ще іншими мовами, наприклад російською, румунською...

Ми, українці, горді за те, що саме наш народ подарував світові феномен Шевченка, тобто незвичайне, рідкісне явище в літературі. Чи знаєте ви, що йому зведено понад 600 пам'ятників у світі? А його твори перекладено 140 мовами світу!

Зараз вашій увазі буде представлений вірш Тараса Шевченка «Заповіт». Це не просто вірш, а остання воля поета. Прослухаємо «Заповіт».

Учень. Як умру, то поховайте

Мене на могилі,

Серед степу широкого,

На Вкраїні милій,

Щоб лани широкополі,

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий.

4. Проектна технологія з елементами інтерактивної технології («Асоціативний кущ»).

Вихователь. Готуючись до заняття, учні нашої групи досліджували творчість Великого Кобзаря за окремими напрямками та знайомилися з його багатогранною особистістю.

Зараз вони представлятимуть свої міні-проекти. А ми спробуємо побудувати асоціативний кущ.

**Тарас
Григорович**

Учениця. Мені подобається на портретах зовнішність геніального поета.

Зовнішність

Тарас Григорович був середнього зросту, але міцної тілесної будови. Русявий. Смагляве обличчя з виразними сірими очима, що світилися надзвичайним розумом і дивною добротою.

Вихователь.

- Діти, як ви гадаєте, що означає слово «вдача»?
- Вдача – це іншими словами характер людини.

Учениця. Мене вразила вдача славного Кобзаря. Ось як згадують про Шевченка його сучасники.

Вдача

Своєю простотою, сердечністю, однією своєю появою він мимоволі прив'язував до себе всіх: від малого до великого ... Був надзвичайно ласкавий, м'який і наївно довірливий до людей.

Учениця. У моїй родині з великою пошаною ставляться до таланту Тараса Григоровича. На почесному місці у нашій сім'ї знаходиться «Кобзар».

Талант

Свої поезії Шевченко писав з надзвичайною легкістю – наче жартома: міг не тільки слухати розмови присутніх, а брати в них участь.

Тарас Григорович був академіком гравюри Петербурзької академії мистецтв. Залишив по собі багатющу спадщину: сотні картин олією, аквареллю, до 1300 малюнків.

Віртуозно співав. Знав безліч українських пісень. Його улюблена пісня «Зіронька».

Учень. А мене зацікавила тема грошей.

Гроші

Коли Тарас Григорович отримував плату за малюнки, картини, то швидко її витрачав: роздавав друзям, бідним, інколи

пригощав дітей з усієї околиці.

Учениця. Я дізналася про ставлення до квітів Тараса Григоровича.

Квіти

Тарас Григорович був закоханий в природу рідного краю. Особливо любив прості польові квіти. На його столику в убогій кімнаті у Петербурзі завжди лежали ромашки, пучечки барвінку, рути та інших польових квітів. Вони нагадували Кобзареві про неньку-Україну.

Вихователь. Дякую за ваші мінідослідження. Погляньте, що у нас на дошці?

Ромашка. Саме та квіточка, яку любив Великий Кобзар.

Учениця. Нехай усім українцям
завжди сія шевченкова зоря.

Схилюмо голови в пошані
Перед портретом Кобзаря.

(Учні встають і схиляють голівки)

5. Технологія співробітництва з елементами особистісно орієнтованої технології.

Вихователь. Людині, яку люблять і поважають, дарують квіти. На жаль, видатного українця немає з нами, але на знак пошани й пам'яті давайте сплетемо віночок Т. Шевченку.

Не звичайний вінок, а з квітів, рослин, оспіваних Великим Кобзарем у його поезіях.

Учень. Барвінок цвів і зеленів,
Слався, розстилався;
Та недосвіт перед світом
В садочок укрався.

Учень. На розпутті кобзар сидить
Та на кобзі грає,
Кругом хлопці та дівчата,
Як мак процвітає.

Учень. Уродила рута... рута...

Волі нашої отрута.

Учень. І заплакала Лілея,
А цвіт королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
На білеє пониклеє
Личенько Лілеї.

Учень. Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила.

Учень. Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.

Учень. Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Вихователь. Що ще не вистачає нашому віночку?
(Стрічок).

Першою я вплету *коричневу стрічку* – символ землі.
Тарас Григорович справжній патріот, натхненний співець рідної
землі. Далі ми продовжимо в'язати стрічки в ході нашого
заняття.

5.1. Робота в групах.

*(Вихователь пропонує обрати завдання записане на
кольорових картках).*

1 група. Доповнити рядки з віршів Шевченка,
користуючись «Кобзарем».

Закладки на віршах:

- «Із-за гаю сонце сходить...»
- «За сонцем хмаронька пливе ...»
- «Сонце заходить, гори чорніють»
- «... не гріє сонце на чужині...»

2 група. Намалювати 3 малюнки до віршів:

- «Тече вода з-під явора...»
- «...Край неба палає...»
- «... І небо невмите, і заспані хвилі...»

3 група. Створити аплікацію до одного вірша з «Кобзаря». («Садок вишневий коло хати...»).

Учениця і учениця. Вплітаємо своє мистецтво у вінок пошани Кобзаря, щоб, як його гаряче серце, палала творчості зоря.

(Пов'язують 2 жовті стрічки.)

Вихователь: Жовті стрічки – символ сонця. Адже поезія Шевченка – це наш духовний світоч і дороговказ у житті.

5.2. Звітування груп.

1 група. Декламуючи вірші, вплітають світло-зелену і темно-зелену стрічки.

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає
І сонце спатоньки зове
У синє море...

Вихователь. Світло-зелена – це символ живої природи, яку оспівував Шевченко у своїй творчості.

Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє.

Вихователь. Темно-зелена – символ краси і молодості, що також пронизують поетичний доробок поета: краса природи, жінки, дівчини і молодості юних героїв його віршів.

Із-за гаю сонце сходить,
За гай і заходить.
По долині увечері
Козак смутний ходить.
Не гріє сонце на чужині,
А дома надто вже пекло.
Мені не весело було
Й на нашій славній Україні.

2 група. Демонструють малюнки, декламуючи строфи з відповідних поезій, влітають синю і блакитну стрічки.

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

Вихователь. Синя – символ води.

...Світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Вихователь. Блакитна – символ неба.

І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться...

3 група. Розповідають, до якого вірша виконували аплікацію, і влітають фіолетову стрічку.

Садок вишневий коло хати – **фіолетова стрічка**.

Вихователь. Фіолетова стрічка – символ розуму – на знак пошани Генія українського народу, який є Розумом української нації.

Учениця. Оранжева – символ хліба. Адже Шевченко змальовував українців та їх важку працю як хліборобів.

Учениця. Рожева – символ багатства. Творчість Шевченка – наше національне багатство, духовний скарб.

Учениця. Малинова – символ щирості. Пошануємо поезію Кобзаря за її щирість і задушевність.

Учениця. Дві білі – символ чистоти, на знак нашої світлої, чистої пам'яті про Т.Г. Шевченка.

6. Підсумок заняття (Проблемна технологія).

Ось і підійшло до завершення наше заняття. Давайте ще раз повернемося до нашого девізу. Як ви розумієте ці рядки?

- ✓ Слово Тараса Шевченка надихає.
- ✓ Вчить любити Україну, свій народ.
- ✓ Боротися за волю.
- ✓ Любити рідну мову, але поважати й інші мови.

- ✓ Бути закоханим і берегти природу свого краю.
- ✓ А як у Чернівцях пам'ятають про Шевченка?
- ✓ На честь Шевченка названа вулиця.
- ✓ Споруджено пам'ятник.
- ✓ Названий парк.

Справді, минуло багато років з дня смерті Т.Г. Шевченка, але пам'ять про нього вічно живе. Його невмируще слово передається від покоління до покоління.

Додаток Ш

Зошит для тематичних занять у групі продовженого дня з учнями 1-2 класів «Веселкова країна»

Чернівці – перлина букового краю.

1. Походження назви міста.

Припускають, що назва міста походить від велелюдного міста-фортеці на південних рубежах Галицької держави.

Воно мало назву «Чернь» або «чорне місто» й було збудоване на лівому березі річки Прут.

Можливо ця назва походила від чорних дубових, перекладених чорноземом, стін фортеці, яка була повністю зруйнована монгольським завойовником Бурундаєм, і жителі з 1259 року переселилися на правий берег ріки Прут.

З 1359 року місто стало частиною Молдовської держави.

Перші письмові згадки про місто були знайдені в рукописах молдавського господаря Олександра Доброго, які він видав львівським купцям 8 жовтня 1408 року.

Кожен рік ця дата святкується як офіційний день міста.

Місто в той час було розташоване на перехресті шляхів з північно-західної Європи на Балкани і в Туреччину.

З 1457 року воно стало центром проведення ярмарків та адміністративним центром для всього регіону.

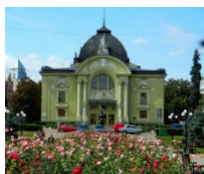
2. Наведи дату відзначення Дня міста.

32 жовтня

8 жовтня

19 грудня

3. Мандрівка рідним містом. Запиши назви будівель.

4. Практичне заняття. Розфарбуй герб м. Чернівців за зразком.

5. Пошукове завдання.

Знайди і запиши легенду походження назви міста, будівлі тощо чи опиши традицію, яка склалася у твоєму рідному місті.

Додаток Щ

Орієнтовне планування «Години здоров'я» для молодших школярів в умовах групи продовженого дня

Завдання:

1. Виконати вправи для загального розвитку.
2. Повторити біг з прискоренням до 20 м.
3. Закріпити вправи з метання тенісних м'ячів у ціль.
4. Вивчити гру «Піймай м'яч у повітрі».

Місце проведення: шкільний майданчик.

Інвентар: тенісні м'ячі.

Зміст

1. Чергування ходьби на носках з ходьбою в напівприсіді.
2. Біг з прискоренням до 20 м.
3. Метання тенісних м'ячів у ціль.
4. Рухлива гра «Піймай м'яч у повітрі».

Хід заняття

1. Організаційний момент.
2. Підготовча частина заняття.
3. Основна частина заняття.
4. Заключна частина заняття.

Додаток Ю

Зразок щоденного планування роботи вихователя групи продовженого дня

12:00 – 13:05 Підготовка до роботи ГПД.

13:05 – 13:10 Прийом дітей, короткі бесіди з класоводами, повідомлення путівки дня, підготовка до обіду.

13:20 – 13:45 Обід.

Мета: вчити дітей культури поведінки за столом, взаємоповазі, взаємоввічливості.

13:45 – 13:55 Підготовка до прогулянки.

13:55 – 14:55 Повітряно-оздоровча прогулянка.

Виховна бесіда

Тема. Твій зовнішній вигляд.

Мета: формувати у дітей поняття про зовнішню красу, про те, яким повинен бути одяг; розвивати прагнення одягатись зручно, доречно, модно та стильно; виховувати в учнів естетичний смак.

Хід бесіди

1. Організація учнів.

2. Розповідь вихователя.

Що тільки не мають на увазі, коли кажуть, що це – красиво! Красу розуміли по-різному в різні часи, у різних народів і в різних соціальних групах людей. Те, що для одного прекрасне, для іншого може бути огидним.

Поняття краси сприймається нашою психікою й особистими смаками. А вони, у свою чергу, залежать від індивідуальних особливостей, темпераменту й життєвого досвіду, наших культурних і соціальних ролей.

Критерії людської краси настільки різноманітні, що їх

майже неможливо звести до якогось спільного знаменника.

Можливо, цього навіть не варто робити, оскільки краса й тримається на такій неймовірній розмаїтості!

Упродовж багатьох століть жінку, яку намалював Леонардо да Вінчі, вважають красивою і таємничою.

Але для кожної дитини її матуся найкрасивіша у світі.

Та, зрештою, завдяки яким ознакам ми вважаємо, що ця людина красива? Чиста, гладенька й пружна шкіра, густе волосся, ясні очі, яскраві губи, доброзичлива посмішка? Але ж це звичайні ознаки загального здоров'я!

Ми вважаємо красивими тих людей, які є здоровими й життєрадісними, з якими нам приємно бувати поруч. Вони мають бути надійними й відкритими в спілкуванні.

Ми вважаємо красивими пряму поставу й сильні м'язи, нам подобається тіло, яке перебуває в постійному русі. Рух сам по собі теж красивий.

Наші смаки багато в чому сформовані природою. Нам подобаються великі очі, густі брови, довгі вії, рівні зуби, але все це обертається ще й на користь для організму, тобто є не тільки простою красою.

Але людина може вважати красивим і те, що біологічно ніяк не корисне. Оскільки ми – істоти соціальні, то соціальна сфера може змінювати поняття краси.

В історії людства бувало чимало періодів, коли ідеали краси були доволі далекими від здоров'я.

Але є ситуації, коли людина красива для нас із зовсім інших причин.

Наприклад, для дитини її мама завжди буде красивою, бо це перша людина, яку вона побачила, людина, яка навчила її спілкуватись й увела до складного світу людей. Мамине обличчя відбивається в пам'яті як взірець, ідеал краси й досконалості. Мамина краса не ставиться дитиною під жодний сумнів, якою б зовнішністю не володіла ця жінка.

Так само для кожної матусі її дитина є найкрасивішою у світі, оскільки це її дитина, яку вона виносила, народила, виховала, вклала в неї стільки сил. Хіба ж вона може бути некрасивою? Звісно, для неї вона прекрасна!

Наші смаки й поняття краси формуються вже в дитинстві. Красивим є той, хто приносить нам тепло й ласку. Красивим є той, хто надійно нас захищає й любить.

І хоча зовнішність тих людей, які відповідають за нас, щойно народжених, може бути зовсім різною – різний колір волосся, різний розріз і колір очей, різний колір шкіри, – ці мільйони відмінностей у зовнішності не заважають формуватися поняттю краси.

Одяг насамперед має бути зручним. Довгий та тісний утруднює рухи, робить людину незграбною. Нижня білизна має бути виготовлена з бавовни. Міняти її на чисту слід не менш як два рази на тиждень.

Білизна із синтетичної тканини перешкоджає доступу повітря до тіла, не вбирає піт.

У період опалювального сезону при температурі повітря в приміщенні 18-21°C одяг має складатися з двох шарів – білизни та костюма, а на відкритому повітрі – з трьох (білизни, костюма, пальта, куртки тощо).

Взимку ви гралися на вулиці, бігали, каталися на ковзанах, санчатах, лижах. Ваш одяг став мокрий від поту. Що ви зробите: продовжуватимете гру чи підете додому? Чому?

Влітку потрібен одяг з легких натуральних тканин (льону, бавовни), бажано світлого кольору. Покрій одягу має бути вільний.

3. Поради для дітей.

Запам'ятайте

- ✓ Світлий колір одягу краще за інші відбиває сонячні промені.

- ✓ Синтетичні тканини не пропускають повітря, і тіло не дихає.

- ✓ Перегрівання організму не менш шкідливе, ніж переохолодження.

- ✓ Головний убір взимку – хутряна, чи вовняна шапка, влітку – легкий капелюшок.

4. Цікава інформаційна довідка.

Взуття не повинне перешкоджати розвитку стопи. Жорстка підошва, тісне взуття утруднює ходу, стискає ногу,

спричиняє біль, змінює форму ноги.

До того ж у вузькому взутті взимку ноги мерзнуть, а влітку – перегріваються.

Найкраще взуття – з натуральної шкіри. Підбори мають бути широкими, заввишки 1,5-2 см. Взуття, як і одяг, потрібно провітрювати, просушувати і чистити щіткою.

Не потрібно сліпо йти за модою, скуповувати все підряд – мода теж створюється людьми, а їхні смаки можуть не збігатися з твоїми власними.

Який стиль одягу відповідає твоєму характеру, настрою, події, що саме відбиває твій внутрішній світ – вирішувати тобі.

Ти маєш собі подобатися, а тут має значення не стільки одяг, скільки твоє серце, стан твоєї душі, твоя відвертість і готовність до спілкування.

5. Підсумкова бесіда.

– Чому важливо, щоб між тілом і одягом був прошарок повітря?

– Хто з українських співаків здається тобі модно одягненим, а хто – стильно?

– Чи є відмінність між поняттями «модно вдягнений хлопчик» і «стильно вдягнений хлопчик»? Яка ваша думка?

14:55 – 15:35 Спортивно-оздоровче заняття для учнів 2 класу

Ігри: «Вибивалки»; «Сова та миші»; «Карлики та велетні»; «Квач».

15:35 – 16:20 Самопідготовка (*Завдання на розвиток логічного мислення, завдання на розвиток творчих здібностей молодших школярів*).

16:20 – 16:40 Тематичне заняття.

Тема. Про гумор всерйоз і жартома.

Мета: формувати в учнів повагу до творчих надбань українського народного мистецтва, розкрити значення гумору в становленні культурної особистості;

виховувати почуття національної гордості, усвідомлення

своїєї приналежності до народу, котрий має величезний творчий скарб, в якому відбилися його традиції і характер;

розвивати в учнів почуття гумору, комунікативні навички спілкування, вміння тактовно жартувати і розуміти жарти.

Завдання:

- з'ясувати значення гумору в житті людини;
- ознайомити з жанрами гумору і майстерністю жартів;
- розкрити комунікативну роль гумору в спілкуванні;
- визначити правила використання жартів;
- вчитися бачити власні вади, звички, комплекси крізь рятівну призму посмішки.

Обладнання: відео-презентація, музичні записи.

Хід заняття

1. Вступна розповідь вихователя.

З давніх-давен славиться український народ своїм гострим словом.

Українці – обдаровані незрівнянним гумором, який визначається невичерпною веселою та дотепною, що переливається всіма відтінками сміху, відсвічує легкою і добродушною посмішкою, вирає лукавим жартом, дошкуляє гострою колючою сатирою, або бринить гірким сміхом крізь сльози.

2. Вправа «Вільний мікрофон».

Як ви вже зрозуміли, сьогодні піде мова про гумор. А говорити ми будемо всерйоз і жартома. Тож дозвольте розпочати нашу розмову бліц-опитуванням, за традицією скориставшись вільним мікрофоном.

- Що найчастіше викликає сміх?
- Що для вас є почуття гумору?
- Мати гарне почуття гумору – це добре чи погано?
- Як ви реагуєте на жарти?
- Чи любите ви жартувати?

Отже, ми дійшли висновку, що сміх – це сила від усіх хвороб. Він додає нам настрою, допомагає в житті побачити більше світлого, радісного і просто стати добрішими.

3. Оголошення теми клубної години.

Запрошую вас посміятися разом і одночасно перегорнути сторінки усного журналу-єралашу «Про гумор: всерйоз і жартома», з яких дізнаємось про історію гумору, його значення в нашому житті і спробуємо навчитися майстерності жартів.

Витоки українського гумору сягають сивої давнини. Здається, він з'явився на білий світ із першими українцями. Відкриваємо першу сторінку, яка присвячена історії українського гумору.

4. 1-а сторінка. «Історія українського гумору».

У довготривалій боротьбі за свою національну ідентичність український народ виявляв не лише героїзм та волю до перемоги, а й розвивав критичне світосприймання. Це було своєрідним засобом духовного утвердження і самозахисту.

Більш відомі культурному загалу гумор і сатира Григорія Сковороди. Він був не просто філософ і поет, байкар і педагог.

Класикою гумористичного жанру є вірш Григорія Сковороди «Всякому городу нрав і права». А цикл його байок «Олениця і кабан», «Голова і тулуб», «Бджола і шершень», «Баба та гончар» є однією з вершин українського народного гумору.

Багато байок та іронічних афоризмів Сковороди базуються на народних прислів'ях та приказках.

Тепер, коли Україна незалежна держава, гумористи стоять перед нелегким вибором, як не знизити гостроту пера й опанувати водночас нові, підказані часом теми. Якими будуть наслідки цього вибору – підкаже найближчий час.

- Вдома ви читали оповідання Г. Сковороди, та мали виконати ілюстрацію до того твору, який найбільше сподобався. Поміркуймо хвилинку, чому ви обрали саме цю байку, яка мораль вибраної байки...

- Отже, починаймо міркувати (*звучить тихенька фоновіа музика*).

Як бачимо, гумор має величезне значення в житті українського народу, що розкриває наступна сторінка журналу.

5. 2-а сторінка. «Народ скаже, як зав'яже»

У повсякденному житті нашого народу широко використовуються прислів'я і приказки. Гумористичний тон

народної мудрості підсилює головну думку – один скаже, другий перекаже, знайдеться і третій, що «як овечка, не мовить ні словечка».

Народна мудрість засобами гумору характеризує особливості характеру і поведінки людей саме у прислів'ях та приказках. Виконаємо завдання «Зberi прислів'я»:

- І швець, і жнець, і на дуду грець.
- Писав писака – не розбере й собака.
- Дивиться як теля на нові ворота.
- Носиться як дурень з писаною торбою.
- Пристав як смола.
- За моє корито ще й мене бито.
- Потрібен як п'яте колесо до воза.

А про почуття гумору в народі говорять прислів'ями, а якими, зараз дізнаємось, увага на дошку.

По черзі зачитуємо прислів'я і пояснюємо його зміст.

- Та нехай люди сміються – аби не плакали.
- Сміятися не гріх над тим, що видається смішним.
- Сміх – чудова штука – і мистецтво, і наука.
- Усміхатися – це завжди трішки показувати зуби.
- Смішного боятися – правди не любити.
- У дім, де сміються, приходять щастя.
- Веселий сміх – здоров'я.
- Гумор – велика сила.

Дійсно, сміх завжди був великою силою в боротьбі народу, як із внутрішніми ворогами, так і з загарбниками. Сміх став духовною зброєю, що також працювало на перемогу.

6. 3-а сторінка. «Скарби українського гумору».

У скарбниці народної гумористики міститься невичерпне джерело жанрів.

Це і українські анекдоти, жарти, дотепи, небилиці, бувальщини, байки, гуморески, жартівливі пісні, коломийки, каламбури, усмішки, смішні афоризми, веселі казки, дотепні історії. Та хіба все перелічиш!

У сміху, як у сонця, – тисячі променів і промінчиків. Познайомимося з деякими з них.

Анекдоти – це коротенькі жартівливі оповідання про

незвичайну, смішну подію, пригоду чи ситуацію, рису людського характеру або вчинок.

Смішний бік типових життєвих фактів тут настільки загострено, що вони виступають на грані між реальним, імовірним і неможливим.

Очевидно, саме це й зумовило назву жанру дотепних. Деякі учні підготували для нас смішні історії. Запрошуємо їх на нашу «сцену».

Виправдався

Хлопчик повернувся зі школи додому.

Глянула мати, а нова його шапка подерта і вся в грязюці.

— Це що?

— Та це хлопці...

— Що хлопці?

— Скинули з мене шапку й почали у футболу грати.

— А ти ж де був?

— На воротах стояв.

Де твоя хата

Серед дороги стоїть мале хлоп'я й плаче.

— Чого ти? — питає перехожий.

— Заблукав.

— А де ж твоя хата?

— Під шифером.

До найдавніших видів епічної творчості належить байка. Своїм корінням вона сягає глибинних фольклорних джерел.

Байка — це передусім інакомовність, двопланове оповідання, із сюжету якого завжди випливає моральне повчання. Запрошуємо до слова ученицю, яка розкаже нам невеличку байку.

Байка про добро

Одного сонячного дня в болото впало чортеня.

Там довго борсалось, крутилось,

Було б, дурненьке, утопилось,

Та йшов хороший чоловік. Він чортеня схопив за вухо

І викинув на інший бік — туди, де зелено і сухо.

І раптом чує лютий крик:

— За що ти б'єш мою дитину? — чортиха вибігла з-за тину,

Взяла суху очеретину та чоловіка в око штирк!
Мораль правдива – не морока, сама лягає під перо:
Хто захотів позбутись ока, хай зробить підлому добро.
(Павло Глазовий)

– Дякуємо, за гарне читання. Поміркуйте, яка мораль цієї байки?

З появою українських гумористично-сатиричних журналів багато українських письменників, що друкувалися в них, використовували народну гумористичну прозу і як школу майстерності, і як джерело мотивів, сюжетів та образів.

Відлуння народних жартів і дотепів зустрічається в творчості письменників-гумористів Остапа Вишні, О.Ковіньки, С.Олійника, П. Глазового та багатьох інших.

А ось гумористичний вірш.

Важка роль

Вихваляє синка свого мати на всі боки:
У студії при театрі вчиться вже три роки.
Дуже довго муштрували його режисери.
Аж оце він дочекався своєї прем'єри.
Роль найважчу доручили моєму синочку:
Він на сцену в третій дії викочує бочку.

- Дякуємо за чудовий вірш. Як ви думаєте, яку рису характеру висміює автор у цьому вірші?

7. 6-а сторінка. «Творча студія».

За висловом французького письменника Віктора Гюго: «Сміх – це сонце: воно проганяє зиму з людського обличчя».

Гумор тисячами променів і промінчиків зігріває людські душі. Але ж гумору, як і сонця не може бути занадто багато.

Я вас запрошую у творчу студію нашого журналу.

Давайте об'єднаємося у творчі групи і спробуємо створити правила майстерності використання гумору (*учні на аркушах ватману виконують завдання*).

Мікрогрупа 1 отримує творче завдання: «Для чого нам потрібне почуття гумору?»

Орієнтовні відповіді:

- допомагає зняти напругу в складних ситуаціях;
- сприяє створенню та підтримці невимушеної і

дружньої атмосфери;

- дозволяє нам не впадати у відчай (особливо, коли щось не вдається);

- об'єднує людей, полегшує спілкування, поліпшує настрій;

- спонукає нас частіше усміхатися;

- робить нас привабливішими та популярнішими;

- наповнює наше життя радістю та оптимізмом;

- допомагає подивитися на себе.

Мікрогрупа 2 працює над завданням «Що варто пам'ятати жартуючи?»

Орієнтовні відповіді:

- враховувати, наскільки твій жарт доречний за обставин та в певний час;

- жартувати так, аби нікого не образити (жарти мають сприяти створенню позитивної атмосфери, а не приниженню гідності іншої людини);

- нехай твої жарти будуть різноманітними (нікому не цікаво слухати той самий анекдот десять разів поспіль);

- жартувати щиро та невимушено – не намагатися через жарт звернути на себе увагу;

- пам'ятати, що найбільший успіх гарантовано тим жартам, темою яких є ти сам (це справжнє мистецтво – вміння сміятися із себе), чим більше ти щиро усміхаєшся до інших, тим привабливішим ти стаєш.

(Після завершення кожна мікрогрупа презентує свої напрацювання).

Як бачимо, життєрадісний сміх є основою доброї, привітної, відкритої людини.

Вміння радіти сприяє веселій вдачі, доброму настрою, але ж сміх може стати небезпечною зброєю при невмілому використанні.

Тож вмійте керувати своєю поведінкою, прогнозувати наслідки веселощів і жартів, щоб вони створювали веселий настрій не тільки вам, а й дарували радість спілкування оточуючим.

- А чи вмієте ви жартувати?

- Як часто ви це робите?
- Чи завжди вдається розважити слухачів?

Я запрошую вас на майстер-клас. Спробуємо разом опанувати майстерність жартів.

8. 7-а сторінка. Майстер-клас «Школа жарту».

У чарівній скриньці заховано кілька правил «Як правильно жартувати...».

Отже, ви по черзі витягуєте кожне правило, зачитуєте його, пояснюєте та визначити доречне дане правило.

– Перш ніж розповідати жарти, мусиш відчувати, що хтось хоче це слухати.

– Жарт прозвучить вдало, якщо тебе почують і якщо ти не надто настирливо вимагатимеш уваги до себе.

– Наступне правило щодо жартів – їх якісний виклад. Розповідай жарти виразно, спробуй застосувати свої акторські здібності, додай трохи жестів, витримай доречну паузу – і жарт буде набагато смішнішим.

– Особливо смішні жарти щодо конкретної ситуації. Наприклад, жарти про день народження, розказані на святкування дня народження, чи влучно зауважені у звичайній розмові конкретні деталі: поганий настрій, важке навчання тощо.

– Пам'ятай, що головне – не запізнитись із жартом. Теми розмови постійно змінюються, і той жарт, який був би смішним хвилину тому, зараз може видаватися абсолютно безглуздом.

– Варто сказати кілька слів і про жарти за столом. На жаль, не завжди такі жарти можуть викликати сміх, особливо, якщо вони стосуються страв.

– За столом можуть бути люди, які чутливо реагують на таке. У цьому випадку може виникнути неприємна ситуація.

– Більшість людей упевнені, що мають добре почуття гумору. Гірше, коли вони думають, що воно повинно бути притаманне всім.

– Тобі, напевне, знайома така ситуація: так старанно готуєш першоквітневий жарт, а ніхто не сміється. Skorистайся порадами вдалого жарту – і все буде гаразд!

– Якщо ти хочеш стати майстром жартів, щоб смішити

своїх товаришів веселими історіями, треба добре попрацювати.

- Мусиш регулярно читати жарти, оцінювати їх, визначати вдаліші і з'ясовувати, коли доречніше їх розповідати.

- Маючи певний запас таких жартів, можеш використовувати їх у спілкуванні з друзями.

- Мусиш завжди пам'ятати, що жарти повинні бути доречними у кожній ситуації. Якщо людям сумно чи вони переживають складну життєву ситуацію, а ти хочеш на цю тему пожартувати, добре подумай, чи варто це робити.

- Складно буває жартувати зі старшими. Якщо ти не дуже добре знаєш цих людей, від жартів краще утриматися, адже їх можуть сприйняти як образу.

9. Заключне слово вихователя.

Утім, гумор потрібен не лише під час відпочинку. Дотепне слово може розрядити напружену ситуацію, врятувати від зриву важливі перемовини чи зупинити сварку.

А лікарі відзначають, що з двох однакових хворих зазвичай швидше одужує той, хто дивиться на світ з усмішкою і полюбляє жарти.

Узагалі гумор дуже допомагає налаштувати душевний стан на позитивну хвилю. Адже варто пожартувати, і все навкруги перестає видаватися таким одноманітним, безнадійним і передбачуваним, а настрої обов'язково поліпшуться.

Та й різноманітні життєві прикромчі сприймаються значно легше, якщо ставитися до них із гумором.

Психологи переконують, що цю щасливу якість, як і будь-яку іншу, в собі можна розвинути, виховати, щоправда, до певної межі.

А ще – намагайтеся шукати і бачити смішне не лише в навколишньому світі та оточуючих, а й у собі самих.

Спробуйте глянути на власні звички, вади, комплекси крізь рятівну призму посмішки. Повірте, це зовсім не применшить ваших чеснот в очах оточуючих.

Адже сміятися, іронізувати над собою може собі дозволити лише сильна, розумна, самодостатня і впевнена в собі людина.

16:40 – 17:00 Заняття за інтересами
(Перегляд мультфільмів).

17:05 – 17:35 Прогулянка на свіжому повітрі.

17:40 – 17:55 Суспільно-корисна праця.

17:55 – 18:00 Попередження про культуру поведінки у дорозі, правила переходу вулиць.

Бесіди, розмови з батьками, рекомендації, зауваження.
Організований відхід дітей додому.

Додаток Я

Функції керівника гуртка (для аналізу системи роботи керівника гуртка)

Організаційна	Організація життєдіяльності дитячого колективу, індивідуальної роботи з вихованцями
Дослідно-діагностична	Здійснення моніторингових досліджень розвитку особистості вихованців, дитячого колективу, навчально-виховного процесу
Аналітична	Планування та організація навчально-виховної роботи на основі вивчення і врахування потреб, інтересів, переконань, ціннісних орієнтацій, мотивів, установок дитини, міжособистісних стосунків у колективі
Прогностично-проектна	Аналіз стану та тенденцій життєдіяльності творчого об'єднання, визначення цілей та завдань, шляхів та засобів її оптимізації, проектування, програмування та планування заходів з розвитку життєвої компетентності, життєстійкості та життєздатності вихованців
Навчально-виховна	Проведення навчально-виховної роботи, передача знань, умінь і навичок життєтворчості, розвитку життєвої компетентності
Корекційна	Виправлення в учнів негативних якостей та рис, асоціальних нормам поведінки
Профілактична	Попередження виникнення та поширення серед вихованців негативних соціальних явищ (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія, правопорушення тощо)

Інформаційна	Проведення інформаційно-освітньої роботи в дитячому колективі
Представницька	Представлення інтересів творчого об'єднання в органах державно-громадського управління навчальним закладом
Психотерапевтична	Попередження стресових ситуацій, конфліктів, створення, позитивного емоційно-комунікативного простору для вихованців
Координаційна	Організація системи зовнішніх зв'язків творчого об'єднання, необхідних для його ефективної роботи. Координація діяльності співпраці з батьками, з партнерами
Захисна	Захист прав, інтересів вихованців

Навчальне видання

Гордійчук Оксана Євгенівна

Шестобуз Ольга Сергіївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ
З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Навчально-методичний посібник

2-ге видання, виправлене і доповнене

Літературне редагування

О.В. Колодій

Технічне редагування

О.М. Кудрінська

Підписано до друку 21.09.2026. Формат 60х84/16

Електронне видання.

Ум.-друк. арк. 13,1. Обл.-вид. арк. 14,1.

Зам. Н-101.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.